

GLĂȘUL BISERICII

REVISTA OFICIALĂ
A SFINTEI MITROPOLII A UNGROVLAHIEI

ANUL XLII, Nr. 6—8

IUNIE - AUGUST

1983

Redacția și Administrația : Sectorul Cultural-Social al Arhiepiscopiei Bucureștilor
Str. Patriarhiei nr. 21 — Sectorul IV

COMITETUL DE REDACȚIE

PREȘEDINTE :

Prea Fericitul Părinte

IUSTIN

Mitropolitul Ungrovlahiei și
Patriarhul Bisericii
Ortodoxe Române

VICEPREȘEDINȚI :

I. P. S. Dr. **ANTIM**
Arhiepiscopul Tomisului
și Dunării de Jos

P. S. **EPIFANIE**
Episcopul Buzăului

MEMBRI :

P. S. **ROMAN IALOMIȚEANUL**
Episcop-vicar al Arhiepiscopiei
Bucureștilor

P. C. Pr. **OCTAVIAN POPESCU**
Vicar mitropolitan

REDACTOR RESPONSABIL :

P. C. Pr. **ILIE GEORGESCU**
Consilier cultural mitropolitan

CUPRINSUL

Pag.

Redacția. 23 August — sărbătoarea națională a poporului român 309

INDRUMĂRI PASTORALE ȘI OMILETICE

Diac. Conf. PETRE I. DAVID, <i>Predică la Duminica a IV-a după Paști</i>	312
Pr. Dr. VICTOR VLĂDUCEANU, <i>Cuvînt la Duminica Samarincii</i>	315
Pr. NICOLAE CĂNĂNĂU, <i>Predică la Sf. Apostoli Petru și Pavel</i>	318
Pr. Dr. VICTOR VLĂDUCEANU, <i>Apostolatul creștin — Predică la Duminica a II-a după Rusalii</i>	324
Arhid. Prof. IOASAF GANEA, <i>Predică la Duminica a VI-a după Rusalii</i>	326
Prof. CONST. PAVEL, <i>«Pune, Doamne, pază gurii mele»</i>	331

DIN SCRIERILE SFINȚILOR PĂRINȚI

<u>Sf. IOAN GURĂ DE AUR</u> , <i>Cuvînt la Melchisedec</i> (trad. Pr. Prof. Dumitru Fecioru)	334
<u>Sf. IOAN GURĂ DE AUR</u> , <i>Cuvînt la textul din Scriptură: «Niciodată Fiul nu poate face de Tă Sine nimic, dacă nu va vedea pe Tatăl lucrînd»</i> (trad. Pr. Prof. Dumitru Fecioru)	338

PENTRU PACEA A TOATĂ LUMEA

<i>Știri ecumenice</i> (Diac. Prof. Orest Bucevschi)	346
--	-----

DOCUMENTARE

Pr. Prof. NICULAE ȘERBĂNESCU, <i>Centenarul Invățămîntului nostru teologic</i>	348
--	-----

STUDII ȘI ARTICOLE

Prof. DAVID POPESCU, <i>Despre stilul lui Salvianus</i>	360
Pr. Prof. MIRCEA CHIALDA, <i>A doua venire a Mîntuitorului Iisus Hristos (Parusia)</i>	369

Drd. EUGEN PENTIUC, <i>Actualitatea mesajului profetic vetero-testamentar</i> . . .	380
Pr. Prof. ENE BRANIȘTE, <i>Săvîrșitorul Sfintei Liturghii și pregătirea lui pentru slujbă</i>	390

COMEMORĂRI

Ciprian Porumbescu — <i>dirijor și compozitor de muzică religioasă și patriotică (1883—1983)</i> , de Diac. Prof. Marin Velea	395
---	-----

VIAȚA BISERICESCĂ

<i>Cursurile de îndrumare pastorală și misionară</i>	402
<i>Slințirea bisericii din parohia Ceauș Radu — București</i>	402
<i>Slințirea lucrărilor de reînnoire a bisericii din Priboienei de Jos — jud. Argeș</i>	403
† Pr. Alexandru Munteanu	405
<i>Din activitatea Centrului arhiepiscopal Galați</i>	407

23 AUGUST — SĂRBĂTOAREA NAȚIONALĂ A POPORULUI ROMÂN

Sînt momente din istoria unui popor care jalonează separarea între două perioade distincte, care constituie începutul unui drum nou de frămîntări și biruințe. Un asemenea moment îl constituie 23 August 1944, dată înscrisă cu litere de foc în Istoria românească, deschizătoare pentru începutul unei vieți noi a întregului nostru popor.

23 August 1944 este momentul la care forțele populare conduse de fiii cei mai buni ai patriei au declanșat revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă. Moment de răscruce pentru poporul român, astăzi noi sărbătorim cea de a 39-a aniversare a sa. De atunci s-au scurs aproape patru decenii, timp în care un întreg popor s-a preînnoit, a ajuns la o nouă treaptă, superioară, de dezvoltare multilaterală, de trăire conștientă a realității zilei și de construire la fel de conștientă a propriului său viitor.

Revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă de la 23 August 1944, participarea imediată a întregului potențial militar românesc la eliberarea teritoriului românesc de prezența trupelor germane, la eliberarea Transilvaniei de Nord, smulsă Patriei de odiosul Diktat de la Viena, apoi înaintarea victorioasă a trupelor române împreună cu cele ale Armatei Roșii pentru eliberarea Ungariei hortyste și a Cehoslovaciei a grăbit, după constatările experților în strategie militară, prăbușirea Germaniei hitleriste și a scurtat, așadar, suferințele războiului.

Acțiunea de represalii germane lansate imediat după declanșarea revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, s-au izbit de rezistența și contraofensiva armatei române, a gărzilor patriotice, a întregului popor român, gata să dea o ripostă hotărîită agresorului nazist. Încă din dimineața zilei de 24 august 1944, un ofițer superior al serviciilor secrete britanice raporta Comandamentului Teatrului de operații din Mediterana: «Simțămîntul popular în România este puternic în favoarea unei acțiuni imediate împotriva naziștilor».

Cînd trupele sovietice vor sosi în fața Capitalei, la 30 august, această parte a țării, Valea Prahovei și alte zone erau degajate de prezența trupelor germane, retrase sau făcute prizoniere, prin eroismul trupelor românești. Prezidiul Sovietului Suprem al U.R.S.S. aprecia actul de la 23 August 1944 ca «act curajos» ducînd spre «ruptura cu Germania hitleristă și alinierea cu Națiunile Unite în clipa în care nu se precizase clar înfrîngerea Germaniei», iar președintele H. Truman îl

considera «o dreaptă și întreprinzătoare acțiune», «contribuție valoroasă la cauza libertății și democrației... Răspunsul poporului român a fost imediat și însuflețit, el avînd drept rezultat ca în decurs de cîteva zile, cea mai mare parte a teritoriului României să fie eliberat de controlul nazist și ca linia principală de rezistență pe frontul de sud-est să fie retrasă către nord-vest pe o distanță de mai mult de 500 km.» (Scînteia, 14 mai 1947).

Revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă a constituit o cotitură importantă în istoria celui de al doilea război mondial, o cotitură importantă în istoria contemporană a statelor din centrul și sud-estul Europei, dar în același timp începutul unor noi și importante prefaceri în România postbelică.

Armata română și-a adus tributul de sînge pentru eliberarea Patriei, a Ungariei vecine și a Cehoslovaciei pînă în ziua Victoriei, pînă la 9 mai 1945, cînd Germania hitleristă capitulează. În afara jertfelor umane foarte numeroase în toată perioada războiului antihitlerist purtat de la 23 august 1944 pînă la 9 mai 1945, România a avut pierderi materiale evaluate la 18.570.922 dolari, fiind astfel considerată ca cea de a patra putere între cele angajate în Europa împotriva Germaniei hitleriste și a aliaților acesteia.

Analizînd istoricul Act de la 23 August 1944, Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu declara: «Prin victoria insurecției naționale, România a adus o însemnată contribuție la prăbușirea frontului hitlerist în Balcani, la dezvoltarea ofensivei armatelor eliberatoare spre Europa centrală, la grăbirea înfrîngerii depline a Germaniei hitleriste. România a intrat în războiul antihitlerist cu întregul său potențial uman, militar și economic, cu toate forțele, alături de Uniunea Sovietică, de întreaga coaliție antifascistă. Poporul nostru a demonstrat astfel, prin nenumărate fapte de vitejie și înalt eroism, că aspirația sa vitală, felul său suprem erau lichidarea fascismului — cel mai mare dușman al libertății și independenței popoarelor, al civilizației umane, asigurarea independenței patriei, dreptul la dezvoltare liberă».

Actul de la 23 August 1944 rămîne înscris în istoria poporului român ca moment politic glorios al începerii unui nou drum, deschizător de noi orizonturi pentru România de după cel de al doilea război mondial. Insurecția armată, jertfele pentru înfrîngerea Germaniei hitleriste, au fost urmate de efortul întregului popor român pentru lichidarea sechelelor războiului și ale exploatării, pentru ivirea unor zori noi de viață liberă.

Forțele populare au impus constituirea la 6 martie 1945 a primului guvern democrat condus de Dr. Petru Groza, s-a trecut la reforma agrară, s-a încheiat Tratatul de pace de la Paris prin care s-a reconfirmat dreptul legitim asupra Transilvaniei, pămînt din pămîntul Patriei. Au avut loc alegerile democratice, iar la 30 decembrie 1947 s-a abolit monarhia și s-a proclamat Republica Populară Română.

Începea acum cu adevărat o nouă perioadă, luminoasă, din istoria multimilenară atît de zbuciumată a Patriei noastre. Începea perioada muncii neobosite pentru îndepărtarea urmelor războiului și ale înapoierii economice în care fusese ținută România în anii regimului bur-

ghez. Erau anii de avînt tineresc al brigăzilor de muncă patriotică și al construirii primelor obiective industriale destinate a contribui la industrializarea țării, la transformarea rapidă a României postbelice dintr-o țară «eminamente agricolă» într-o țară cu industrie independentă, capabilă să concureze pe piața mondială cu produsele unor state de mult industrializate.

Industria românească a fost impulsionată să producă tot mai mult și mai bine, produsele ei să fie cît mai competitive pe piața mondială, cu precădere în ultimele două decenii de cînd la conducerea Statului Român se află Președintele Nicolae Ceaușescu. În această perioadă s-au produs înnoiri profunde în toate domeniile vieții economice. În special după anul 1965 s-a intensificat efortul în vederea sporirii substanțiale a potențialului economic al țării, în vederea modernizării și diversificării producției, ca răspuns la cerințele determinate de ridicarea continuă a nivelului de trai material și spiritual al întregului popor, de lichidare a decalajelor față de țările dezvoltate din punct de vedere economic. Privind timpul scurs se poate afirma pe bună dreptate și cu îndreptățită mîndrie că epoca cea mai rodnică și mai înfloritoare din cîte a cunoscut poporul român este cea a ultimelor două decenii, epocă în care prin efortul său, poporul român a dat dovadă de dinamism urcînd pe noi culmi de progres și bunăstare.

Tuturor oamenilor muncii, tuturor cetățenilor patriei li se asigură dreptul la muncă, dreptul la participare la toate acțiunile vieții publice, sociale, politice și culturale, fără de nici o discriminare. În România socialistă a fost rezolvată problema națională, s-au creat școli, și se editează publicații în limbile naționalităților conlocuitoare, orice cetățean are acces la cultură, la activitățile vieții economice, sociale și politice. Se poate spune că în țara noastră toți cetățenii participă conștient la progresul material și spiritual al societății.

Ca oameni ai Bisericii, ca deservenți ai cultelor, noi, clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române sîntem angajați deplin împreună cu întregul nostru popor la efortul național de transformare a României, de ridicare spirituală și de bunăstare economică. În același timp, sîntem împreună cu toți cetățenii patriei în acțiunea pentru statornicire a păcii și înțelegerii între oameni și popoare, pentru îndepărtarea spectrului războiului și al distrugerii nimicitoare.

Dorim ca tot ceea ce poporul nostru a înfăptuit de-a lungul veacurilor și tot ceea ce înfăptuiește și nădăjduiește a înfăptui astăzi, tot rodul muncii sale pașnice și toate visurile împlinirilor sale viitoare să le lase ca moștenire generațiilor ce vor veni, ca toată lumea să se bucure de roadele și creația minții sale, făcînd să triumfe dorința de pace, înțelegere și dreptate între oameni și în întreaga lume.

REDAȚIA

ÎNDRUMĂRI PASTORALE ȘI OMILETICE

DUMINICA A IV-A DUPĂ PAȘTI (A SLĂBĂNOGULUI)

Suferința, consecința vieții dezordonate

Iată, te-ai lăcut sănătos de acum să nu mai păcătuiești ca să nu-ți fie ceva mai rău (Ioan V, 14).

În vremea propovăduirii sosirii Împărăției cerurilor pe pământ (Matei III, 2), Mîntuitorul Hristos cerceta bolile, mai ales suflețești în diferite medii curative. Aproape în fiecare țară există locuri pentru re-îfacerea forțelor fizice și psihice ale oamenilor. În Țara Sfîntă pe vremea Domnului Iisus, existau cîteva locuri de acestea: Lacul Ghenizaret, Siloam, Betezda etc. Aici veneau bolnavii din toate semîințele iudaice, prozeliți, mozaici și chiar cetățeni romani.

În Ierusalim, dincolo de Poarta oilor se afla Lacul Betezda cu cinci coridoare curative de tratament. Cu toate că era sabbat, suferinzi erau lăsați aici, mai ales cei care nu aveau pe nimeni. Apa curativă, după tradiție — încă de la împăratul Solomon cu o mie de ani înainte de nașterea lui Mesia, — era scoasă în mod miraculos de către un înger și cine intra întii se făcea sănătos.

Mîntuitorul trecînd pe aici, nu s-a oprit asupra bătrînilor suferinzi, n-a cercetat nici femeile nici copiii întru neputință. Fiecare bolnav suporta plata păcatelor personale sau bagajul ereditar; iar alții, fără voie, suportau nelegiuirile neamului lor. Domnul se apropie de un bărbat în suferință, de aproape 38 de ani, stă de vorbă cu el, îi simte suferința, știind că viața dezordonată, plăcerile, traiul fără cugetare la ziua de mîine, l-au dus în starea respectivă. Ceea ce mai rămăsese la el bun era speranța, dorința vie a trăirii, încrederea că se va ivi vreun om și-l va arunca în scaldătoare. Credea neabătut că va veni cineva, chiar dacă nu se va vindeca, cel puțin să moară împăcat că a încercat totul. Un fost Părinte spunea că nădejdea este minunea ființei noastre.

Și cugetînd bolnavul la toate acestea, condamnînd faptele sale întunecate, deodată a auzit un foșnet și apoi toată lumea a amuțit. Nu se mai auzea nici suspin, nici vai, nici strigăte de durere, nici glasuri disperate de ajutor... Parcă mirosul infernal al rănilor și suflul suferinței erau bandajate; parcă razele soarelui își făcuseră loc printre marea suferinței și chipurile hîde și fețele desfigurate ale tuturor căpătarea zîmbet și încredere... Ce să fie? se întreba paralticul, și cu o încercare disperată de a-și întoarce privirile fără viață și capul fără căpătii, soarbe disperat cu ochii duși în fundul capului unda liniștită a apei tămăduitoare. Și în străfundul ființei lui și-a zis: Oare cînd va veni și pentru mine *Omul*, că îngerul l-am văzut de atîtea ori și degeaba... Un vuiet straniu a ieșit din gura celorlalți; Iisuse miluiește-ne! Și unii se ridicau, alții începeau să miște, iar multora li se descleștase gura. Slăbănogului i se împrosătăseră gîndurile. Trebuie să fie cineva și pentru mine. Eu sînt vinovat că am părăsit casa, eu îmi port blestemul mamei și tatălui, eu sînt tilharul multor nelegiuiri, eu nici în tartar nu trebuie să merg... dar trebuie să fie cineva cu gîndul la mine, cu rugăciunea la sufletul meu, sau cu milă la suferințele mele... eu sînt mai bine decît Iov. El n-avea nici pat..., ci zăcea pe gunoaie și cîinii-i lingeau rănile; era huiduit de soție, sfătuit de prieteni să blesteme pe Dumnezeu, dar sufletul nu și l-a pierdut, credința l-a însoțit, nădejdea l-a mîngîiat și Domnul l-a salvat! Și parcă durerile paralticului, la aceste gînduri, erau duse în altă parte, simțea o forță lingă el, neexplicată, dar fiorul ei intra încet-încet în măduva oaselor; deschide ochii și vede altă lume negrăită și neînțeleasă, dar reală... mișcă picioarele și bucuria se îndoiește, ridică brațele și se întoarce crezînd că îngerul a venit la el, n-a mai atins apa. Toți priveau uluiți! Ce să fie?

— Vrei să te faci sănătos?, Doamne, cine nu dorește, dar nu am cum, adică toți m-au părăsit, eu i-am înlăturat prin viața murdară și ticăloasă, eu nu mai sînt ființă cugetătoare că mi-am pîngărit sufletul, n-am știut să mă păstrez. Îmi spunea mama și învățătorii mei că lumea este o cursă și toate sînt deșertăciune (Ps. 119, 37). Păcatele tineretilor mele s-au întors asupra mea; nu mai pot spune nimic, fiindcă nu sînt vrednic de ascultare și de milă, ci mă mîngîi cu psalmistul «*Nu mă părăsi pînă la sfîrșit Doamne, scoate din temniță sufletul meu*» (Ps. 88, 3—6), că plata păcatelor o achit prin suferință de treizeci și opt de ani.

Orice judecător sau anchetator al unui nelegiuit auzind această căință s-ar înduioșa. Și a zis Iisus: Ia-ți patul și umblă și du-te la casa ta!... Bolnavul și-a dat seama că în fața sa nu este o nălucă, dar cugetînd adînc, a lăcrimat, și-a căpătat încrederea și s-a ridicat. La el venise *Omul*. Toți au rămas uluiți, fiindcă bolnavul era cunoscut de către toți ca cel mai vechi și nimeni nu-l mai băga în seamă, dar el nu și-a pierdut nădejdea.

Sfinții Părinți au rînduit să se citească această pericopă evanghelică în această duminică deoarece minunea vindecării slăbănogului nu se poate explica decît prin învierea Mîntuitorului, ca Cel ce posedă tainele vieții și a distrus moartea prin propria sculare dintre morți: «*Eu sînt învierea și viața, cine crede în Mine, chiar dacă ar muri, viu va fi*» (Ioan 11, 25). Pînă la venirea Domnului Hristos, dreptul prin cre-

dință era viu (Hab. 2, 4), iar acum Hristos este plinirea credinței noastre (Evr. 12, 2).

Și i-a spus Mîntuitorul să meargă la ai săi, adică să dovedească prin prezența sa că s-a săvîrșit o minune. Cei cărora nu le-a convenit vindecarea sa erau fariseii și saducheii care acuzau pe Vindecător că a călcat sabbatul și pe cel vindecat că și-a ridicat patul. Noua învățătură a Domnului Hristos nu se confundă cu asemănări sau practici iudaice, ci rostul Evangheliei este de a salva omul din orice împrejurare. De multe ori se întîmplă cu noi lucruri curioase și minunate. Nu ni le putem explica, dar trebuie să știm că Dumnezeu există și nici un fir de păr din capul nostru nu crește fără știrea Sa (Matei 10, 30). De aceea, bolnavul era conștient că se petrecuse cu el o minune, nu înțelegea în ce măsură are el parte sau totul se datorește lui Dumnezeu. Cel vindecat nu știa cine este Iisus (Ioan 5, 13), doar atît știa că este *Omul*, că nimeni nu l-a mai văzut de ani de zile, că averile sale au dispărut, iar prieteni, rude și vecini nu mai are. Singura sa grijă era acum să se ferească de tot ceea ce este rău și păgubitor și să mulțumească lui Dumnezeu pentru toate.

Așa se face că Mîntuitorul, trecînd prin templu, l-a întîlnit, era voios și pătruns de credință în Acel om binefăcător. Și i-a zis Mîntuitorul: «*de acum să nu mai greșești ca să nu-ți fie ceva mai rău*» (Ioan 5, 14). Adică pînă acum n-ai știut că omul are un stăpîn și că de faptele lui atîrnă fericirea sau suferința.

În fiecare din noi ar putea exista suferindul de astăzi. Biserica Ortodoxă a avut și are pentru orice pornire o frînă. Pocăința este patul salvării. Mîntuitorul a cercetat sufletul bolnavului și în străfundurile lui a găsit candela credinței și untdelemnul pocăinței. Creștinul cel adevărat știe că boala este neputința firii, ne naștem cu ea sau ne-o creăm noi. Însă Spovedania este taina iertării Bisericii. Și ca să primim însănătoșire trebuie să fim sinceri cu noi înșine și cu Cel față de care greșim, Hristos-Dumnezeu, care pentru noi s-a coborît din cer, pentru noi a făcut atîtea semne, minuni și vindecări.

Porunca ridicării patului suferinței noastre o dă acela care are chemarea Mîntuitorului, adică preotul care prin Sfinții Apostoli a primit puterea «*să lege și să dezlege păcatele*» (Matei 18, 18), să pună mîinile pe bolnavi, să-i ungă cu untdelemnul tămăduirii (Marcu 16, 18; Iacov 5, 14).

Se știe că ne naștem cu păcatele ereditare, dar prin Taina Botezului efectele acestora încetează, or, pentru iertarea păcatelor noastre, Biserica ne cere pocăință, credință curată și fapte bune. Spovedania este particulară și directă, așa cum Mîntuitorul a venit la cel bolnav. Iisus Hristos cere bolnavului nu să-și mărturisească păcatele în public, ci Mîntuitorul știa pocăința sa. I-a dat canon sau epitimie «*să-și ducă patul*», ca formă văzută a vindecării sale, ca mijloc al încrederii și ca exemplu pentru alții.

De aceea, fiecare creștin trebuie să aibă duhovnicul său, să se cunoască reciproc în vederea unei vieți duhovnicești alese. Vrăjmașul ne sfătuiește să fugim de Biserică, să ne trăim viața, să profităm de împrejurări, să cîștigăm cît mai mult și să strîngem pentru noi fără mă-

sură, fără a ști sfîrșitul. «Nebune, chiar în noaptea aceasta îți voi cere sufletul și cele ce ai agonisit cui voi rămîne?» (Luca 12, 20).

Este adevărat că în primele veacuri, spovedania era publică, dar pe măsură ce unele păcate deveneau sminteală, iar credința pusă la îndoială, a fost necesară «cercetarea de sine» (I Cor. 11, 28), legarea și dezlegarea personală. Ceea ce fac preoții cu puterea lui Hristos nu pot face îngerii, spunea Sfîntul Ioan Gură de Aur. Spovedania publică este un dialog uman, spovedania în gheretă este o obligație ceremonială, dar discuția sub epitrahil constituie o intimitate, o întrepătrundere, o emoție, așa cum s-a întîmplat cu cel vindecat la Betezda. El s-a întîlnit cu Mîntuitorul față către față, Domnul i-a dat dezlegarea și paralizatul s-a împărtășit de vindecare. Pe cînd noi, nu ne mai întîlnim cu Iisus istoric, cu Mesia și cu Profetul de acum două mii de ani, ci cu Hristos-euharistic cu care ne împărtășim pentru iertarea păcatelor și pentru cîștigarea vieții de veci.

Nu mai mergem la Betezda decît în vizită și pelerinaj, unde lacul de acum două mii de ani aduce peste veacuri minunea întîmplată aici. Lacul se află în nordul cetății vechi a Ierusalimului și grăiește despre Doctorul sufletelor noastre.

Noi creștinii avem Betezda întemeiată la Cincizecime de către Sfîntul Duh, Biserica istorică sau Împărăția lui Dumnezeu pe pămînt. Aici în Biserica cea una, sfîntă, sobornicească și apostolească găsim toate izvoarele tămăduitoare prin cele șapte taine lăsate de Mîntuitorul, practicate de Sfînții Apostoli și experimentate de Biserică de-a lungul veacurilor. Noi creștinii plutim pe o mare a suferinței, dar în siguranța izbăvirii prin Biserica lui Hristos pe care nici forțele iadului nu o vor putea înfrînge (Matei 18, 20).

Creștinii cei adevărați își cercetează și suferințele trupești, mergînd la medici specialiști, la spitale vindecătoare sau la izvoare tămăduitoare. Tot ceea ce este necesar sau spre binele omului este plăcut și lui Dumnezeu.

Porunca este să ne îngrijim sănătatea și să căpătăm mîntuirea, fiind convinși că Omul cel adevărat, Dumnezeu-Întrupat se va întîlni cîndva cu noi «fiindcă cei bolnavi au nevoie de doctori» (Matei 9, 12). Iar Hristos este Doctorul cel mare căruia se cuvine slava în cer și pe pămînt. Amin.

Diac. Conf. P. I. DAVID

LUMINA ÎNVĂȚĂTURII CREȘTINE

Cuvînt la duminica Samarincii

Imaginea pustiului, cu atîtea necunoscute și perspective tainice, ne produce sentimente de cumplită întristare și de nesiguranță. Aidoma pustiului este și o lume cufundată în întunericul păcatelor.

Într-o astfel de lume a coborît, acum 2000 de ani, Fiul lui Dumnezeu, Hristos Mîntuitorul.

Ivirea lui Iisus a însemnat amurgul lumii vechi, când apun ultimele pîlpiiri ale filozofiei păgîne, când lumea se găsea pe marginea prăpastiei, la această răscruce a lumii antice. Păgînismul — religia dominantă a vastului imperiu roman — cu mulțimea de zei și zeițe, se destramă, iar noua religie, învățătura blîndului Învățător din Nazaretul Galileei, se răspîndește în lume cu țieală uimitoare, cum se exprimă cu drept cuvînt scriitorul bisericesc Tertulian, din epoca primară a creștinismului, în fața magistraților : «Noi nu sîntem decît de ieri și am umplut totul, cetățile voastre, insulele, fortărețele, coloniile, triburile, decuriile, adunările, palatul, forul și senatul. Nu v-am lăsat decît templele».

Așa cum proorocise cu șapte sute de ani înainte, proorocul Isaia, prin venirea lui Iisus în lume, «poporul ce ședea în întuneric a văzut lumină mare și celor ce ședeau în laturea și în umbra morții, lumină le-a răsărit» (Isaia 9, 1—2).

Acî, în cadrul acesta pitoresc, sub cupola maiestuoasă a cerului albastru, a vibrat de atîtea ori, glasul blînd, lin și fermecător al divinului Învățător. Acî Hristos Mîntuitorul a rostit cele mai frumoase și sugestive învățături religioase-morale, răscolind sufletele celor ce-L ascultau, pînă în cele mai tainice profunzimi. Mulțimile înțeleg că Cel ce le vorbește nu este un om de rînd, ci un mare prooroc. De aceea ele se lasă cucerite, încălzite și transfigurate de noua învățătură creștină, propovăduită cu atîta căldură sufletească.

Prin sublima Sa învățătură, Hristos Mîntuitorul a dat credincioșilor o nouă orientare, o nouă concepție de viață, cum Însuși mărturisește : «Eu lumină am venit în lume ca tot cel ce crede întru Mine să nu rămîină în întuneric» (Ioan 12, 46).

Lumina învățăturii creștine a orientat sufletele credincioșilor spre cer, spre adevăratul Dumnezeu, «de unde vine toată darea cea bună și tot darul desăvîrșit». Popoarele vechi precreștine se închinau la soare, la animale, păduri, foc, la obiecte și fenomene din natură, la zei și zeițe. Rătăcirea religioasă era așa de mare, încît se adora un zeu al beției — Bachus, o zeiță a dansului — Terpsichore etc.

Hristos Mîntuitorul, prin doctrina Sa ne arată, nouă creștinilor că ființa lui Dumnezeu nu este de natură pămîntească, nici bronz, nici alt obiect sau fenomen din natură, ci de esență spirituală și transcendentă.

În clasicul dialog cu femeia samarineancă, despre care ne relatează pericopa evanghelică de astăzi, Mîntuitorul ne descoperă esența ființei dumnezeiești, precum și taina închinării adevărate.

Într-o zi călduroasă de vară, la fîntina patriarhului Iacob, aproape de cetatea Sihar din Samaria, a avut loc convorbirea între Iisus și o femeie samarineancă. Rămîinînd surprinsă de cererea lui Iisus : «dă-mi să beau», femeia samarineancă îi răspunde : «Cum ceri să bei, Tu care ești iudeu, de la mine, care sînt samarineancă ? Pentru că iudeii nu se amestecă cu Samarinenii» (Ioan 4, 9). La aceasta Iisus îi răspunde : «Dacă cunoșteași darul lui Dumnezeu și Cine este Cel care ți-a zis : dă-mi să beau, ai fi cerut de la El și ți-ar fi dat apă vie» (Ioan 4, 10). Răspunsul Mîntuitorului, precum și întreaga convorbire impresionează profund pe femeia samarineancă și o determină să se adreseze lui Iisus :

«Doamne, văd că Tu ești prooroc. Părinții noștri s-au închinat pe acest munte, iar voi ziceți că în Ierusalim este locul convenit pentru închinare» (Ioan 4, 19—20). Problema aceasta, ce frământa pe samarineni, o dezleagă în mod strălucit Iisus, grăindu-i femeii: «Femeie, crede-Mă că vine ceasul, când nici pe muntele acesta, nici în Ierusalim vă veți închina Tatălui» (Ioan 4, 21). «Vine ceasul și acum este, când adevărații închinători se vor închina Tatălui în duh și în adevăr, căci... duh este Dumnezeu și cei ce I se închină, cade-se să I se închine în duh și în adevăr» (Ioan 4, 23—24).

Apa cea vie, făgăduită de Mântuitorul, femeii samarince, este apa dătătoare de viață harică, de viață trăită sub faldurile de lumină ale cerului, în duhul transfigurator al evangheliei creștine.

Apa cea vie, lumina învățaturii creștine, adusă în lume de Iisus, este prin excelență evanghelia iubirii, a păcii, a înfrățirii, a prieteniei între oameni și popoare.

Exemplu strălucit de iubire față de aproapele, de orice neam ar fi, ne dă Însuși Hristos Mântuitorul.

El dărîmă zidul despărțitor dintre națiuni și clasele sociale unind omenirea într-un uriaș fluviu spiritual de viață nouă, fără discriminări rasiale și naționale. Potrivit doctrinei creștine, aproapele nostru este omul, fie că-l întâlnim în pustietatea ținuturilor ecuatoriale sau în imensitatea ghețurilor polare.

Cu toate că între iudei și samarineni era o neîncetată ură și dușmănie, trecînd peste prejudecățile timpului, Mântuitorul dărîmă zidul despărțitor dintre iudei și samarineni, intră în vorbă cu samarineanca, deslușindu-i atîtea adevăruri de credință creștină.

În locul legii talionului (ochi pentru ochi și dinte pentru dinte), legislație precreștină, ce degrada ființa umană, Hristos Mântuitorul decretează porunca iubirii — esența spiritualismului creștin.

Iubirea creștină, pacea, armonia, înțelegerea și prietenia între popoare, sînt factori de seamă, forțe dinamice, care deschid contururi de lumină, premize pentru prosperitatea omenirii.

Lumina învățaturii creștine a constituit pentru creștini o totală și adîncă renaștere sufletească, «un botez regenerativ, purificînd lumea creștină de păcatele trecutului».

Lumina învățaturii creștine, contribuie la regăsirea echilibrului sufletesc al credincioșilor, la renașterea lor internă spirituală, la dăltuirea lor după modelul ideal, care este Hristos Mântuitorul. Căci, Hristos Domnul este pentru noi credincioșii, «calea, adevărul și viața», lumina ce luminează drumul pelerinilor pe acest pămînt. «Hristos este pentru cei bîntuiți în sufletul lor, minunatul doctor; pentru cei împovărați, El este ajutor și izvor răcoritor; pentru cei chinuți de conștiința păcatului, El este îndreptare; pentru cei ce rîvnesc cerul, El este calea» (Sf. Ambrozie).

Prăznuind astăzi duminica Samarincii, să aprîndem în sufletul nostru focul sacru al iubirii. În stadiul actual de dezvoltare a societății umane, cînd știința și tehnica au atins culmi nebănuite, cînd omul se înalță cu succes în cosmos spre uimitoarele depărtări ale universului, popoarele de pe toate meridianele globului acționează astăzi cu însu-

flețire pentru îndeplinirea sublimului mesaj evanghelic : «pe pământ pace, între oameni bunăvoire».

Sus să avem inimile ! să ne iubim unii pe alții, ca într-un gând să mărturisim ! «Să ne rugăm lui Dumnezeu, să ne dea și nouă o părțică din căldura lui cea sfântă și atunci toată lumea se va preface, schimbându-se într-un trandafir de binecuvântări» (Constanzo Mignone).

Să nu uităm adevărul exprimat acum două mii de ani de Sf. Apostol și Evanghelist Ioan : «*Dumnezeu este iubire și cel ce rămîne în iubire, rămîne în Dumnezeu și Dumnezeu întru el*» (I Ioan 4, 16).

Întrucît pe firmamentul umanității se precipită astăzi nori plumburii, care amenință lumea cu declanșarea unei noi conflagrații mondiale, a unui război racheto-nuclear, care ar constitui cel mai monstruos atentat împotriva umanității și concomitent distrugerea civilizației umane, dispariția terrei, conștiinți de responsabilitatea ce o avem în fața istoriei și în fața lui Dumnezeu pentru destinele omenirii, avem sacra îndatorire să acționăm cu toții pentru salvagardarea păcii — bunul cel mai prețios al omenirii, pentru încetarea cursei înarmărilor, împotriva amplasării noilor arme nucleare în Europa occidentală. Sintem incredințați că dacă toate popoarele vor milita cu însuflețire pentru îndeplinirea postulatelor mărețe ale contemporaneității, pentru preîntîmpinarea unei catastrofe nucleare, pacea va putea fi salvată, inaugurîndu-se o epocă de aur în istoria omenirii, iar de la un capăt la celălalt al lumii vor răsună iarăși splendidele acorduri serafice, cîntate în noaptea sfîntă betleemică : «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoire» ! (Luca 2, 14). Amin !

Pr. dr. Victor VLADUCEANU

LA SFINȚII APOSTOLI PETRU ȘI PAVEL

Cinstim astăzi pe Sf. Petru și Pavel, apostoli ai lui Hristos, misionari și predicatori ai învățăturii Sale dumnezeiești. Viața lor s-a afirmat eroid, între idealuri, devotament și fapte — pentru care au trăit, au luptat și au murit — făcînd dovada deosebitului curaj moral și a lucidității sufletești cu care au mărturisit și au apărat credința în Fiul lui Dumnezeu.

An de an, la 29 iunie — ziua martirizării lor — Biserica aduce în fața noastră modelul vieții lor, de credință, osteneți și împliniri pentru afirmarea adevărului dumnezeiesc în lume.

Două sînt nivelurile de suprașezare valorică între oameni : sfințenia și genialitatea. Dacă unul pornește de la ordinea naturii ca posibilitate legată eroid de efort, celălalt implică prezența harului divin, a chemării care solicită și încununează voința pînă la supranatură. Prin ele se afirmă adevăruri și se concretizează realități prin salturi, spre noi raze și lumini de maximă plinătate spirituală. Între aceste niveluri trebuie privită și prețuită contribuția Sf. Ap. Petru și Pavel pentru viața

creștină, pentru noi, pentru Biserică. «Ei sînt alegerea cea frumoasă a Făcătorului și Ziditorului a toate» (Stihira Litiei), «din cer chemarea de la Hristos luînd și arătîndu-se propovăduitori lumii au strălucit cu învățăturile Darului» (Sed. 2 Utrenie).

Lumini printre lumini, învățători, misionari și apărători ai adevărului creștin, pătrund în tainele descoperirii dumnezeiești pe care le predică lumii într-o arie misionară deschisă la nivel de conștiință și devotament total. Străbat spațiul geografic din lumea iudaică și romană de atunci, cu greutatea inerente vremii, făcînd din chemarea la apostolatul creștin îndatorirea căreia i-au subordonat întreaga semnificație a vieții lor. Personalități dinamice, ei au participat direct la viața de început a Bisericii, chemînd lumea la evanghelizarea în Hristos și orientînd-o spre idealuri superioare de viață. «*Pentru că harul cel mîntuitor al lui Dumnezeu s-a arătat tuturor oamenilor, învășîndu-ne să trăim cu înțelepciune, cu dreptate și cu cucernicie — și să așteptăm fericita nădejde*» (Tit 2, 11—13).

Originar din Galileea, provincia de nord a Palestinei, Sf. Ap. Petru, pe vechiul nume Simon — aparținea unei familii modeste de pescari. Senin la suflet ca și limpezimea apei în care își exercita meseria, uneori involburat ca și furia valurilor, Sf. Ap. Petru aude de Domnul în preajma Sf. Ioan Botezătorul al cărui ucenic probabil să fi fost.

Îl vede pe Mesia prin fratele său Andrei și este chemat la demnitatea de apostol într-o altă împrejurare, la Marea Tiberiadei, împreună cu fratele său Andrei, cu Iacov și Ioan, fiii lui Zevedeu. Era chemarea prin care Fiul lui Dumnezeu își alegea ucenicii apropiați, martorii permanenți ai vieții și activității Sale mîntuitoare. Ei se vor convinge de dumnezeirea Lui și-L vor predica lumii ca privilegiați dar și îndatorați ai adevărului netrecător.

Printr-un privilegiu de vîrstă, primește între apostoli o întiietate de onoare și deseori ia cuvîntul în numele lor. Astfel, în părțile Cezareei lui Filip, cînd Mîntuitorul întreabă pe apostoli «*ce cred despre El, cine zic oamenii că sînt Eu, Fiul Omului? Dar voi cine ziceți că sînt?*» (Matei 16, 13), «*răspunzînd Simon Petru, a zis: Tu ești Hristosul Fiul lui Dumnezeu Celui viu*» (Matei 16, 16). Mîntuitorul îl fericește pentru această mărturisire de credință, făcînd în numele sf. apostoli, spunînd: «*Că nu trup și singe ți-au descoperit ție aceasta, ci Tatăl Meu, Cel din ceruri*» (Matei 16, 17). Convingerea în dumnezeirea lui Iisus Hristos și mărturisirea acestui adevăr formează piatra unghiulară a Bisericii, temeiul mîntuirii creștine.

Apropiață de Mîntuitorul, de viața și faptele Sale Sf. Ap. Petru primește convingerea misiunii pe care o va avea în lume, aceea de a predica Evanghelia și a chema lumea la cunoașterea și slujirea adevăratului Dumnezeu. Într-o împrejurare deosebită Mîntuitorul va arăta semnificația înaltă a chemării și alegerii lor: «*Nu voi M-ați ales pe Mine, ci Eu v-am ales pe voi*» (Ioan 15, 16). «*Și slava pe care Mi-ai dat-o Părinte, Eu le-am dat-o lor ca să fie una precum sîntem Noi*» (Ioan 17, 22). Aceste cuvinte rostite de Mîntuitorul în preajma sacrificiului Său suprem au prins adîncimi în sufletele ucenicilor Săi și ap. Petru va măr-

turisi la întâlnirea cu Hristos preamărit prin înviere : «*Doamne Tu toate le știi, Tu știi că Te iubesc*» (Ioan 21, 17).

Îl întâlnim pe Sf. Ap. Petru — martor — la împrejurările însemnate din activitatea mesianică a Mântuitorului ; astfel la Schimbarea la Față pe muntele Taborului, El alege dintre apostoli pe Petru, Iacov și Ioan, cărora le oferă posibilitate întuirii *pe cât li se putea*, slavei netrecătoare a lui Dumnezeu. Extaziat de bogăția slavei dumnezeiești, în această împrejurare Sf. Ap. Petru exclamă cu bucurie deplină : «*Doamne bine este nouă să fim aici*» (Matei 17, 4). Era mărturisirea pe care Sf. Ap. Petru o face din calitatea sa de martor al acestei transfigurări care-l aduce mai aproape de vrednicia chemării în care va trebui să lucreze ca ucenic și apostol.

În preajma jertfei supreme, când Fiul lui Dumnezeu și Fiul Omului cere încuviințarea Tatălui în grădina Ghetsimani este de față și Sf. Ap. Petru. Și dacă împreună cu ceilalți apostoli arată o slăbiciune Mântuitorul îi îndeamnă la priveghere spunînd : «*Privegheați și vă rugați ca să nu cădeți în ispită. Căci duhul este osîrduitor, dar trupul, neputincios*» (Matei 26, 41).

Găsim în viața Sf. Ap. Petru și momente de ezitare și chiar de lepădare ; procesul convertirii lui alternează uneori între certitudini și îndoieli. În timpul patimilor lui Iisus Hristos se leapădă de trei ori dar își va repara greșala, plîngînd cu amar și mărturisind cu deplină convingere : «*Doamne Tu toate le știi, Tu știi că Te iubesc*» (Ioan 21, 17). Ne arată și nouă prin aceasta, că plînsul și căința în dorința îndrepțării sînt mijloacele morale de recîștigare a vredniciei și de reabilitare în harul iertării.

Actul care probează în gradul cel mai înalt dumnezeirea Mântuitorului este minunea învierii Sale din morți. Sf. Ap. Petru este unul din martorii mormintului gol și beneficiarul repetat al arătărilor Sale după înviere (Luca 24, 34 ; Ioan 20, 20 ; 21, 2—15). Și dacă pînă la acest act Sf. Ap. Petru va fi avut și unele îndoieli, după minunea învierii Domnului el devine apostolul care își pune toate puterile lui în slujba predicării evangheliei cu rîvna care înfruntă prigoane, temnițe și chiar moartea martirică.

Întărit cu puterea Sf. Duh în ziua Cincizecimii, el ridică glas de predicator în Ierusalim chemînd mulțimile la credința și dragostea întru Hristos : «*Bărbați israeliți, ascultați cuvintele acestea despre Iisus Nazarineanul — bărbat adevărit între voi de Dumnezeu, prin puteri, prin minuni și prin semne pe care le-a făcut prin El Dumnezeu în mijlocul vostru, precum și voi știți*» (Fapte 2, 22).

Cîștigat integral pentru această misiune de dimensiuni ultime începe lucrarea sa misionară în lume printre iudei și păgîni, în Ierusalim și Antiohia, Pont și Galatia, Bitinia și Roma, sub acea cutezanță morală dată de Hristos în anii uceniciei lor. «*În lume necazuri veți avea, dar îndrăzniți, Eu am biruit lumea*» (Ioan 16, 33).

Cade în persecuția dezlănțuită de împăratul Neron împotriva creștinilor la Roma, cerînd să fie răstignit cu capul în jos pentru a nu egala prin moartea sa pe Mântuitorul Hristos pe care L-a slujit și pentru a privi cerul spre care a nădărduit. Recapitulînd parcă propria lui viață și

slujire îndeamnă în epistolele sale: «*Bucurați-vă suferind acum puțin de este de trebuință din pricina feluritei ispite*» (1 Petru 1, 6) «*pentru ca lămurirea credinței voastre... să vă fie spre laudă, spre mărire și spre cinste la arătarea lui Iisus Hristos*» (1 Petru 1, 7).

Alături de el, în icoana praznicului de astăzi vrednic de urmat și mereu povătuitor este Sf. Ap. Pavel, convertitul din drumul Damascului, misionar neîntrecut al neamurilor și predicator al învățaturii creștine.

Originar din Tars — capitala Ciliciei — «metropolă răsfățată de cezari», așezată la încrucișări de drumuri și curente culturale, Sf. Ap. Pavel — pe vechiul nume Saul — crește într-o familie cu puternice tradiții iudaice. La vârsta de 12 ani trece la Ierusalim unde va ajunge mai târziu discipol al rabinului Gamaliel care-l va iniția în studiul Torei. Iudeu zelos, după proprii mărturisiri — cu deosebită cultură religioasă se ridică împotriva creștinilor pe care-i prigonește cu ambiție oarbă: «*Ați auzit, scrie el, de purtarea mea de odinioară în iudaism că prigoneam cumplit Biserica lui Dumnezeu și o pustiam*» (Gal. 1, 13). Complice la uciderea cu pietre a Sf. Arh. Ștefan (Fapte 7, 58), primește mai târziu împuternicirea din partea Sinedriului să-i urmărească pe creștini pentru exterminare. Dar intervine alegerea cea de nepătruns a lui Dumnezeu și prigonitorul Saul este cîștigat pentru cauza lui Hristos printr-o convertire fulgerătoare: «*Dar pe cînd călătorea el și se apropia de Damasc o lumină din cer ca de fulger, l-a învăluit deodată. Și, căzînd la pămînt, a auzit un glas zicîndu-i: «Saule, Saule de ce Mă prigonești?»*» (Fapte 9, 3—4).

«Dumnezeul nostru a știut — spune Asterie al Amasiei — că dușmanul puternic ar putea ajunge prieten brav și luminîndu-l deodată cu lumina, îl înfricoșează și-l întoarce spre smerenie, îl oprește din drum din pricina fricii și înțelepțește prin orbire ochii înflăcărați de ură și plini de minie». Iconomia cea de nepătruns a lui Dumnezeu îl orbește la ochi dar îi luminează sufletul și-l alege apostol «*nu de la oameni, nici prin om ci prin Iisus Hristos și prin Dumnezeu Tatăl*» (Gal. 1, 1). «*Și Pavel — condus de mîna — a plecat primind botezul*». De acum începe viața de ziditor al sufletelor în Biserica lui Hristos «*chemat să vestească dumnezeiasca evanghelie*» (Rom. 1, 1) «*și cine îl va despărți de dragostea cea întru Hristos — căci nu mai trăiesc eu*» — spune el — «*ci Hristos trăiește în mine*» (Gal., 2, 10) «*și mie a vieții este Hristos*» (Filip. 1, 21). Se simte îndatorat de atunci să cheme lumea la mîntuire, predicînd cu zel inegalabil învățătura Mîntuitorului, subordonîndu-și viața în întregimea ei acestui sfînt ideal.

Superioritatea învățaturii creștine va transpune cultura iudaică și păgînă pe care o acumulasă în adînci convingeri de conștiință și Sf. Ap. Pavel va deveni crainic al noilor orizonturi spirituale.

Din Antiohia Siriei întreprinde trei călătorii misionare, străbătînd distanțe mari pe uscat și pe mare, în părțile Asiei Mici, în Macedonia și Iliric, în cetatea gîndirii antice Atena și în Roma, centrul politic și administrativ al imperiului roman.

Greutățile drumului apostolic, ca și rezistența iudaică și păgînă pe care o înfruntă, viclenia oamenilor și confuzia religioasă sînt piedici pe care apostolul neamurilor le depășește cu curaj.

Privind spre ele Sf. Ap. Pavel consemnează în Epistola a II-a către Corinteni : «*De la Iudei, de cinci ori câte 40 de lovituri fără una am primit. De trei ori am fost bătut cu vergi ; o dată cu pietre am fost împroșcat ; de trei ori s-a sfărîmat corabia cu mine ; o noapte și o zi în largul mării am petrecut. În călătorie adeseori, în primejdii de rîuri, în primejdii de la tîlhari, în primejdii de la neamul meu, în primejdii de la păgîni ; în primejdii în cetăți, în primejdii în pustie, în primejdii pe mare, în primejdii între frații cei mincinoși ; în osteneală și în trudă, în priveghere adeseori, în foame și în sete, în posturi de multe ori, în frig și în golătate*» (2 Cor. 11, 24—27).

În fața Areopagului din Atena, face apel la cunoștințele lui de cultură profană și logică spunînd că îl predică pe Dumnezeu cel necunoscut atenienilor «*în care viem, ne mișcăm și sîntem*», «*pentru că sîntem din neamul lui Dumnezeu*» (Fapte 17, 28).

În anii de închisoare și activitate misionară la Roma își face bilanțul lucrării sale și scrie ucenicului său Timotei : «*Lupta cea bună m-am luptat, călătoria am terminat, credința am păzit, de acum mi s-a gătit cununa dreptății pe care Domnul îmi va da-o în ziua judecării, El Dreptul Judecător*» (2 Tim. 4, 7—8). În persecuția lui Neron i se taie capul primind cununa de martir în aceeași zi — după tradiția creștină — cu Sf. Ap. Petru. Pregătit pentru întîlnirea cu Domnul din viața de dincolo de limitele lumii noastre actuale, consemnează cu convingerea care i-a sfîntit viața : «*De trăim pentru Domnul trăim și de murim pentru Domnul murim, de aceea ori de trăim ori de murim ai Domnului sîntem*» (Rom. 14, 8).

Dar Sf. Ap. Petru și Pavel nu stau izolați de realitățile sociale, imediate ale vremurilor lor și participă prin activitatea, convingerile și învățăturile lor la determinarea unor raporturi mai echitabile între oameni și popoare. Învățătura creștină pe care ei au predicat-o punea în discuție substratul moral al structurilor sociale din lumea veche și îl confrunta cu luminile învățaturii creștine.

Predicînd cu insistență, în duh evanghelic, egalitatea oamenilor și a neamurilor, Sf. Ap. Pavel scrie : «*Nu mai este nici iudeu, nici elin, nu mai este nici rob nici liber, parte bărbătească și parte femeiască, ci una sînteți în Hristos Iisus*» (Gal. 3, 28). Într-o vreme în care femeia trăia durerea unui dispreț nedrept, Sf. Ap. Pavel scria : «*Căci bărbatul nu se poate naște fără femeie*» (I Cor. 11, 11) și îndemna : «*Bărbați iubii-vă femeile voastre și nu fiți aspri cu ele*» (Colos. 3, 19). «*Dar ele să fie cumpătate, curate, bune gospodine, ca să nu defaime cuvîntul lui Dumnezeu*» (Tit 2, 5) «*și se vor mîntui prin nașterea de fii*» (1 Tim. 2, 15).

Și pentru a înțelege că aceste îndemnuri se cer bazate pe adevăratul om lăuntric, care trebuie să-și coordoneze întreaga sa viață pe convingeri proprii, Sf. Ap. Petru spune : «*Podoaba voastră să nu fie pe dinafară, ci în omul cel tainic al inimii, înpodobit cu frumusețea nepieritoare a duhului blînd și pașnic care este de mare preț înaintea lui*

Dumnezeu. Așa s-au împodobit sfintele femei care nădăjduiau în Dumnezeu» (1 Petru 3, 5).

Într-o vreme în care munca se considera o obligație de clasă și sclavii duceau povara unor eforturi asemănătoare animalelor de muncă, Sf. Ap. Pavel spunea: «Cine nu vrea să muncească, nici să nu mănince» (2 Tes. 3, 10). Și raportându-se la propria lui viață de osteneli și eforturi spunea: «Pîinea nimănui niciodată n-am mîncat ci în osteneală și trudă am lucrat ziua și noaptea ca să nu îngreunăm pe cineva din voi» (2 Tes. 3, 8). «Argintul, aurul și haina nimănui n-am poftit, voi înșivă știți că pentru trebuințele mele și ale celor ce erau cu mine au lucrat mîinile acestea» (Fapte 20, 33—34). Într-o vreme în care etica socială se baza pe privilegiile celui mai tare și mai bogat prin naștere sau apartenență de clasă, Sf. Ap. Petru și Pavel îndemnau la iubire, arătînd valoarea fără egal a acestei supreme puteri sufletești: «Căci dragostea niciodată nu piere» (1 Cor. 13, 8). «Mai presus de toate țineți din răspuțeri la dragostea dintre voi» (2 Petru 4, 8).

Într-o lume în care forța, răzbunarea și ura se impuneau ca forme de viață, Sf. Ap. Pavel îndemna la pace: «Trăiți între voi în bună pace iertînd unul altuia... iar peste toate îmbrăcați-vă întru dragoste, care este legătura desăvîșirii» (Col. 3, 13—14).

Ne-am reamintit cîteva împrejurări din viața și faptele Sf. Ap. Petru și Pavel. Chemați și aleși la această demnitate și răspundere, s-au îndatorat cu toată semnificația vieții lor, misiunii ce le-a fost dată de Mîntuitorul Hristos. Au desfășurat o activitate fără egal în istoria primelor zile ale Bisericii, într-o lume ostilă, cu contradicții sociale, religioase și morale care le-a cerut supremul sacrificiu, moartea martirică. Dar ei au reușit să aducă această lume — în mijlocul căreia au lucrat — cu fața spre Dumnezeu și spre apărarea marilor valori spirituale care să facă pe oameni mai înțelepți, mai buni și mai drepecți.

Contribuția lor pentru idealurile de pace, progres, frățietate și dreptate socială poate fi mai mult prețuită astăzi, cînd o lume nouă și-a temeinicit revendicările pe plan larg social. Solidaritatea socială este mai aproape de porunca iubirii, pe care Sf. Ap. Petru și Pavel au predicat-o în numele Evangheliei.

De aceea, predicatori ei, ai adevărului dumnezeiesc dat lumii de Mîntuitorul Hristos, predicatori noi ai aceluiași adevăr de credință; luminători ei prin învățături și fapte proprii de viață, luminători noi prin propria noastră formă de trăire. În ziua cinstirii lor să ne plecăm genunchii cu respect și să rostim cu cîntarea Bisericii:

«Pe Petru și pe Pavel să-i lăudăm, pe luminătorii lumii și propovăduitorii credinței, trîmbițele ortodoxiei, pe tilcuitoarii învățăturilor și stîlpii Bisericii» (Svetilna), Amin!

Pr. Nicolae CĂNĂNAU

LA DUMINICA A II-A DUPĂ RUSALII

Apostolatul creștin

Sfântul Ioan Gură de Aur — una dintre figurile cele mai proeminente și reprezentative ale Ortodoxiei, cel mai strălucit predicator al creștinătății — într-o lucrare a sa, aseamănă Evanghelia cu o mare adâncă. Întocmai precum adîncul mării cuprinde cele mai prețioase perle, tot astfel Evanghelia — zice marele Părinte bisericesc — depozitara cuvîntului lui Dumnezeu, absolut, revelat și etern, cuprinde inestimabile învățături de o importanță deosebită în procesul mîntuirii.

Pericopa evanghelică de astăzi (Matei 4, 18-23) ne relatează chemarea Sfinților Apostoli la apostolat.

După Botez, Iisus se retrage în pustie, pregătindu-se pentru sublima Sa misiune evanghelică, apoi vine în Galileea. Întii deschide în Nazaret, apoi trece în Capernaum, oraș situat pe marginea frumosului lac al Ghenizaretului, într-o măreție fermecătoare a naturii, ascuns între portocali, rodii și leandri, la întretăierea marilor drumuri care duceau de la Damasc la Ierusalim, peste Iordan, spre Marea Mediterană și în Egipt. Capernaumul devine centrul activității Mîntuitorului, «cetatea Sa», de unde revarsă balsamul purificator al noii învățături creștine, peste întinericul spiritual și moral al lumii precreștine, însetate de adevăr, iubire și dreptate.

Viața publică în Iudeea ca și în tot marele și vastul imperiu roman, era zdruncinată de multiplele partide politice, școli filozofice, și secte religioase, care toate loveau concentric la temelii vieții obștești.

În sublima Sa activitate mesianică, Hristos Domnul este însoțit de Sfinții Apostoli, simpli pescari, care pentru a-și câștiga existența, pescuiau în undele azurii ale lacului Ghenizaret. Pe cînd umbla pe lîngă acest lac, numit și Marea Galileei, Iisus vede doi frați, pe Simon-Petru și pe Andrei, aruncîndu-și mreaja și li se adresează: «*Veniți după Mine și vă face pescari de oameni*» (Matei 4, 19). Lăsîndu-și îndată mrejele, ei au mers după El. Mergînd mai departe, a văzut pe alți doi frați, pe Iacov al lui Zevedeu și pe Ioan, în corabie cu Zevedeu, tatăl lor, dregîndu-și mrejele și i-a chemat. Ei îndată lăsînd corabia și pe tatăl lor, au mers după El. La aceștia s-au adăugat apoi alții, pescari și oameni modești, în total doisprezece. «Și a străbătut Iisus toată Galileea, învățînd în sinagogile lor și propovăduind Evanghelia împărăției și tămăduind toată boala și toată neputința în popor» (Matei 4, 23).

Însoțit de Sfinții Apostoli, Hristos Mîntuitorul dărîmă împărăția ce părea înfrățită cu veșnicia, a cezarilor din Roma, și distruge panteonul nesfirșit al zeilor din piatră și din bronz al lumii vechi, orientînd sufletul omenirii credincioase, spre cer, spre adevăratul Dumnezeu, de unde ne vine toată darea cea bună și tot darul desăvîrșit.

Hristos Mîntuitorul detronează dogma egocentrismului feroce a societății precreștine, dărîmă zidul despărțitor dintre națiuni și cla-

sele sociale, unind omenirea într-un uriaș fluviu spiritual de viață nouă, fără discriminări naționale, rasiale și sociale.

Însoțit de ucenicii Săi, Hristos Domnul propovăduiește omenirii o nouă doctrină religioasă, cea mai sublimă, cea mai severă, înaltă și completă învățătură metafizică și etică. În centrul noii religii creștine, care răspindește în lume o lumină nouă, adevărată ca Dumnezeu, divinul Învățător așează *iubirea creștină* — esența spiritualismului creștin, care ne înalță, inobilează, transfigurează și ne eternizează viața noastră umană, aproapele nostru fiind *omul*, fie că este de aceeași naționalitate sau credință religioasă cu noi, fie că-l întâlnim în pustietatea ținuturilor ecuatoriale sau în imensitatea ghețurilor polare.

Slujba și puterea Apostolilor, aceștia o dau urmașilor prin rugăciune și prin hirotonie, *darul preoției* fiind ca un fir de aur care leagă apostolatul Sfinților Apostoli de preoția creștină, cu cele trei trepte: episcop, urmașul Apostolilor, care are plenitudinea puterilor, preot care păstorește pe credincioși ca delegat al episcopului și diacon, care servește ca ajutor pe lângă episcop și preot.

Preoții sînt iconomii Tainelor lui Dumnezeu, săvîrșind Sfintele Taine, învățînd cu blîndețe și cu asprime și conducînd Biserica.

Prin intensă evanghelizare, ei se străduiesc să infuzeze în sufletele credincioșilor sublimatele principii evanghelice, ancorînd viața lor spirituală în atmosfera unei intense trăiri duhovnicești, a unui idealism religios activ, dăltuind din persoana lor o capodoperă de viață morală.

Preoția este forța dinamică a cerului care convertește pămîntul să devină împărăție a lui Dumnezeu, care îndrumă pașii credincioșilor spre căile de slavă ale împărăției cerurilor, spre o trăire permanentă sub faldurile de lumină ale Evangheliei creștine.

Apostol al lui Hristos, slujitorul altarului — luminat de un singur ideal și aprins de o singură iubire — este un explorator destoinic, navigînd printre peisajele minunate ale inimii, printre fiordurile ei, mîngîind și ținînd aprinsă în mijlocul credincioșilor candela vieții duhovnicești, ca să lumineze peste zbulciul veacului. Consumîndu-și ființa în flăcările iubirii lui Hristos și a dragostei față de oameni, preotul călăuzește sufletul credincioșilor spre idealul desăvîrșirii, spre adîncurile de lumină ale mîntuirii și spre realizarea năzuințelor legitime ale omenirii contemporane, pentru a face din veacul acesta un fragment din veșnicie.

Chemarea la apostolat a Sfinților Apostoli nu este numai un fapt istoric, ci ea prezintă o deosebită semnificație spirituală pentru slujitorii altarelor noastre străbune, ca și pentru credincioșii Bisericii noastre dreptmăritoare. Sublimul mesaj divin: «*Veniți după Mine...*» ni se adresează prin veacuri fiecăruia dintre noi, îndemnîndu-ne la îndeplinirea unui sacru apostolat în Biserică de către preot. Aceștia trebuie să fie tot ațiția apostoli ai Domnului, expresia vie a cucerniciei, dreptății și iubirii — în cadrul apostolatului laic. Mamele îndeosebi au sacra îndatorire de a îngriji de educația sufletească a copiilor lor, dăltuind din ei caractere întegre, distinse valori morale, să secondeze

străduințele ce le depune școala — laboratorul de formare spirituală a tineretului. Căci tinerii vor trebui să exceleze nu numai prin pregătirea lor tehnică, științifică, și ci prin superioritatea lor etică.

Mamele trebuie să se străduiască a sculpta în toată plasticitatea, în chipul cel mai sublim, tipul tinărului impus de vremurile actuale de profunde prefaceri sociale și transformări structurale. Să formeze din copiii lor, pe adevăratul om în plenitudinea existenței sale, pe omul iubirii, adevărului și al dreptății, pe omul muncii conștiințioase, care să-și dea contribuția prețioasă la înflorirea continuă a scumpei noastre Patrii, la înălțarea ei pe culmile însoțite ale civilizației, progresului social și fericirii.

Conștiințe de marea răspundere ce le revine, femeile-mame să nu uite o singură clipă de îndatoririle lor sacre în creșterea și educarea tinerei generații.

Dar pentru ca această comoară prețioasă care este copilul să se poată dezvolta normal, se impune ca și membrii familiei să fie model de viață, întrucât atitudinile negative ale părinților influențează în mod nefast pe copiii lor, determinându-i să naufragieze în apele fărădelegilor, în ținuturi mlăștinoase cu miasme nocive.

Chemarea divină: «Veniți după Mine...» să fie săpată pe lespeda inimii noastre, a tuturor, dinamizându-ne pe toți — cler și credincioși — în îndeplinirea îndatoririlor sacre ale apostolatului creștin.

Pr. Dr. Victor VLĂDUCEANU

PREDICĂ LA DUMINICA A VI-A DUPĂ RUSALII (Matei IX, 1-8)

Despre iertarea păcatelor

«Tertate sînt păcatele tale»

(Matei IX, 2)

În Sfînta Evanghelie de astăzi, din Duminica a VI-a după Rusalii, ni se vorbește despre «vindecarea slăbănogului din Capernaum», care a fost adus la Domnul de patru oameni, cum ne arată Sfîntul Evanghelist Marcu (2, 3), și Care văzîndu-l în această stare de suferință, l-a vindecat, după ce i-a iertat păcatele. I-a zis: «Scoală-te, ia-ți patul tău și mergi la casa ta» (Matei 9, 6).

Cît s-a bucurat el și cît s-au bucurat tovarășii lui care-l purtaseră aici, și cei de față, — afară de unii cărturari —, gadareni pentru fratele lor vindecat de îndrăcire, căci și unii și alții nu credeau că Iisus este Fiul lui Dumnezeu. Dacă ar fi crezut, Mîntuitorul i-ar fi vindecat și pe ei de paralizia lor, de păcatele cele multe, i-ar fi mîntuit și i-ar fi adus la calea adevărului, căci El pentru aceasta a venit pe lume, «ca să mîntuiască pe cel păcătos».

Acești cărturari socoteau în inima lor că El hulește pronunțînd asemenea cuvinte — *«iertate sînt păcatele tale»* —, căci numai Dumnezeu poate ierta păcatele, ceea ce era adevărat. Iisus însă cunoscînd gîndurile lor i-a certat public și le-a arătat că poate ierta păcatele, fiind Dumnezeu, și ca dovadă a și vindecat pe acest slăbănog — vindecarea urmînd iertării —, pe acest om cu organele împietrite și total paralizat. Și la ciți doctori nu căutase el sănătatea! Totul însă fusese zadarnic, nici o ameliorare. În această situație, el și-a pus nădejdea într-un doctor mai mare, și acesta era Mintuitorul, în Care a început să creadă. O icoană, de pe o copertă, din opera Sfintului Grigorie Teologul, sec. IX, ce reprezenta această scenă evanghelică, în culori, ni-l arată stînd, în fața Domnului, cu umilință, lacrimi și cuprins de fiorul credinței; la credința totală și fierbinte a tovarășilor săi se adaugă și credința lui.

Conchidem că Domnul Iisus a făcut cu această ocazie trei minuni: a iertat păcatele slăbănogului, l-a vindecat și a cunoscut gîndurile «unor cărturari», ceea ce este tot o minune — căci minune mare este a cunoaște gîndurile cele ascunse și pecetluite ale oamenilor și pe care numai Dumnezeu le știe și cel căruia a binevoit El să-i descopere. Știm cît a amenințat împăratul Nabucodonosor pe magi și pe ghicitori și pe cititorii în stele ca să-i descopere și să-i explice visul. Toți aceștia însă se scuză, își arată neputința în fața tainei și-i spun că numai zeii îi pot face cunoscut acest lucru. Iar Daniil, cel cu sufletul neprihănit, numai în urma descoperirii divine, a putut să-i descopere marelui rege al Babilonului visul și explicarea lui, și aceasta nu datorită științei și înțelepciunii. Chiar și profetii din Vechiul Testament spuneau, în fața poporului, cînd făceau vreo proorocie, că așa le-a descoperit Dumnezeu sau *«așa a zis Domnul»*. Știința omenească, oricît a evoluat, oricît s-a ridicat pe culmi de zenit, nu a putut și nu poate pătrunde tainele și gîndurile oamenilor, căci acest lucru nu stă decît în puterea lui Dumnezeu, *«Cel a toate știutor»*.

Aceste trei minuni menționate, pentru oameni sînt fapte mari, extraordinare și peste puterea lor, însă pentru Mintuitorul, care dintru început, ca Dumnezeu, a făcut tot ce există — luminătorii cerului, apele, aerul, animalele, plantele și omul — coroana creației — erau foarte ușoare, lesne de îndeplinit.

Dacă ne gîndim la vindecarea slăbănogului, mai ușor era ca Domnul să pună în mișcare niște organe paralizate, decît să le creeze din nou. Mulțimile, văzînd această minune — care cădea sub simțurile lor (celelalte două, iertarea păcatelor și cunoașterea gîndurilor cărturarilor necăzînd sub simțuri, le-au crezut prin deducție), cuprînse de mirare și înspăimîntate *«au crezut și au slăvit pe Dumnezeu Cel ce dă oamenilor asemenea putere»* (Matei 9, 8) și, cum arată și Sfîntul Evanghelist Marcu, au exclamat: *«Asemenea lucruri nu am văzut niciodată»* (Marcu 2, 12). Și cite lucruri mari nu văzuseră ei în viață, dar nici unul nu fusese asemeni acestuia! Și mulțimile nu numai că s-au spăimîntat și slăveau pe Dumnezeu, dar au și crezut în El, au crezut că El este Mesia, că este Fiul lui Dumnezeu.

Multe adevăruri de credință se pot scoate din cuprinsul acestei Sfinte Evanghelii, noi însă să stăruim asupra «iertării păcatelor».

Iertarea păcatelor o face numai Dumnezeu, căci păcatele sînt o călcare voită a legilor Lui, o jignire adusă Lui. Greșelile care sînt inerente firii omenești, se pot ierta și de către oameni. Se iartă individ pe individ, sau colective mai mari, popoare chiar, ca să fie pace pe pămînt.

Domnul Iisus ne cere să fim iertători față de semenul nostru. Ne amintim ce spune El lui Petru care-L întrebase de cîte ori să ierte pe fratele său «oare de șapte ori?», iar Domnul i-a zis: «Nu zic ție pînă la șapte ori, ci pînă la șaptezeci de ori cîte șapte» (Matei 18, 21—22).

Despre iertarea păcatelor ni se vorbește și în Vechiul Testament. Aici se arată că Dumnezeu, rugat fiind de patriarhi, drepti, prooroci de multe ori a iertat poporul. L-a iertat mai ales la rugămîntea proorocului Moisi, conducătorul acestui popor, care zicea să fie și el pierdut dacă nu este iertat poporul, iar Dumnezeu milostiv și iubitor de oameni l-a iertat. De asemenea, a iertat și persoane individuale, cum a fost împăratul David, cel prins în păcatul uciderii, căci din porunca lui fusese omorît Urie și care a plîns și s-a rugat. El zice: «Cu lacrimile mele patul meu am udat».

Desprindem de aici învățătura de ce rol mare au sfinții, ca mijlocitori ai oamenilor, în fața lui Dumnezeu, sfinții din toate timpurile și de pretutindenii, ca rugători ai lor, pentru iertarea păcatelor lor. Se cade ca și noi să-i cinstim, să ne învrednicim de ajutorul lor.

Mai cu precădere se vorbește despre iertarea păcatelor în Noul Testament, unde se arată că Mîntuitorul a iertat pe femeia cea păcătoasă prinsă în adulter și adusă la El de pîrșii ei, care apoi au plecat simțindu-se toți cu păcate grele. Domnul cu blîndețe o întrebă: «Femeie, unde sînt pîrșii tăi? Nu te-a osîndit niciunul?... Nu te osîndesc nici Eu. Mergi, de acum să nu mai greșești» (Ioan 8, 10—12). Un mare teolog, luînd aminte la o așa bunătate a Domnului Hristos, îndeamnă pe duhovnici să fie blînzi cu cei ce vin la taina Mărturisirii, să nu le dea canon prea mare.

A iertat pe Zaheu vameșul, după ce acesta întoarce toate cîte răpise și promite că va da jumătatea din averea sa săracilor, zicîndu-i: «Astăzi s-a făcut mîntuire casei acesteia» (Luca 19, 9). Și ce zi mare a fost pentru Zaheu cînd a dobîndit iertarea păcatelor lui! Toate i se păreau pline de lumină.

A iertat pe tilharul de pe cruce, care I-a zis: «Pomeniște-mă, Doamne, întru împărăția Ta», la care Mîntuitorul îi răspunde: «Adevăr grăiesc ție, astăzi vei fi cu Mine în rai» (Luca 23, 13).

A iertat pe slăbănogul din Capernaum, cum am arătat, pe slăbănogul de 38 de ani, de la Vitezda, căruia i-a zis: «Iată că te-ai făcut sănătos, de acum să nu mai păcătuiești, ca să nu-ți fie ție ceva mai rău» (Ioan 5, 14); pe Maria Magdalena, pe Petru ce se lepădase de El cu jurămînt că nici nu-L cunoaște, și pe ceilalți Apostoli, pentru lepădarea lor de El, în cele mai grele clipe, cînd a fost prins, judecat și omorît. El a iertat păcatele, fiind pe Cruce și celor care l-au răstignit, zicînd: «Părinte, iartă-le lor, că nu știu ce fac» (Luca 23, 24).

Și cu puțin timp înainte, de Patima Sa în Joia cea Mare, seara, a instituit Sfînta Euharistie, tot ca mijloc de iertare pentru cei ce se vor împărtăși, din ea, cu vrednicie, căci zice: «Luați, mîncăți!...», și continuă: «Beți dintru acesta toți, acesta este Sîngele Meu, al legii celei

noi, care pentru mulți se varsă spre iertarea păcatelor» (Matei 26, 26—28). Despre iertarea păcatelor, prin sîngele Domnului, vorbește și Sfințitul Pavel, cînd zice: «*Întru El avem rîscumpărarea, prin sîngele Lui, spre iertarea păcatelor*» (Efes. 1, 3).

Mîntuitorul, știind însă, că nu va rămîne veșnic pe pămînt, a încredințat această putere a iertării păcatelor Sfinților Săi Apostoli, în ziua Învierii Sale din morți — Duminica —, cînd ei erau la rugăciune, cu ușile încuiate, zicîndu-le: «*Luați Duh Sfînt ; căroră veți ierta păcatele, le vor fi iertate, și căroră le veți ține, vor fi ținute*» (Ioan 20, 22—23). Iar aceștia, mai tîrziu, au încredințat-o episcopilor, așezați de ei prin cetăți, cum se vede la 1, 5 Tit. Episcopii, care aveau dreptul de a lega și dezlega păcatele oamenilor, ca urmași ai Apostolilor, «*il transmit preoților printr-o delegație sau hirotésie aparte, deosebită de hirotonie*» (Inv. de Credință creștină ortodoxă). Și această putere de a lega și dezlega păcatele, printr-o succesiune neîntreruptă, se transmite pînă la sfîrșitul veacurilor.

Chiar Tit, după porunca Sfințului Pavel, de a așeza preoți prin cetăți, prin cuvintele: «*Să așezi preoți... după cum ți-am poruncit...*» (Tit 1, 5), le dă puterea deplină și permanentă de a lega și dezlega păcatele. Și prin această putere Mîntuitorul, ca și pe Apostoli și episcopi, i-a făcut părtași la opera de mîntuire a credincioșilor, împreună-lucrători cu El.

Mare este și această putere a iertării păcatelor! De ea se minunează și Sfințul Ioan Gură de Aur, care așează pe preot — se înțelege, și pe arhiereu, care este tot preot, cum preoți au fost și Sfinții Apostoli —, mai presus de îngerii. El zice: «*Că nici îngerilor, nici arhanghelilor nu le-a dat darul iertării, că nu acestora le-a zis : Oricite veți lega vor fi legate și oricite veți dezlega vor fi dezlegate*», idee ce a fost susținută și de mulți Sfinți Părinți, printre care și Sfințul Efreim Sirul. La noi, mai tîrziu, a fost susținută de Antim Ivireanul, care zice: «*Preoții nu sînt îngerii, firește, dar prin puterea ce au, sînt mai presus de îngerii*»; și înțelege că în această putere intră și puterea iertării păcatelor.

Prin darul iertării păcatelor, preotul, ca și Sfințul Petru, a primit cheile împărăției lui Dumnezeu, de a introduce și a opri, în acest loc sfînt, pe credincioși, pe care putere nu o are nimeni, nu numai din cer, cum am arătat, nici de pe pămînt, fără darul hirotoneiei și al hirotesiei. Greșită este învățătura unor credincioși, care, bazați pe I Petru 4, 9, zic că fiecare creștin este preot și se înțelege că poate ierta păcatele unul altuia. Însă cuvintele: «*Voi sînteți seminție aleasă..., preoție împărătească...*», se referă la creștini, deosebiți de păgîni, și nu la preoție ca Taină. Prin aceste cuvinte nu se desființează sacerdoțiul creștin înființat de Mîntuitorul și nu se susține că fiecare credincios ar fi totuna cu preotul consacrat, căci în aceeași epistolă, cap. V, vers. 1—2, marele Apostol arată că preoții sînt deosebiți de credincioși. El zice: «*Pe preoții cei dintre voi îi rog, ca unul ce sînt împreună preot..., păstoriți turma lui Dumnezeu, dată în paza voastră, cercetînd-o...*».

Iată deci, că din acest loc, iese limpede în evidență că unii conduc, și aceia sînt preoții, și ei pot ierta păcatele, și alții sînt conduși, credincioși, — turma ascultătoare, căroră li se iartă păcatele.

Iertarea păcatelor, însă, duhovnicul o dă celor ce se spovedesc numai în Taina Mărturisirii, și anume, în partea ei finală, cînd zice cuvintele: «Te iert și te dezleg de toate păcatele tale, cu puterea ce-mi este dată mie», și după ce penitentul și-a mărturisit toate păcatele sincer, cu strîngere de inimă, cu smerenie și căință. După dezlegare, de păcate cu penitentul se întîmplă o minune: se simte un alt om, cu totul schimbat, ușurat, ca cu aripi de vultur spre cele înalte, spre Dumnezeu. Bine s-a zis că mărturisirea este un nou botez, o nouă creație.

Văzînd ce putere are preotul duhovnic de a ierta păcatele mărturisite, se cade să-l cinstim, după cuviință, ca pe un reprezentant al lui Iisus Hristos și, știind că păcatele ne sînt iertate prin bunătatea lui Dumnezeu, se cade să ne mărturisim cît mai des, cel puțin în cele patru posturi de peste an, rînduite de Sfînta noastră Biserică Ortodoxă ca: Postul Crăciunului, Postul cel Mare, Postul Sfinților Apostoli Petru și Pavel și Postul Sfintei Marii.

Cineva ar putea să zică: de ce să mă spovedesc la preot cînd nu am păcate, nu am făcut nici un rău? Se înșeală, căci nimeni nu este fără de păcat, fără numai unul Dumnezeu. Iată ce spune Sfîntul Ioan Evanghelistul: «*Dacă zicem că păcat nu avem ne înșelăm pe noi înșine și adevărul nu este în noi*» (I Ioan 1, 8). Și chiar viața noastră de ar fi numai de o zi, ni se arată de către un Sfînt Părinte, nu am putea fi fără de păcat. Însă oricîte păcate am avea, prin mărturisirea lor vom fi iertați, căci același Apostol zice ceva mai departe: «*Dacă mărturisim păcatele noastre, El este credincios și drept, ca să ne ierte păcatele și să ne curățească pe noi de nedreptate*» (I Ioan 1, 9).

Să ne mărturisim deci, totdeauna păcatele, căci și noi sîntem de multe ori paralizați de ele ca și slăbănogul din Evanghelie. Și dacă acela, ca să fie vindecat, a întîmpinat multe greutăți, suit chiar pe casă, nouă nu ni se cere acest lucru ca să fim iertați, ni se cere să mergem la preoții noștri și să ne mărturisim păcatele. Și ni se cere apoi să mergem la Sfînta biserică, să ascultăm sfintele slujbe, să fim pașnici, să fim buni, să fim milostivi, harnici, sporînd în toate vredniciile noastre, să iubim pe semenii noștri, de multe ori paralizați, în multe păcate și suferințe. Să nu-i lăsăm în această stare, ci să-i aducem la Domnul, cum au făcut acei oameni vrednici și iubitori de omul necăjit, — acel slăbănog —, ca să nu moară nimeni neajutorat, bine știind că vom răspunde pentru frații noștri, pe care am putut să-i ajutăm dar nu i-am ajutat.

Și ajutînd pe semenul nostru, indiferent de neam și de religie, cum a făcut Samarineanul milostiv, vom auzi și noi acele cuvinte: «*Iertate sînt păcatele tale*» și care se suprapun cu cuvintele preotului duhovnic, cînd zice în Taina Mărturisirii: «*Te iert și te dezleg de toate păcatele tale*», rostite asupra fiecărui credincios care-și mărturisește păcatele sale. Amin.

Arhid. Prof. onorar IoasaŃ GANEA

«PUNE, DOAMNE, STRAJA GURII MELE !»

(Ps. 140, 3)

Graiul articulat, minunata însușire distinctivă a omului, menită să mijlocească realizarea și întărirea comuniunii între oameni, cînd e rău folosită, poate deveni o sursă otrăvită de nenumărate și grave păcate.

Știm că binele și răul se pot săvîrși în trei feluri : cu gîndul, cu vorba și cu fapta. Dintre aceste trei moduri de a face răul, cel mai la îndemîna omului și mai frecvent — după păcatul cu gîndul — este săvîrșirea răului prin cuvinte. Așa încît, nu trebuie să surprindă pe nimeni constatarea că două treimi din păcate sînt făcute cu vorba. Aceasta în ce privește cantitatea. Cît despre gravitate, nu-i deloc exagerat să spunem că mai mulți oameni au pierit din pricina limbii neînfrîinate decît de sabie.

De aceea Sf. Apostol Petru spune : «*Cel ce voințe să iubească viața și să vadă zile bune, să-și oprească limba de la rău și buzele sale să nu grăiască viclesug*» (I Petru 3, 10). «Toată pasărea pe limba ei pierе» este un proverb românesc în care se arată cît de primejdioasă este o limbă nestrunită chiar pentru stăpînul ei. Alt proverb : «vorbirea este de argint, iar tăcerea de aur» vrea să marcheze superioritatea tăcerii, care poate fi adesea nu numai un adăpost mai sigur, dar chiar și mai elocventă decît o vorbire fără destul conținut.

La adăpostul tăcerii, slăbiciunile și metehnele pot trece neobservate și persoana evită astfel multe neplăceri. Latinii au cristalizat acest adevăr prin zicala : «Dacă tăceai, filosof rămîneai».

Dar gravitatea păcatelor cu vorba stă cu deosebire în urmările lor sociale. Căci dacă păcatele săvîrșite în forul intern, întrucît se consumă numai înlăuntrul sufletului, au un răsuneț social redus, dacă nu chiar nul, cele săvîrșite cu vorba vatămă totdeauna pe semenii. Funcțiunea și caracterul eminent social al graiului explică suficient nocivitatea socială a acestui soi de păcate.

Limba este un organ, care, condus de o inimă veninoasă, poate ucide pe alții și pe cel ce o face vehicul al veninului său. Această ucidere poate fi nu numai morală, dar chiar fizică. Afirmația că mai mulți au pierit din cauza unei limbi nestrunit decît de sabie trebuie interpretată literal și la propriu. Supărarea pricinuită de o insultă, de o batjocură, de defăimare poate tulbura atît de mult un organism, încît îi dereglează circulația ducînd uneori la infarct, stop cardiac cu efecte mortale. Ceea ce înseamnă că este un atentat brutal la sănătatea celui lovit care reacționează, după caz, și după constituție, totdeauna în mod negativ și dăunător.

Sf. Ap. Iacob scrie multe despre păcatele limbii neînfrîinate. «*Dacă cineva nu greșește în cuvînt — spune el — acela este bărbat desăvîrșit, în stare să se înfrîneze în întregime*» (Iacob 3, 2). Prin aceasta el arată cît de greu se poate înfrîna limba. El aseamănă limba cu o cîrmă foarte mică prin care corăbiile sînt purtate încotro hotărăște vrerea cîrmaciului (3, 4). O aseamănă, de asemenea, cu un foc care aprinde un codru, cu o lume a fărădelegii care spurcă tot trupul și aruncă în foc drumul vieții cu focul aprins de flăcările gheenei (3, 6).

E un rău fără astîmpăr, pe care nici un om nu-l poate domoli, e plin de venin și aducător de moarte (3, 8).

Împotriva celor care micșorează gravitatea păcatului cu vorba, sf. ap. Iacob spune: «*Dacă cineva socotește că este cucernic, dar nu-și ține limba în frîu... cucernicia acestuia este zadarnică*» (1, 26).

El se miră că «*cu ea (limba) binecuvîntăm pe Domnul și Tatăl și cu ea blestemăm pe oameni, care sînt făcuți după asemănarea lui Dumnezeu. Din aceeași gură ies binecuvîntarea și blestemul. Nu trebuie, frații mei, să fie așa. Oare izvorul aruncă din aceeași vîndă și apă dulce și pe cea amară? Nu cumva poate smochinul, fraților, să facă măslină, sau vița de vie să facă smochine. Tot așa, izvorul sărat nu poate să dea apă dulce... Unde este pizmă și zavistie, acolo este neorînduială și orice lucru rău*» (Iacob 3, 9—12, și 16).

Putem evita păcatele cu vorba, dacă izbutim să ne înfrîmăm limba prin tăcere. «*Cine-și păzește gura își păzește sufletul său; cel ce deschide prea tare buzele o face spre pieirea lui*» (Prov. 13, 2). Căci «*mulțimea cuvintelor nu scutește de păcătuire*» (Prov. 10, 19). Vorbăria produce păcatul după cum frecarea fierului de piatră produce scintea — cum spune sfântul Ioan Scărarul.

Cînd vorbim, să nu dăm drumul cuvintelor ce ne vin la întîmplare, sub presiunea unei impulsii oarbe, a unei emoții puternice sau a unei patimi, ci să ne obișnuim a ne alege cuvintele, așa cum ne alegem alimentele. Trebuie să fim tot atît de prudenți cînd deschidem gura ca atunci cînd ne deschidem punga. Să fim grabnici să ascultăm, zăbavnici să vorbim, după îndemnul sf. ap. Iacob (1, 19).

Limba este ca un bisturiu pe care trebuie să-l mînuim cu mare dibăcie și luare-aminte. Trebuie să cumpănim bine vorba, să chibzuim bine înainte de a vorbi, căci vorba, o dată rostită, nu mai poate fi întoarsă înapoi după cum nu mai putem reține o piatră, o săgeată, un glonte după ce le-am aruncat. Nu mai putem stăpîni și nici controla efectele unei vorbe rostite. Ea își urmează cursul și-și împlinește rostul ei, independent de voința și dorința noastră de după aceea.

Iar urmarea pe care o poate avea vorba noastră asupra semenilor cărora a fost adresată variază după intenția cu care am lansat-o. Astfel, o vorbă poate fi călăuzitoare pe calea cea bună, ziditoare, salvatoare, sau, dimpotrivă, poate fi pierzătoare și ucigașă. «*În puterea limbii noastre stă viața și moartea*» — spune înțeleptul Solomon (Prov. 18, 21).

Dată fiind gravitatea urmărilor pe care le poate avea cuvîntul nostru asupra aproapelui, Mîntuitorul ne avertizează: «*Vă spun vouă că pentru orice cuvînt deșert pe care-l vor rosti oamenii vor da socoteală în ziua judecării*» (Matei 12, 36). Mai mult, vorbirea noastră va fi suficientă spre a ne judeca, căci zice: «*Din cuvintele tale vei fi găsit drept și din cuvintele tale vei fi osîndit*» (Matei 12, 37).

«*Nu vă grăiți de rău unul pe altul, fraților — ne îndeamnă sf. ap. Iacob. Cel ce grăiește de rău pe fratele său, ori judecă pe fratele său, grăiește de rău legea și judecă legea, iar dacă judeci legea, nu ești implinitor al legii, ci judecător. Unul este dătătorul legii și judecătorul: Cel ce poate să mîntuiască și să piardă. Iar tu cine ești, care judeci pe aproapele tău?*» (Iacob 4, 11—12).

Datoria noastră nu se mărginește numai la înfrinarea gurii proprii, ferindu-ne de a păcătui pe cale verbală, dar trebuie să contribuim și la evitarea sau micșorarea păcatelor cu vorba, săvârșite de alții, intervenind când aproapele este atacat, scuzându-l sau apărându-l. Acesta este sensul îndemnului lui Solomon: «*Deschide gura pentru cel mut, pentru pricina tuturor părășiilor*» (Prov. 31, 8).

Dacă aproapele este vorbit de rău în prezența noastră, sîntem datori să contribuim la atenuarea asprimii cu care este judecat, arătînd fie că aproapele nu a avut intenția de a face rău, fie că a fost supus la ispite prea mari, pe care nu le-a putut birui din pricina slăbiciunii inerente firii omenеști etc.

Față de cei ce birfesc să ne arătăm mîhniți, spre a-i determina să înceteze cu această îndeletnicire sau să căutăm a schimba subiectul convorbirii, căci, tolerîndu-i, ne facem complici la păcatele ascultate.

Un alt păcat de care trebuie să ne ferim este colportarea birfelii. Nu trebuie să repetăm niciodată, față de nimeni, vorbirea de rău auzită; să nu purtăm vorbele de la unul la altul. Altfel, oricît ne-am ascunde vina, nu scăpăm de răspundere. Ba încă avem una și mai mare decît a celui care a rostit birfeala, acesta putînd învocea în apărarea lui circumstanțele atenuante ale unei tulburări, ale unei minii provocate sau altceva. Cîtă vreme noi, colportînd vorbirea de rău a altuia, lucrăm cu sînge rece și cu lașitate la uciderea aproapelui lovit mișelește.

Experiența ne învață să ne cumpănim bine cuvintele pe care le rostim în aprecierea semenilor noștri. Omul este din fire foarte sensibil. Un singur cuvînt neplăcut e de-ajuns adesea ca să-l pierzi definitiv de prieten. Rana produsă de vorbele noastre nesocotite nu se vindecă uneori toată viața. În același timp, ne-am atrace din partea celui lezat o ripostă neplăcută, adesea exagerată, care poate îmbrăca forme variate și neprevăzute, inclusiv sancțiunile pe care le-am putea suferi din partea autorităților judiciare și executive.

Prima noastră grijă este de a ne înfrîna gura cu deosebire cînd sîntem tulburați de un necaz, de o supărare, cînd sîntem miniați, pe drept sau pe nedrept, pentru ca, sub presiunea acestor stări de criză să scăpăm înjurături, blesteme sau alte vorbe jignitoare, care rănesc grav inima aproapelui căruia i le adresăm, împingîndu-l și pe el în păcatul răzbunării.

În al doilea rînd, trebuie să ne dezbărăm de prostul obicei, atît de răspîndit, de a ne desfăta, rostind sau ascultînd glume necuviincioase, vorbe cu două înțelesuri, care sugerează sau ademenesc la păcat.

În fine, să fie departe de noi păcatul birfirii, al insultei, al calomniei, al certurilor și al altora asemenea, care înveninează inimile, tulbură spiritele și învrăjbesc pe oameni.

Să ne rugăm cu psalmistul: «*Pune, Doamne, strajă gurii mele și ușă de îngrădire împrejurul buzelor mele!*» (Ps. 140, 3). Gura noastră să fie gata de a rosti numai cuvîntul de rugăciune, de învățătură, de îndreptare cu blindețe, de întărire și mîngiere care ies numai dintr-o inimă în care arde focul dragostei față de Dumnezeu și de aproapele.

Prof. onorar C. PAVEL

DIN SCRIERILE SFINȚILOR PĂRINȚI

CUVÎNT LA MELCHISEDEC¹ de Sfântul Ioan Gură de Aur

Trad. de Pr. D. FECIORU

1. Vreau să vă întind astăzi masă apostolică și mă pregătesc să-mi îndrept cuvântul spre oceanul glasului lui Pavel. Dar ce simțăminte încerc? Preget și mă tem, ca nu cumva ieșind din port și îndreptându-mă spre adincul gindurilor apostolului să nu mă cuprindă amețeala, cum pățesc corăbicrii care merg întâia oară cu corabia. Că aceia, când părăsesc pământul și nu văd, de o parte și de alta a corăbiei, nimic altceva decât marea și cerul, li se întunecă mintea și socot că se învîrte corabia de jur împrejur împreună cu marea. Amețeala aceasta nu se întâmplă din pricina naturii mării, ci din pricina neexperienței celor care merg întâia oară cu corabia. Alți corăbieri, însă, se aruncă cu trupurile goale în valuri și nu pățesc una ca aceasta, ci merg cu corabia pînă nu mai zăresc pământul; stau pe corabie tot cu atîta siguranță ca și cum s-ar găsi pe uscat; apa sărată a mării îi lovește în gură, în ochi, în tot trupul și nu simt nici un rău. Atît de mare rău este lipsa de experiență, atît de mare bine este experiența! Experiența te face să disprețuiești chiar lucrurile înfricoșătoare; lipsa de experiență, însă, te face să ai bănuiele și să te temi chiar de lucrurile lipsite de primejdie. Unii stau pe locurile înalte de pe puntea corăbiei și nu amețesc cînd privesc marea, alții nu se turbură chiar cînd sînt în mijlocul valurilor.

Același lucru se petrece și cu mintea noastră. Adeseori mintea ne este cuprinsă de valurile patimilor, mai sălbatică ca valurile mării iar, minia, ca o furtună, ne răvășește din adîncuri inima aducînd mare turburare minții. Omul fără experiență și nesocotit, chiar cînd începe furtuna miniei, se turbură îndată, se neliniștește, se clatină; își vede sufletul înecat de patimi și se cufundă; dar omul cu experiență și socotit îndură cu vitejie totul; este întocmai ca un căpitan de corabie, care stă la cîrmă; își așează mintea deasupra patimilor și nu încetează de a face aceasta pînă ce nu îndreaptă corabia minții sale spre portul, ferit de vînturi și furtuni, al filozofiei.

Ceea ce se întâmplă pe mare și ceea ce se întâmplă cu mintea aceea mi se întâmplă neapărat și mie, cînd e vorba de interpretarea Scripturilor; mă turbur și mă nelinițesc cînd dau să pornesc pe oceanul Scripturii; nu pentru că oceanul este înfricoșător, ci pentru că eu, care călătoresc pe acest ocean, sînt fără experiență. Că un cuvînt ușor de interpretat prin natura lui, ajunge greu de înțeles din pricina lipsei de experiență a ascultătorilor. Vă voi aduce martor pe Pavel. Cînd Pavel a spus că Hristos a fost arhiereu după rînduiala lui Melchisedec² și cînd a căutat să spună

1. MG, vol. 56, col. 257—262.

2. Evrei, 5, 10.

cine este acest Melchisedec, a adăugat: «*Despre acesta avem mult de vorbit și e greu de tâlcuit*»³.

— Ce spui, o, Pavele? Ție ți-i greu de tâlcuit, care ai înțelepciunea cea duhovnicească? Ție, care ai auzit cuvintele cele nespuse?⁴ Ție, care ai fost răpit pînă la al treilea cer?⁵ Dacă ție ți-i greu de tâlcuit, atunci cui îi este ușor de înțeles?

— «Mie mi-i greu de tâlcuit, spune Pavel, nu din pricina propriei mele slăbiciuni, ci din pricina greutății de înțelegere a celor ce m-ascultă».

Da, pentru că Pavel, după ce a spus «*e greu de tâlcuit*» a adăugat: «*deoarece v-ați făcut greoi la auz*»⁶. Vedeți că nu natura cuvîntului, ci neexperiența ascultătorilor a făcut greu ceea ce nu e greu? Aceeași pricină face să fie nu numai greu cuvîntul, ci să fie nevoie de vorbire multă, deși cuvîntul este scurt. Asta e pricina că Pavel a spus că acel cuvînt nu e numai «*greu de tâlcuit*» ci și că este «*mult de vorbit*», pentru că a pus pricina greutății și a vorbitului mult pe seama celor cărora le grăia, că «*s-au făcut greoi la auz*». Și după cum bolnavilor nu trebuie să le dăm o mîncare făcută în grabă și la întimplare, ci trebuie să le gătim mîncări diferite, pentru ca dacă bolnavul nu vrea s-o ia pe una, s-o ia pe cealaltă, pentru ca prin felurimea mîncărilor să biruim greutatea, iar prin varietatea mesei să împăcăm voința nemulțumită a bolnavului, tot așa trebuie să facem și cu predicile pe care le rostim; cînd sîntem neputincioși de a-i face pe ascultători să ne înțeleagă, atunci trebuie să pregătim mult predica noastră, să avem la îndemînă multe pilde și exemple, multe artificii și aluzii și altele multe de felul acestora, ca să putem alege, din toate, cele ce ne sînt de folos. Dar chiar dacă cuvîntul despre Melchisedec, avea nevoie de multă grăire, chiar dacă era greu de tâlcuit, totuși Pavel nu i-a lipsit pe evrei de învățătura despre Melchisedec. Prin spusa sa: «*avem mult de vorbit și este greu de tâlcuit*», Pavel le-a deșteptat rîvna, ca să nu fie trîndavi cu ascultarea; iar prin aceea că le-a umplut masa cu bunătați, le-a potolit dorința.

2. Să facem, dar, și noi așa! Chiar dacă sîntem neputincioși față de oceanul și adîncul gîndurilor Scripturii, să îndrăznim să pornim pe mare, bazîndu-ne, nu pe puterea noastră, ci pe harul dat nouă de sus. Să imităm, dar și noi pe Pavel și să îndrăznim să pornim pe mare, nu pentru că îndrăznesc eu, ci pentru ca să vă fiu vouă de folos.

Că Pavel nu i-a lipsit pe evrei de cuvîntul despre Melchisedec, ascultă ce zice mai departe! După ce a spus: «*Despre aceasta avem mult de vorbit și este greu de tâlcuit*»⁷, a adăugat, «*Căci acest Melchisedec⁸, rege al dreptății, dar apoi rege al Salemului, adică rege al păcii, fără tată, fără mamă, fără spiță de neam, neavînd nici început al zilelor, nici sfîrșit al vieții, ci asemănat fiind Fiului lui Dumnezeu, rămîne preot pentru totdeauna*»⁹. Oare, Pavel n-a rănit auzul vostru, cînd a vorbit și a spus despre un om, că este «*fără tată, fără mamă, fără spiță de neam*»? Dar pentru ce spun eu: despre un om? Dar chiar dacă ar fi spus acestea despre Fiul, nu v-ar fi dat și așa mult prilej de întrebări? Dacă este «*fără tată*», cum este Fiul? Dacă este «*fără mamă*», cum este Unul-Născut? Fiul trebuie să aibă tată, pentru că altfel n-ar fi fiu. Și totuși Fiul lui Dumnezeu este și «*fără tată*» și «*fără mamă*»; este «*fără tată*», potrivit nașterii Sale celei de jos, și este «*fără mamă*», potrivit nașterii Sale celei de sus. Nici pe pămînt n-a avut tată, nici în ceruri n-a avut mamă. «*Fără spiță de neam*». Să audă aceste cuvinte cei ce iscodesc mult ființa Lui, deși unii socot că aceste cuvinte: «*fără spiță de neam*» sînt spuse despre nașterea cea de sus. Ereticii, însă, nici aceasta nu o vor; că iscodesc și cercetează cu curiozitate și nașterea cea de sus. Dar

3. *Evrei*, 5, 11.4. *2 Corinteni*, 12, 4.5. *2 Corinteni*, 12, 2.6. *Evrei*, 5, 11.7. *Evrei*, 5, 11.8. *Evrei*, 7, 1.9. *Evrei*, 7, 2—3.

cei mai puțin înverșunați dintre eretici lasă deoparte nașterea cea de sus și socot că Pavel a spus cuvintele «*iără spiță de neam*» despre nașterea cea de jos. Să arătăm, dar, că Pavel a spus cuvintele acestea despre amândouă nașterile: și despre cea de sus și despre cea de jos. Că și una este înfricoșătoare și alta este foarte tainică. De aceea și Isaia zice: «*Și neamul Lui cine-l va spune ?*»¹⁰. Dar poate că cineva îmi va spune că Pavel a vorbit de nașterea cea de sus. Ce vom spune atunci de Pavel, care a adăugat «*iără spiță de neam*» după ce a vorbit mai întâi de cele două nașteri? Ca să crezi că Fiul este «*iără spiță de neam*» nu numai potrivit acelei nașteri, după care este «*iără mamă*», ci și potrivit acestei nașteri, adică celei de jos, este «*iără tată*». De aceea după ce a vorbit de amândouă nașterile, a spus: «*iără spiță de neam*». Pavel a spus că și nașterea aceasta de jos este neînțeleasă, ca să nu îndrăznim să iscodim nici nașterea aceea de sus. Dacă pridvoarele templului sînt atît de înfricoșătoare și cu neputință de apropiat de ele, cine va încerca să intre în cele sfinte? Că a fost născut de la Tatăl, știi; dar cum, nu știi. Că a fost născut de Fecioară, știi; dar chipul în care s-a născut nu-l înțeleg. Mărturisesc și o naștere și alta, dar chipul și al unei nașteri și al alteia îl tac. Și după cum aici, cu privire la Fecioară, nu știi cum Fiul s-a născut din Fecioară, dar mărturisesc că s-a născut și nu tăgăduiesc nașterea din pricina neștiinței, tot așa fă și tu cu privire la Tatăl și mărturisește nașterea de la Tatăl, deși nu știi cum s-a născut Fiul. Dacă ereticul te va întreba cum s-a născut Fiul din Tatăl, coboară-ți mîndria la pămînt și spune-i: «*Coboară-te din ceruri, arată-mi cum s-a născut Fiul din Fecioară și atunci vezi și acelea!*». Ține-l, cuprinde-l, nu-l lăsa să sară, nici să se bage în labirintul gîndurilor, ci ține-l bine, înăbușă-l, nu cu mîna, ci cu cuvîntul! Nu-l lăsa să se depărteze și să fugă cum vrea. Că de acolo se naște turburare între cei ce discută, că ne lăsăm tîrîți de spusele lor și nu-i aducem pe ei sub legile dumnezeieștilor Scripturi. Pune, deci, dar, în jurul ereticului totdeauna zid: mărturiile din Scripturi și atunci nici n-are să poată deschide gura. Spune-i: «*Cum s-a născut Fiul din Fecioară? Nu te las, nici nu plec!*». Dar ereticul n-are să poată să ne spună chipul nașterii, oricît s-ar strădui. Da, cînd Dumnezeu a încuiat o taină, cine o va descuia oare? Unele ca acestea pot fi primite numai prin credință. «*Dar dacă nu poți să-mi spui, ci îmi ceri dovezi și argumente, îți voi spune și eu ce a spus Hristos lui Nicodim: «Dacă v-am spus cele pămîntești și nu credeți, cum veți crede de vă voi spune cele cerești?»*»¹¹. Ți-am vorbit despre nașterea din Fecioară și nu știi să-mi spui, nici nu îndrăznești să deschizi gura și totuși cercetezi cu curiozitate nașterea cea cerească? Și de-ar fi să cercetezi cu curiozitate numai cerul, dar cercetezi cu curiozitate și pe Stăpînul cerurilor! «*Dacă v-am spus cele pămîntești și nu credeți*». Hristos n-a spus: «*Nu sînteți convinși*», et: «*Nu credeți*», pentru a ne arăta, că dacă cele pămîntești au nevoie de credință, apoi cu mult mai mult cele cerești. Deși atunci îi vorbea lui Nicodim de o naștere cu mult mai mică¹²; era vorba despre botez și despre renașterea cea duhovnicească; este, însă, clar că și acestea se înțeleg tot prin credință. Hristos le-a numit pămîntești, nu pentru că ar fi pămîntești, ci pentru că se săvîrșesc pe pămînt; sînt și acestea pămîntești în comparație cu nașterea cea de sus, cea nepusă, aceea care depășește orice minte. Dacă este cu neputință să știm cum ne naștem din nou din apă, ci trebuie să fie primită nașterea aceasta numai prin credință, fără să fie cercetat cu curiozitate chipul, cît de mare ar fi nebunia să cauți argumente omenești pentru nașterea de sus a Fiului Unul-Născut și să ceri dovezi de chipul nașterii? S-a dovedit, deci, îndeajuns că Fiul lui Dumnezeu este «*iără Tată*», «*iără Mamă*» și «*iără spiță de neam*».

10. Isaia, 58, 3.

11. Ioan, 3, 12.

12. Ioan, 3, 3—8.

3. Mulți, însă, nu înțeleg cele scrise despre Melchisedec și spun că Melchisedec este mai mare decât Hristos; aceștia au format o erezie proprie și se numesc melchisedeciți; ei discută cu noi, voind să ne demonstreze că Melchisedec este mai mare decât Hristos, aducându-ne ca argument cuvintele: «*Tu ești preot în veac, după rânduiala lui Melchisedec*»¹³. De aceea trebuie să le răspundem și lor. Ei spun: «Cum să nu fie Melchisedec mai mare decât Hristos, când Hristos este preot după chipul și rânduiala lui Melchisedec?». Noi, însă, spunem că Melchisedec este om asemenea nouă; nu-i mai mare nici decât Hristos, dar nici decât Ioan Botezătorul, că spune Hristos: «*Nu s-a ridicat între cei născuți din femei mai mare decât el*»¹⁴.

Alții rătăcesc iarăși, spunând că Melchisedec este Duhul Sfânt. Dar noi nici aceasta nu o spunem. Pentru că ce nevoie mai era să se întrupeze Cuvîntul lui Dumnezeu, odată ce Duhul de mult se făcuse om? Că Melchisedec nu este mai mare decât Hristos și nu este nici Duhul Sfânt, să ne-o spună aceia, în care loc este Melchisedec? Oare într-un loc ceresc? Oare într-un loc pămîntesc? Oare într-un loc din cele dedesubt? Dacă ereticii aceștia vor spune că Melchisedec este într-un loc din cele cerești sau în alt oarecare loc, să audă că însuși genunchiul se pleacă lui Hristos, cel intrupat din Născătoarea de Dumnezeu Maria, că spune apostolul: «*Lui se va pleca tot genunchiul*»¹⁵ și celelalte. Iar dacă lui Hristos se pleacă tot genunchiul, atunci Melchisedec este mai mic decât Hristos și se închină lui Hristos, Căruia I se închină toate. Iar dacă acești ticăloși și nenorociți eretici aduc și cuvintele ce urmează — că Pavel adaugă, spunînd: «*Asemănat fiind Fiului lui Dumnezeu*»¹⁶ — atunci aceste cuvinte trebuie să le înțelegem așa, că după cum noi am fost făcuți după chipul și asemănarea lui Dumnezeu¹⁷, tot așa a fost făcut și Melchisedec.

Iudeii, la rîndul lor, spun că Melchisedec s-a născut din desfrînare și de aceea este «*fără spiță de neam*». Rău spuneți! Că lui Solomon i se face spiță neamului, deși s-a născut dintr-o desfrînată, femeia lui Urie¹⁸. Dar pentru că Melchisedec a fost preînchipuire a Domnului și purta în el icoana lui Hristos, ca și Iona, Scriptura l-a lăsat la o parte pe tatăl lui, ca să vedem în Melchisedec, ca într-o icoană, pe Hristos Cel Care este cu adevărat «*fără tată și fără spiță de neam*».

Melchisedeciții, însă, ne mai fac și această obiecție, zicînd: «Dar ce sens au atunci cuvintele pe care le spune Tatăl lui Hristos: «*Tu ești preot în veac, după rânduiala lui Melchisedec*?»»¹⁹. Acestora le răspundem, că acest Melchisedec a fost un bărbat drept și a fost cu adevărat icoana lui Hristos. Melchisedec, dar, mișcat de duh profetic, gîndind că aducă pentru neamuri viitoarea jertfă fără de sînge, a onorat pe Dumnezeu cu piine și cu vin²⁰, imitînd pe Hristos Cel Ce avea să vină. Deci, pentru că sinagoga iudeilor aducea, după rânduiala lui Aaron, lui Dumnezeu jertfă, nu piine și vin, ci viței și miei, și slăvea pe Dumnezeu cu jertfe singeroase, Dumnezeu strigă și spune Celui Care avea să se nască din Fecioara Maria, lui Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu: «*Tu ești preot în veac, după rânduiala lui Melchisedec*»; ești preot în veac, nu după rânduiala lui Aaron, care slujea lui Dumnezeu cu viței și miei, ci: «*Tu ești preot în veac după rânduiala lui Melchisedec*», aducînd continuu, cu piine și vin, jertfa cea fără de sînge pentru cei ce aduc darurile. Prin Care Tatălui slava, împreună cu Prea Sfîntul Duh, acum și pururea și în vecii vecilor, Amin.

13. *Psalmi*, 109, 5.14. *Matei*, 11, 11.15. *Filipeni*, 2, 10.16. *Evrei*, 7, 3.17. *Facere*, 1, 27.18. *2 Regi*, 11, 2—4.19. *Psalmi*, 109, 5.20. *Facere*, 14, 18.

**CUVÎNT ROSTIT¹ ÎN BISERICA CEA MARE, — CÎND MAI ÎNAINTE
EPISCOPUL² A VORBIT PUȚIN LA EVANGHELIE — LA CUVINTELE
SCRIPTURII: «NICIODATĂ FIUL NU POATE FACE DE LA SINE
NIMIC, DACĂ NU VA VEDEA PE TATĂL FĂCÎND»³,**

de Sfîntul Ioan Gură de Aur

Trad. de Pr. D. FECIORU

1. O, ce silnicie / O, ce tiranie! Dascălul, care a vorbit mai înainte avea paharul plin, dar ne-a dat din băutură numai atît cît să ne ude virful buzelor. A făcut asta, nu pentru că ducea lipsă de învățătură — că izvorul cuvîntului lui nu curge cu mai puțină îmbelsugare — ci, după cum am spus, pentru ca să vă arate tirania pe care voi căutați s-o arătați față de smerenia mea. De asta a tăcut îndată și și-a pus capăt cuvîntului; a vrut să vă facă pe plac și m-a lăsat pe mine să plătesc întreaga datorie. Deci, pentru că mi-a dat mie cuvîntul, iar pe voi vă văd atîrnați de limba mea, trebuie să mă pregătesc de luptă. Ajutați-mă, însă; întindeți-mi mînă de ajutor; deșteptați-mi limba mea cu rugăciunile voastre, ca să-mi ușurați cuvîntul meu de învățătură prin înțelegerea celor ce veți auzi. Că și profetul nu căuta numai sfătuitor minunat, ci și ascultător priceput⁴. Da, lupta care-mi stă astăzi în față nu-i o luptă ușoară; are nevoie de multe rugăciuni și de multă luare-aminte din partea voastră cei care mă ascultați; iar eu, care vă vorbesc, am nevoie de multă strădanie, pentru ca cele ce am să spun să fie spuse cum trebuie, ca să fie bine sădite în mintea dragostei voastre. Nu vreau să mă auziți numai; ci să vă și instruiesc; nu să aflați numai, ci să vă și învăț; nu să primiți numai, ci să și transmiteți altora. Așa, Biserica noastră va fi mai strălucită, iar adunarea mai mare, cînd voi veți putea învăța și pe alții cele ce auziți aici. La liturghia de mai înainte am adus înaintea voastră cuvîntul evangheliei, care spune: «*Tatăl Meu pînă acum lucrează; și Eu lucrez*»⁵; și am arătat egalitatea Fiului cu Tatăl pentru care lucru și evanghelistul a spus: «*Deci pentru aceasta Il prigoneau pe El, nu numai pentru că dezlega sîmbăta, ci și pentru că spunea că Dumnezeu este Tatăl Lui, făcîndu-se pe Sine deopotrivă cu Dumnezeu*»⁶; și așa am terminat cuvîntul.

Astăzi trebuie neapărat să risipim cele spuse de eretici cu privire la cuvintele acestea. Chiar dacă vorbim unor prieteni, totuși trebuie să ne folosim de atîta precizie în cuvinte, încît să ne fie cuvîntul nostru cu neputință de răstălmăcit și de nebiruit; să vorbim ca și cum ne-am găsi în mijlocul dușmanilor. Că, așa cum spuneam mai înainte, eu și cum să mă auziți numai voi, ci vreau să învăț și pe alții. De aceea caut să vă înarmez cu toată grija cu armele cele duhovnicești, ca să nu vă rămînă nici un mădular descoperit și nici să primiți lovitură de moarte. Da, arme sînt cuvintele noastre; întăresc pe ai noștri și lovesc pe dușmani; fi lovesc, nu ca să-iucidă, ci ca să ridice pe cei căzuți. Așa e felul luptei acesteia: învinge pe dușmani ca să-i mîntuim pe dușmani! Dar, ca să se întimple asta, fiți cu luare-aminte; aruncați de pe voi toată grija lumească; fiți cu mintea trează; uitați-vă la mine cu atenție. Bogatul să nu stea nepăsător din pricina bunului trai și nici săracul să nu stea strîvit de grija sărăciei, ci fiecare să arunce de pe el toată această inegalitate din viață și să fie pregătit să mă asculte. Nu sînt lucruri întimplătoare cele ce am să grăiesc. Aceasta e pricina că necontenit vă cer lucrul acesta; cunosc adîncimea de

1. MG, 56, 247—256.

2. Episcopul Flavian.

3. Ioan, 5, 19.

4. Isaia 3, 2.

5. Ioan 5, 17.

6. Ioan 5, 18.

gîndire spre care ne îndreptăm. Nu te turbura, însă, cînd auzi de adîncime! Duhul Sfînt, care conduce, nu are apele acoperite cu întuneric; de aceea călătoria ne va fi nespuse de lesnicioasă; cu o singură condiție numai; să mergeți pe drumul pe care vi-l poruncesc eu. Să nu vă turburați, nici să vă spăimîntați. Da, cele ce am să vă spun astăzi au să înspăimînte la început pe cel care mă va asculta fără multă luare-amînte și are să-l umple de nedumerire; dar cînd va ajunge la sfîrșit și va vedea cuvenita dezlegare, se va bucura de o seninătate minunată și-și va putea ancora sufletul său într-un port lipsit de valuri. Așadar, ca să se întîmple asta, nu vă turburați, nici nu vă spăimîntați, ci mergeți, cu întreaga voastră îndelungă-răbdare și cu stăruință, pe drumul pe care vi-l va arăta învățătura cuvîntului meu.

Ce spun împotriva noastră ereticii? *«Nu poate să facă Fiul de la Sine nimic, de nu va vedea pe Tatăl făcînd»*⁷. Și totuși aceste cuvînte le găsim în Scriptură. Pentru ce atunci ereticii le aduc împotriva noastră? Ei nu le aduc în sensul în care le-a grăit Scriptura. Ce vor ereticii să dovedească cu aceste cuvînte? Nu vezi, ne spun ei, că Fiul lui Dumnezeu a dăruit prin aceste cuvînte ideea egalității Fiului cu Tatăl? Pentru că iudeii — continuă să spună ereticii — bănuiau că Domnul se face egal cu Dumnezeu, de aceea Domnul îi combate, spunînd: *«Nu poate să facă Fiul de la Sine nimic»*.

2. Oare în zadar v-am spus că aceste cuvînte au să vă turbure, că de la început spusele acestea au să neliniștească pe cel ce le aude? Așteptați, însă, și veți vedea că ereticii se rănesc cu propriile lor arme. Cuvintele acestea, mai cu seamă, nu se referă la o bănuială a iudeilor; iar în cuvîntarea de mai înainte, am arătat lucrul acesta cît se poate de lămurit; și ca să nu spun iarăși cele spuse atunci, trimit pe ascultătorul meu la cuvîntarea aceea. Acum, voi încerca să spulber cele spuse de eretici împotriva noastră, arătînd că Domnul n-a rostit cuvintele acestea pentru a respinge bănuiala iudeilor, ci pentru a o statornici și a o întări cu toată temeinicia și pentru a ne da dovadă de apropierea Lui de Tatăl, de nașterea lui din Tatăl, de unirea și înțelegerea Sa cu cel ce L-a născut. Astfel cuvintele acestea îmi întăresc convingerea și afirm că mai cu seamă spusa aceasta este o dovadă a înrudirii Fiului cu Tatăl și a identității lor în ce privește ființa. Să nu vă turburați de ideile ereticilor. Că nici săbiile, nici lăncile, nici sulilele zugrăvite pe pereți nu pot turbura pe războinicii înfricoșători la chip și cu ochi pătrunzători. Oricum ar fi zugrăvite aceluia, ele sînt umbre; chipuri, nu realități. Așa sînt ideile ereticilor! Pentru a le combate, să ne apropiem de aceste cuvînte ale Domnului și să-i întrebăm deocamdată pe eretici, cum vor să le interpreteze. Nu-i de ajuns numai citirea lor. Dacă ar fi de ajuns, citirea, atunci pentru ce Filip i-a spus eunucului: *«Oare înțelegi cele ce citești?»*⁸. Pentru că eunucul citea, dar nu înțelegea cele scrise, de aceea a și spus: *«Rogu-te, despre cine vorbește profetul; despre el sau despre altul?»*⁹. Dacă e de ajuns citirea, pentru ce iudeii, care citesc Vechiul Testament și cele despre nașterea lui Hristos, despre semne, despre minuni, despre locul și timpul nașterii Lui, despre cruce, despre mormînt, despre înviere, despre înălțarea la cer, despre șederea de-a dreapta, despre pogorîrea Duhului, despre propovăduirea apostolilor, despre desființarea sinagogii și despre noblețea Bisericii, pentru ce încă nici astăzi n-au crezut? Deci, nu e de ajuns citirea, dacă nu este urmată de înțelegere. După cum dacă mîncîci, dar nu mistui ce mîncîci, nu trăiești, tot așa dacă citești, dar nu înțelegi nimic din cele scrise, nu reușești să afli adevărul. Nu-mi spuneți mie numai spusa evanghelică, ci și interpretați-o! Asta le-o cer ereticilor! Ca, după ce le voi dărîma ideile lor putrede, să pun temelii adevărului! Așa fac și constructorii de clădiri; nu pun mai

7. Ioan, 5, 19.

8. Faptele Apostolilor, 8, 30.

9. Faptele Apostolilor, 8, 34.

Înainte temeliiile clădirilor, pînă ce nu dau la o parte pămîntul plin de putreziciuni; fac asta, ca să zidească temelie, Îi vom imita, dar, pe ei și noi.

Spune-mi, dar : Nu poate face Fiul de la Sine nimic ? N-a spus că poate face oameni, dar îngeri nu poate; nici că poate face îngeri, dar arhangheli nu poate, ci a spus : «*nimic*». Sînt, dar, cuvintele acestea, cuvinte care arată nepuțința Domnului ? Dacă, după părerea ta, nu poate face nimic, atunci este supus silniciei și necesității; dacă nu face de la Sine nimic, atunci face pe toate cîte vede că le face Tatăl. Iată o învățătură născocită mai tîrziu, cu totul străină Ființei celei mai presus de cuvînt, celei nepieritoare, a Acelui Ființe negrăite, nespuse și neînțelese ! Dar pentru ce spun acestea de Hristos ? Iată pentru ce ! Nici despre mine cel mic și neînsemnat, cei făcuți din pămînt, nu-i cu puțință să spun asta, anume că nu pot face de la mine nimic; nici despre tine, nici despre altcineva dintre oameni. Dacă ar fi adevărat lucrul acesta, atunci în zadar este iadul, pedeapsa și osînda; în zadar, cununile, premiile, și bunătățile ! Dacă nu putem face de la noi nimic atunci nu mai sîntem pedepsiți cînd păcătuiim, nici nu ne vom mai bucura de bunătăți cînd facem fapte bune. Premiile nu au în vedere lucrurile, ci gîndul. Iată ce vreau să spun : cînd cineva face de la sine o faptă bună este încununat și lăudat, nu în atît că a făcut-o, ci pentru că a făcut-o cu gîndul și cu voința. Și ca să vedeți că sînt adevărate cuvintele mele, ascultați ce spune Hristos : «*Sînt fameni, care s-au făcut fameni de oameni; și sînt fameni, care singuri s-au făcut fameni pentru împărăția cerurilor*»¹⁰. Hristos numește aici fameni nu pe cei care și-au tăiat mădulările, ci pe cei care și-au tăiat gîndul cel rău, cel plin de desfrinare, folosind în acest scop nu cuțit de fier, ci gîndirea, filozofia și ajutorul lui Dumnezeu. Iată, deci, două feluri de fameni : unii cărora li s-au tăiat mădularele de oameni, alții, care din evlavie și-au tăiat gîndul cel rău. Chiar dacă au ajuns fameni într-un mod deosebit, totuși, și unii și alții, la fel, nu au legături cu femeile. Am spus «*la fel*», nu potrivit gîndului, ci potrivit naturii lucrului. Că nici famenul nu poate avea legături cu o femeie, nici monahul, care singur s-a făcut famen. Faptul este același, dar scopul nu-i același. De aceea, Domnul spune că cei care au fost făcuți fameni de către oameni, nici nu au vreo răsplată. Purtarea lor se datorește firii lor, nu ascezei; pe ceilalți, pe cei care au ajuns fameni prin asceză, Hristos îi dă ca pildă, îi încununază cu împărăția, spunînd : «*Pentru împărăția cerurilor*». Și, doar, nici unul, nici celălalt nu are legătură cu femeia; dar unul este legat de necesitatea firii, celălalt săvîrșește cea faptă de virtute, datorită voinței; face și săvîrșește de la sine virtutea. Deci dacă oamenii pot de la sine săvîrși și face niște lucruri ca acestea, dacă pot filozofa, vorbi și împlini altele mii, oare Stăpînul îngerilor nu va putea face de la Sine un lucru mic sau mare ? Cine ar putea îndura un gînd ca acesta ? Nu auzi pe Pavel zicînd : «*Într-o casă mare nu sînt numai vase de aur și de argint, ci și de lemn și de lut; și unele sînt spre cinste, iar altele spre necinste. Deci dacă se curățește cineva pe sine de acestea, va fi vas spre cinste, sfințit Domnului*»¹¹.

3. Iată că și aceștia se îndreaptă de la sine ! Aceasta vor să spună cuvintele : «*Dacă se curățește cineva pe sine*».

Care este, dar, spusa, ereticilor ? Dacă aș vorbi numai credincioșilor noștri, aș aduce îndată și dezlegarea; dar pentru că vorbesc vrăjmașilor și dușmanilor noștri, trebuie neapărat să spulber spusele lor. Am să aduc iarăși în mijloc spusa ereticilor, pentru a o face astfel clară. Am arătat îndeajuns că ne este cu puțință ca noi, de la noi înșine, să putem face ceva și grăi. Dacă n-ar fi așa, n-am mai putea fi încununăți, cînd săvîrșim fapte bune. Trebuie să întrebăm iarăși pe eretici : Ce vor să

10. Matei, 19, 12.

11. 2 Timotei, 2, 20—21.

spună cuvintele : «*Dacă nu vede pe Tatăl făcînd ceva, nu poate face de la Sine nimic*» ? Şi ei spun aceasta pe temeiul acestui text, nu pe interpretarea lui ; dar mai bine spus, nu pe temeiul textului, ci pe temeiul unei interpretări false date textului introduc în chip necesar o îndoită creaţie. Cum şi în ce chip ? «*Dacă nu vede pe Tatăl făcînd ceva, nu poate să facă*». Trebuie, dar, neapărat ca lucrurile Tatălui să fi fost făcute mai întii şi apoi altele ale Fiului, pe care le-a făcut şi El, uitîndu-se la lucrurile făcute de Tatăl. Că spun ereticii : Fiul nu face, dacă nu-L vede pe Tatăl făcînd ceva. Iar ca să vadă, trebuie neapărat să existe lucrurile pe care să le vadă. Ce dar ? Spune-mi, te rog ! Vedem un singur soare ! Poţi să-mi arăţi doi sori, ca să spunem că unul este al Tatălui, iar altul al Fiului ? Poţi să-mi arăţi două luni, două pămînturi, două mări şi așa cu toate celelalte ? Nu poţi spune ! Pentru că nu-i decît un singur soare. Cum, dar, nu face, dacă nu-L vede pe Tatăl făcînd ceva ? A cărui operă vrei să fie soarele ? A Tatălui ? Unde este soarele Fiului ? Al Fiului ? Atunci unde este soarele Tatălui, pe care văzîndu-l Fiul, a făcut altul la fel ? Dar cum vor sta cuvintele Scripturii, care spun : «*Toate prin El s-au făcut şi fără de El nimic nu s-a făcut*» ?¹². Dacă toate s-au făcut prin El, cum ar mai putea avea loc această despărţire ? Vedeţi ce gînduri aveţi ? Vedeţi cum vă contraziceţi ? Însăşi minciuna vă dă de gol.

Iată, că arătînd interpretarea lor, am dovedit că ea s-a dărîmat singură. Cu plăcere le-aş mai pune şi următoarea întrebare : Cine, luînd trupul nostru, a venit în pîntece fecioresc ? Tatăl sau Fiul ? Spune-mi ! Nu-i, oare, ştiut de toată lumea că Unul-Născut Fiul lui Dumnezeu ? Pavel grăieşte așa : «*Gîndul acesta să fie în voi, care era şi în Hristos Iisus, Care, fiind în chipul lui Dumnezeu, n-a socotit răpire a li El întocmai cu Dumnezeu, ci s-a deşertat de Sine, chip de rob luînd*»¹³ ; şi «*A trimis Dumnezeu pe Fiul Lui Cel Unul-Născut, născut din femeie, născut sub lege*»¹⁴. Şi toată Scriptura, fie cea Veche, fie cea Nouă, este plină de aceste mărturii. Însăşi realitatea strigă că Cel Unul-Născut s-a întrupat, nu Tatăl. Acum : care din două ? Fiul s-a întrupat după ce a văzut pe Tatăl întrupat ? Că, după voi, nu s-ar fi întrupat, dacă nu L-ar fi văzut pe Tatăl întrupat ! «*Că nu poate să facă de la Sine nimic, de nu va vedea pe Tatăl făcînd*». Cînd aş putea vedea pe Tatăl făcînd asta ? N-ai putea-o spune. Nici să socoteşti că naşterea Fiului este un lucru mic. Nu ! Întruparea Unuia-Născut — pogorămîntul Lui — este capul mîntuirii noastre. Înainte de a se face om, stăpînea păcatul ; noapte prea adîncă cuprindea pe toate ; pretutindeni altare şi temple cu idoli, miros de grăsimi arsă şi fum ; riuri de sînge curgeau, nu numai de la oi şi boi, ci şi de la oameni. «*Jerit-au pe fiii lor şi pe fiicele lor demonilor*»¹⁵. Şi acestea le făcea poporul, care avea pe prooroci, care a avut parte de lege, care s-a bucurat de vederea lui Dumnezeu, care a fost crescut cu atîtea minuni. Dacă iudeii erau așa, gîndeşte-te cum stăteau cei care locuiau celelalte părţi ale lumii ! Erau înnebuniţi de demoni, stăpîniţi de păcate, supuşi tuturor patimilor, slujeau lemnelor, se închinau la pietre, la munţi, la păduri, la vilcele, la copaci, la lacuri, la izvoare şi la riuri. Dar pentru ce trebuie să mai vorbesc de celelalte ? Din păcatele iudeilor vom putea vedea mărimea şi mulţimea păcatelor oamenilor celorlalte popoare¹⁶. *Cunoscut-a boul pe stăpînul său şi asinul ieslea domnului său, dar Israil nu M-a cunoscut pe Mine*¹⁷. *Cîini mulţi, care nu pot lătra*¹⁸. *Faţă de destrînată s-a făcut taşa ta, fără de ruşine ai fost cu toţi*¹⁹. *Nu este cel ce înţelege, nu este cel ce caută pe Dumnezeu ; toţi s-au abătut, împreună netrebnici s-au făcut*²⁰. Iarăşi,

12. Ioan, 1, 3.

13. Filipeni, 2, 5—7.

14. Galateni, 4, 4.

15. Psalmi, 105, 36.

16. Ieremia, 5, 8.

17. Isaia, 1, 3.

18. Isaia, 56, 10.

19. Ieremia, 3, 3.

20. Psalmi, 13, 2, 3.

un alt profet: «*În zadar argintarul bate argintul; viclesugurile lor nu s-au topit*»²¹. Altul, iarăși: «*Blestem și minciună și furt și ucidere și rădeseșrinare s-au revărsat pe pământ și sîngele cu sînge se amestecă*»²². Altul, iarăși: «*Dacă-și va schimba etiopul pielea lui și pantera pielea ei pestriță, atunci și poporul acesta va putea să facă judecată, pentru că a fost învățat în păcate*»²³. Altul, iarăși: «*Vai mie, suflete! Că a pierit cel credincios de pe pământ și cel ce face bine nu este între oameni; toți cu sînge judecă*»²⁴. Dumnezeu, iarăși: «*Urît-am, lepădat-am sărbătorile voastre; și nu voi mirosi jertfele la praznicele voastre*»²⁵. Ilie: «*Jertfelnicile Tale le-au dărîmat, pe profeșii Tăi i-au ucis; și am rămas eu singur și caută sufletul meu*»²⁶. Iarăși, Dumnezeu: «*Părăsit-am casa Mea, lăsat-am moștenirea Mea, dat-am sufletul Meu cel iubit în mîinile dușmanilor ei*»²⁷. David iarăși: «*Jertfit-au pe fiii lor și pe fiicele lor demonilor; au vărsat sînge nevinovat, sîngele fiilor lor și al fiicelor lor*»²⁸.

4. Ai văzut tirania păcatului? Oamenii au ajuns cîini și cai, mai lipsiți de minte decît cîinii și mai nesimțiți decît boii; i-a cuprins nebunia împotriva propriei lor firi. Dar ce spune Scriptura după ce s-a născut Hristos? «*Tatăl nostru Carele ești în ceruri*»²⁹. Înainte de aceasta, Scriptura spunea: «*Mergi la furnică, o, leneșule*»³⁰; după aceasta, însă, am fost învrednicii de înfiere, am fost înscrși în cer, dăntuim cu îngeri, luăm parte la cîntările lor, ne luăm la întrecere cu puterile cele netrupești. Altarele au dispărut, templele s-au dărîmat; piatra s-a arătat piatră; lemnul, lemn; copacii, copaci; izvoarele, izvoare. Cînd a strălucit Soarele dreptății³¹ s-au arătat așa cum sînt în realitate lucrurile, pe care le acoperea noaptea rătăcirii și întunericul cel adînc al neștiinței, care întuneca vederea celor înșelați; cînd raza Soarelui dreptății a risipit norul des al rătăcirii, pretutindeni lumină și zi, strălucitoare și permanentă amiaza zilei. Persii, care trăiau cu mamele lor, trăiesc acum în fecorie, iar cei care nu-i cunoșteau pe fiii lor și îi junghiau, acum sînt mai blînzi și mai buni decît toți. Lupii au căpătat blîndețea oilor. Dar mai bine spus, oamenii erau mai răi decît lupii, că lupul nu-și tăgăduiește firea, ci-și cunoaște progenitura; oamenii, însă, ajunseseră mai sălbatici decît lupii. Dar, după intruparea Unului-Născut, după venirea lui Hristos, oamenii au lepădat de pe ei sălbăticiunea și s-au întors la propria lor noblețe; dar mai bine spus s-au ridicat la virtutea îngerilor. Înainte de venirea lui Hristos, orașele erau pline de necredință, iar astăzi filozofează și pustia și chiliile monahilor din munți și din vilcele; monahii imită viețuirea îngerilor, pentru că au lepădat viețuirea pămîntească. Pentru ce mai e nevoie de măiestria cuvintelor, cînd realitățile vieții de acum strigă și arată, mai strălucitor decît soarele, bunătățile, care au cuprins întreaga lume, după acea minunată și duhovnicească naștere a Fecioarei, după intrupare și după venirea lui Hristos pe lume? Iată, attea și astfel de fapte mari le-a făcut Fiul de la Sine! Strigă și Pavel, zicînd: «*Care, fiind în chipul lui Dumnezeu, n-a socotit răpire a fi El întocmai cu Dumnezeu, ci s-a deșertat pe Sine, chip de rob luînd*»³². Ascultă, eretice, că s-a deșertat pe Sine! Și iarăși, în altă parte: «*Precum și Hristos ne-a iubit pe noi și s-a dat pe Sine prinos și jertfă lui Dumnezeu, întru miros cu bună mireasmă*»³³. S-a și răstignit cu voia Sa și s-a și junghiat cu voia Sa! De aceea chiar Însuși spunea: «*Putere am să-mi pun sufletul Meu și putere am iarăși să-l iau*»³⁴. Nimeni nu l-a luat de la Mine; Eu îl pun cu voia Mea». Ce spui acum, o, eretice, care-mi aduci cuvîntul evanghelic, care spune: «*Nu*

21. *Ieremia*, 6, 29.24. *Mihaie* 7, 2.27. *Ieremia*, 12, 7.30. *Proverbe*, 6, 6.33. *Efesenii*, 5, 2.22. *Osea*, 4, 2.25. *Amos*, 5, 21.28. *Psalmi*, 105, 36—37.31. *Maleahi*, 4, 2.34. *Ioan*, 10, 18.23. *Ieremia*, 13, 23.26. *3 Regi*, 19, 10.29. *Matei*, 6, 9.32. *Filipeni*, 2, 6—7.

poate *Fiul de la Sine nimic*? Iată El Însuși spune: «*Eu îl pun cu voia Mea și-l iau cu voia Mea*». Nu-i mică spusa aceasta, ci foarte mare! Și despre Tatăl a spus că are putere asupra morții și vieții. Vezi că ai intrat, eretice, în propriile tale lanțuri? Ce ai de spus de cuvintele acestea: «*Eu îl pun cu voia Mea și-l iau cu voia Mea*? Cum, n-ai spus tu, că nu face nimic de la Sine? Dar, după cum spuneam mai înainte, dacă ar fi atîta doar să vorbesc numai ereticilor, i-aș lăsa nedumeriți și înlănțuiți de propriile lor obiecții, pentru că am o îndestulătoare biruință și un strălucitor trofeu, odată ce le-am dat cea mai mare dovadă a prostiei lor. Dar eu nu vreau numai să închid gurile dușmanilor, ci să și instruiesc pe credincioșii noștri și să înțeleptesc pe membrii Bisericii noastre, de aceea n-am să pun aici sfîrșit cuvîntului meu, ci voi încerca să merg mai departe; voi aduce alt text din Scriptură, care va vădi nerușinata obiecție a ereticilor: «*Tatăl nu judecă pe nimeni, ci Fiul pe toți*»³⁵.

5. Am să-l întreb pe eretic: Dacă Tatăl nu judecă pe nimeni, ci Fiul judecă, cum judecă? Dacă Fiul nu poate face de la Sine nimic decît dacă vede pe Tatăl făcînd ceva, iar dacă Tatăl nu judecă, ci Fiul judecă pe toți, cum poate face Fiul ce n-a văzut? Să nu treci cu ușurință peste această idee! Nu-i de puțină însemnătate, ci are foarte mare putere. Gîndește-te ce lucru mare este să-i judece pe toți oamenii, pe cei care au fost de la Adam pînă la sfîrșitul lumii, pe elini, pe iudei, pe eretici, pe cei care au păcătuit față de credința ortodoxă; pe toți să-i adune în ziua aceea, să scoată la iveală toate faptele lor ascunse, cuvintele, vicleniile, uneltirile, gîndurile tainice ale minții, fără să aducă martori, fără probe, fără imagini, fără dovezi, nimic din unele ca acestea, ci folosindu-se pentru vădire de propria Sa putere. Și totuși o faptă ca aceasta, atît de mare, o face El Însuși, fără să vadă mai întîi pe Tatăl, că să-L imite; «*că Tatăl nu judecă pe nimeni*». Vezi-L pe El și în alte împrejurări, făcînd pe toate cu putere: minunile, darea legilor și toate celelalte. Cînd s-a urcat pe Muntele Fericităților, cînd a dat Testamentul cel Nou, a spus: «*Ați auzit că s-a zis celor de demult: Să nu ucizi, că cel care va ucide vinovat va fi judecătîi*»³⁶. *Cel care va zice: nebunule, vinovat va fi de gheena focului. Eu, însă, vă spun: Oricine se mînie pe fratele său în deșert, vinovat va fi judecătîi*»³⁷. *Ați auzit că s-a zis: Ochi pentru ochi și dinte pentru dinte. Eu, însă, vă spun: Să nu vă împotriviți celui rău, ci de te va lovi cineva peste obrazul drept, întoarce-i și pe celălalt*»³⁸. Ce spun cuvintele acestea? Cum? Cel Care nu face de la Sine nimic, îndreaptă spusele Tatălui, îmbunătățește legiuirea dată de Tatăl? Cînd spun «îndreaptă», să nu socotești că rostesc o blasfemie, că Tatăl ar fi neputincios! Da, legea veche a fost inferioară, dar nu din pricina lui Dumnezeu, ci din pricina celor care au primit legea. Și Vechiul Testament este al Fiului, după cum și Noul este al Tatălui. Spune-mi, cum Fiul nu poate face de la Sine nimic, cînd adaugă Vechiului Testament și cînd arată atîta putere? Poate fi, oare, ceva mai slab decît erezia? Iudeii se minunau că Fiul îi învață acestea «*ca Cel Ce are putere, nu ca fariseii și cărturarii*»³⁹. Iudeii dau mărturie de puterea Lui, iar ereticii spun că nu poate de la Sine nimic. Și iudeii n-au spus: «*Ca Cel Ce ar avea putere*», ci: «*Ca Cel Ce are putere*». Nu I s-a adăugat Fiului mai tirziu puterea, ci o avea desăvîrșită, fără să-i lipsească ceva. De aceea, cînd a fost întrebat despre împărăție, a spus: «*Eu pentru aceasta M-am născut*»⁴⁰. Și iarăși, I-a fost adus Lui un paralytic și pentru că i-a iertat păcatele lui, a zis: «*Dar ca să știți că putere are Fiul Omului să ierte păcatele pe pămînt*», a zis slăbănogului: «*Ia-ți patul și mergi la casa ta!*»⁴¹. Mulțimile spuneau că face pe toate avînd putere; iar El spune: «*Putere are Fiul omului să ierte păcatele pe pămînt*»; și: «*Putere am să-mi pun sulitul Meu și*

35. Ioan, 5, 22.

36. Matei, 5, 21.

37. Matei, 5, 22.

38. Matei, 5, 38—39.

39. Matei, 7, 29.

40. Ioan, 18, 37.

41. Matei, 9, 7.

putere am să-l iau»⁴². Fiul dă legi cu putere, iartă păcatele cu putere, are putere peste moarte și viață! Cum deci, mai spui, eretice, că nu face de la Sine nimic? Vă întreb acum: Poate fi, oare, o victorie mai lămurită ca aceasta?

6. Dar dacă vreți, deci, odată ce am terminat cu ereticii, să punem capăt celor spuse. Totuși, mai înainte de a termina, vreau să vă învăț următorul lucru: cuvântul «*nu poate*» când este spus despre Dumnezeu, nu înseamnă slăbiciune, ci putere. Chiar dacă e o noutate ce vă spun, totuși dovada ce-o voi aduce va fi clară. Dacă spun că Dumnezeu nu poate să păcătuiască, nu-L învinuiesc de slăbiciune, dimpotrivă mărturisesc puterea Lui cea foarte mare. Dacă spun că Dumnezeu nu poate minți, iarăși același lucru îl arăt. Așa precum și Pavel spunea: «*Dacă răbdăm vom și împărăți împreună; dacă nu credem, El rămîne credincios; că El nu poate să se tăgăduiască*»⁴³. Vezi că «*nu poate*» este semn de putere? Dar pentru ce vorbesc eu de Dumnezeu? Voi aplica acest cuvânt și la lucrurile materiale. Dacă spun că diamantul nu poate fi sfărâmat, oare prin «*nu poate*» i-am arătat slăbiciunea lui sau puterea lui cea foarte mare? Deci când auzi că Dumnezeu nu poate păcătuși, nici nu poate minți, nici nu poate să se tăgăduiască pe El Insuși, să nu te gindești că este neputincios, din pricina cuvântului «*nu poate*», ci că are o putere foarte mare, că ființa Sa nu admite nici un păcat, că este inaccesibilă, curată, mai presus de orice. Pentru că am lămurit lucrul acesta, să aplicăm cele spuse la textul Scripturii: «*Nu poate face Fiul de la Sine nimic*». Ce vrea să spună: «*de la Sine*»? Dacă veți cunoaște bine sensul acestor cuvinte, atunci veți vedea în ele marea apropiere a Fiului cu Tatăl, identitatea ființei; că Fiul are aceeași ființă, pe care o are și Tatăl. Ce înseamnă acum: «*Nu poate de la Sine*»? Înseamnă: nu poate face ceva propriu în afară de Tatăl, nu poate face ceva străin de Tatăl, ceva separat de Tatăl, nici altceva decât face Tatăl; pentru că acelea pe care le face Acela, pe acelea le face și Acesta. Cuvintele: «*De la Sine nu poate face*» nu arată pierderea libertății, nici pierderea puterii, ci sînt dovada unirii, mărturia înțelegerii și a perfecteii apropieri, semnul asemănării exacte. Când a dezlegat simbăta, iudeii îl învinuiau, spunînd că El calcă legea: «*Altele a poruncit Dumnezeu, ziceau ei, și altele faci Tu!*». Domnul, punînd capăt acestei nerușinări a lor, le spune: «*Nu fac altceva decât face Tatăl, nici nu sînt potrivnicul și dușmanul Lui. Dacă nu le-ar fi grăit așa, ci ar fi folosit cuvinte mai omenești și mai joase, gîndește-te ce-ar fi zis iudeii, care îl socoteau potrivnic lui Dumnezeu! Că doar lor le vorbea. De aceea Domnul îndată a și adăugat, ca nimeni să nu bănuiască una ca aceasta: «*Lucrurile pe care le face Acela, pe acestea le face asemenea și Fiul*»⁴⁴. Dacă nu face nimic de la Sine, cum le face «*asemenea*»? Nu-i lucru mare să faci. Și apostolii au au făcut: au înviat morții, au curățit leproși, dar nu «*asemenea*» ca Fiul.*

— Dar cum le făceau apostolii?

— «*Ce vă uitați la noi, spuneau apostolii, ca și cum cu a noastră putere sau stăpînire, l-am făcut pe acesta să umble?*»⁴⁵.

— Cum făcea Iisus?

— «*Ca să vedeți, că putere are Fiul Omului să ierte păcatele pe pămînt*»⁴⁶. Și iarăși, când învia morți: «*Că precum Tatăl scoală morții și-i înviază, așa și Fiul Omului pe care voiește îi înviază*»^{46 bis}. Deși era de ajuns cuvîntul: «*așa*», totuși Domnul pentru a potoli desăvîrșit nerușinarea celor care voiau ceartă, a adăugat și «*voiește*», semn că face cu toată puterea. De aceea spune: «*Lucrurile pe care le face Acela*»; n-a spus: «*Unele ca acestea le face și Fiul*», ci: «*chiar pe acelea le face și Fiul*,

42. Ioan, 10, 18.

43. 2 Timotei, 2, 12—13.

44. Ioan, 5, 19.

45. Faptele Apostolilor, 3, 12.

46. Matei, 9, 7.

46 bis. Ioan, 5, 21.

că toate prin El s-au făcut şi fără de El nimic nu s-a făcut»⁴⁷. Vezi cum Domnul îndreaptă cuvîntul Său spre acordul, unirea şi unitatea desăvîrşită a Lui cu Tatăl, nu spunînd că face «unele ca acestea», ci: «aceasta» şi «aşa», cum le face şi Tatăl. De aceea şi cînd coboară cuvîntul Său spre înţelegerea tuturor, şi atunci se foloseşte de cuvinte foarte precise. Că n-a spus: «De nu va învăţa de la Tatăl», ca să nu înţelegi că El învaţă ca un şcolar; nici n-a spus: «De nu i se va porunci», ca să nu bănuieşti că El se află în situaţia unui rob, ci a spus: «De nu va vedea pe Tatăl făcînd». Iar cuvintele acestea, spuse aşa, arată marea Lui unire cu Tatăl. Dacă Fiul vede pe Tatăl lucrînd şi ştie cum lucrează; asta înseamnă că este de aceeaşi fiinţă cu El. Am arătat de multe ori şi mai înainte, că nimeni nu poate vedea fiinţa cu precizie, nici n-o poate cunoaşte clar, dacă nu este de aceeaşi fiinţă. Un om n-a putut să vadă pe inger venit în propria lui fiinţă, chiar dacă acest om a fost Daniil, care era împodobit cu multă virtute. De aceea Domnul a pus lucrul acesta ca o însuşire deosebită a firii lui Dumnezeu, zicînd: «Pe Dumnezeu nimeni niciodată nu L-a văzut; Cel Unul-Născut, Care este în sinul Tatălui, Acela a spus»⁴⁸. Şi irarăşi: «Nu că pe Tatăl L-a văzut cineva, decît Cel ce este de la Dumnezeu, Acela L-a văzut pe Tatăl»⁴⁹. E drept, pe Dumnezeu L-au văzut alţii mulţi: profeţi, patriarhi, drepti şi îngeri; dar aici Domnul vorbeşte de o cunoaştere exactă. Nu vom spune aceasta că Fiul face cînd îl vede pe Tatăl făcînd, căci atunci cum s-ar mai explica cuvintele: «Toate prin El s-au făcut şi fără de El nimic nu s-a făcut»⁵⁰; şi: «Lucrurile pe care le face Acela, pe acestea le face asemenea şi Fiul»⁵¹. Dacă Fiul le face «asemenea», atunci cum le face, văzîndu-L mai întîi pe Tatăl? Că, după cum spui tu, eretice, ar trebui neapărat ca Tatăl însuşi să facă aşa după ce a văzut pe altul făcînd; dar asta-i cea mai mare nebunie şi prostie.

7. Dar ca să nu lungim cuvîntul, combătînd aceste idei slabe şi nelalocul lor, vom spune acestea: Pentru că Domnul vorbea iudeilor, care spuneau, întemeiaţi pe cele făcute de El, că este împotriva lui Dumnezeu şi vrăjmaş Celui Ce a dat legea, Domnul şi-a formulat cuvintele Sale într-un chip mai omenesc şi mai simplu şi a lăsat ca cei cu mintea ascuţită să sesizeze, din cuvintele Sale, ideea cu cuviinţă dumnezeiască şi să-i îndrepte pe cei mai slabi de minte. De aceea a spus: «Lucrurile pe care le face Acela, pe acestea le face asemenea şi Fiul». Că Fiul nu aşteaptă să vadă pe Tatăl făcînd, nici n-are nevoie de învăţătură, ci vede fiinţa Tatălui şi o ştie desăvîrşit. «Precum Mă cunoaşte Tatăl, spune Domnul, şi Eu cunosc pe Tatăl»⁵². Fiul le lucrează pe toate şi le creează cu puterea cuvenită Lui; le lucrează cu priceperea şi înţelepciunea, pe care o are împreună cu Tatăl, fără să aibă nevoie să înveţe, fără să aibă nevoie să vadă. Cum ar avea nevoie, cînd este chipul desăvîrşit al Tatălui, cînd face pe toate asemenea Lui şi cînd are aceeaşi putere? Cînd Fiul a vorbit de putere, a adăugat zicînd: «Eu şi Tatăl una sîntem»⁵³.

Ştiînd toate acestea şi adunînd în minte cele ce am spus, să întoarcem spatele adunărilor ereticilor, să ne ţinem strîns de credinţa cea dreaptă şi să arătăm o viaţă şi o vieţuire desăvîrşită pe măsura dogmelor noastre, ca să dobîndim şi bunătăţile cele viitoare, cu harul şi cu îndurările Domnului nostru Iisus Hristos, Căruia slava şi puterea, împreună cu Tatăl şi cu Sfîntul Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor, Amin.

47. Ioan, 1, 3.

48. Ioan, 1, 18.

49. Ioan, 6, 46.

50. Ioan, 1, 3.

51. Ioan, 5, 19.

52. Ioan, 10, 15.

53. Ioan, 10, 30.

ȘTIRI ECUMENICE

— Teologia ortodoxă înseamnă pentru Consiliul Ecumenic al Bisericilor o «priză proaspătă», a afirmat într-o conferință la Vancouver (Canada, unde s-a ținut anul acesta a șasea adunare generală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor) — Mitropolitul Emilianos Timiadis, reprezentantul Patriarhiei Ecumenice de la Constantinopol la Consiliul Ecumenic al Bisericilor. Multe probleme actuale ale omenirii pretind — a afirmat Mitropolitul — o conlucrare comună a tuturor Bisericilor. Ortodoxia — afirmă Mitropolitul — împotriva tuturor sciziunilor: și luptelor bisericești, și-a putut păstra unitatea — toate Bisericile Ortodoxe sînt membre ale Consiliului Ecumenic — și astfel ea poate da o contribuție pozitivă la dezvoltarea «Mișcării ecumenice».

Despre conceptul «Unității bisericești» se poate vorbi numai la singular — mai afirmă Mitropolitul Emilianos, căci poate exista numai un unic concil al unității Bisericii. Pluralismul dogmatic înseamnă abateri de la Biserica apostolică, de la credința și continuitatea ei. Ortodoxia nu se privește pe sine ca una între multe Biserici, ci ca pe o Biserică rămasă credincioasă vechii Biserici și tradiții bisericești creștine. (Ökumenische Information 32/83).

— Mitropolia ortodoxă-greacă din Republica Federală Germania a împlinit anul acesta două decenii de existență. Faptul a fost prăznuit de cei 56 preoți ortodocși greci într-o conferință cu tema: «Teologia icoanei». Referatul principal a tratat despre icoana ca «elementul identității ortodoxe» (Evangelische Kommentare 5/83).

— Conciliul Ecumenic al Bisericilor ar trebui să convoace un «concil al păcii» la care să participe creștinătatea din lumea întreagă. Toți oamenii credincioși trebuie doar să activeze pentru împăcarea între oameni și pentru pace pe pămînt. Acestea sînt de substanța tradiției și moralei creștine. (Ökumenische Information 32/83).

— Dr. Philip Potter, secretarul general al Consiliului Ecumenic al Bisericilor (Geneva), a afirmat într-o conferință de presă că între Geneva și Roma (Vatican) sînt multiple posibilități de conlucrare, pe care — secretarul general — le-a sintetizat în patru probleme: unitatea bisericească, mărturia credinței, activitatea socială și formarea ecumenică. Dar intrării Bisericii romano-catolice în Consiliul Ecumenic al Bisericilor i-ar sta împotrivă mai ales probleme de ordin structural. Astfel Biserica romano-catolică este o Biserică universală cu mai mulți membri decît Bisericile Consiliului Ecumenic al Bisericilor. Acesta însă este o comunitate de Biserici naționale și independente. În plus Consiliul Ecumenic n-are autoritate să intervină în problemele Bisericilor sale membre. O posibilitate pentru intrarea Vaticanului în Consiliul Ecumenic al Bisericilor ar fi, după secretarul general Potter, ca singularele Conferințe episcopale romano-catolice naționale să devină membre.

Categoric s-a pronunțat în continuare Potter, împotriva hirotoneiei femeilor. Adevărat, de la întemeierea Consiliului Ecumenic al Bisericilor (1948) multe Biserici au

acceptat hirotonia femeilor. Bisericile Ortodoxe refuză însă hirotonia aceasta. (Ökumenische Information 32/83).

— «Comisia internațională a teologilor» a elaborat un studiu cu tema: «Teologie, hristologie și antropologie», tratînd despre revelația lui Hristos și divinitate, despre relația dintre hristologie și revelația trinitară, precum și dintre antropologie și hristologie. Tratînd «preexistența» lui Iisus Hristos, se subliniază că noțiunea «preexistență» nu trebuie interpretată în sens simbolic, ca o simplă interpretare de noțiune, ci ca exprimarea «originei ontologice reale a lui Iisus Hristos». (Herder Korrespondenz 3/83).

— Credița în Iisus ca Hristos este premissa pentru înțelegerea «Predicii de pe Munte». Taina «Predicii de pe Munte» este însuși Iisus. Întrebarea despre importanța «Predicii de pe Munte» este identică întrebării despre importanța lui Iisus pentru noi. «Predica de pe Munte» cuprinde multe îndrumări practice pentru colaborarea umană. Ea nu este un simplu catalog de propoziții normative și de obligații morale, ci izvor de putere morală în viața umană, individuală, și socială. (Evangelische Kommentare 5/83).

Diac. Prof. O. BUCEVSCHI

DOCUMENTARE

CENTENARUL ÎNVĂȚĂMÎNTULUI TEOLOGIC UNIVERSITAR DIN BUCUREȘTI

Cum și Biserica noastră a trebuit să învețe pe credincioși adevărurile de credință, și ea, ca și altele, a simțit, desigur, destul de devreme, nevoia de a se îngriji ca, cel puțin slujitorii ei să știe să citească și să scrie, să aibă deci oarecare cunoștințe de carte, oarecare cultură. Cum așa ceva nu se putea deprinde oriunde, de bună seamă că, de timpuriu, vor fi luat ființă și la noi unele centre de învățămînt pe la vreunele din schituri, mănăstiri, biserici chiar, mai apoi și pe la scaunele eparhiale existente în țările române. Referindu-ne la Țara Românească, în perioada feudalismului, adică din secolul al XIV-lea încoace, asemenea centre, respectiv școli, diriguite, cum era firesc, de Biserică, vor fi fost, desigur, pe la unele mănăstiri mari, ca: Tismana, Cozia, Bistrița, Govora, Snagov, Argeș, Dealu, Cîmpulung, Glavacioc ș.a., prin satele unor preoți mai «răsăriți», adică mai «cărturari», — ale căror case sau tinzile bisericilor, la care slujeau, aveau, în acest caz, și rol de local de școală —, și mai târziu la Argeș, la Tîrgoviște, la București, la Rîmnic și la Buzău, unde și-au avut sediul mitropolia și episcopii țării. O școală de învățămînt mai înalt, — din care, de bună seamă, nici cel religios n-a lipsit —, s-a deschis la Tîrgoviște în vremea voievodului Matei Basarab (1632—1654) și alta la București, la Mănăstirea Sf. Sava, spre sfîrșitul aceluiași veac, al XVII-lea.

Deși secolul al XVIII-lea, datorită transformărilor vieții economice ce au avut loc atunci și la noi, s-a deschis «sub semnul unor schimbări substanțiale în domeniul instrucției», — în care de acum încep să apară «forme diferențiate» —, totuși «învățămîntul tradițional organizat de Biserici» s-a menținut. În afară de școlile de pe lângă biserici și de pe lângă celelalte instituții eclesiastice, menționate mai sus, existente de mai înainte, — ce continuau încă a ființa —, amintim în plus, numai în acest veac, că mitropolitul Neofit Cretanul (1738—1753) a înființat o școală în satul Pătroaia din jud. Dimbovița și că episcopul Chesarie al Rîmnicului (1773—1780) a fundat de asemenea cîte una la metoacele episcopiei de la București și Craiova.

Într-o astfel de situație privind învățămîntul religios, — prea sumar înfățișată aci —, se pășește în secolul al XIX-lea, cînd ideile cu-

rentului Luminilor, prelungite și după anul 1800, au stimulat, în chip deosebit, «formarea unei culturi naționale», fapt care, la rîndu-i, «a impus crearea unui învățămînt superior în limba română», inițiat la București în 1818 de Gheorghe Lazăr. Plecînd de pe acum, încet, încet, învățămîntul nostru «capătă o organizare din ce în ce mai complexă», cîștigîndu-și prin Regulamentul școalelor din 1832—1833, — alcătuit potrivit stipulațiilor Regulamentului Organic —, o «mai temeinică organizare», care prevedea și «cursuri speciale» de caracter universitar.

În legătură cu «învățăturile theologhicești», o legiuire specială din anii 1834—1835, întocmită conform aceluiași stipulații ale Regulamentului Organic, cerea ca Mitropolia de la București să țină «un Seminar Central de învățături indeplinitoare pentru școlarii ce vor avea aplecare la treaptă mai înaltă». Programa de studii a acestuia era mult mai bogată decît a «seminariilor pregătitoare de pe la episcopii», care aveau să ia ființă în anii 1836 (București, Buzău, și Curtea de Argeș) și 1837 (Rîmnic), ceea ce desigur, probează intenția legiuitorului de a face din din acest «Seminar Central» de pe lîngă Mitropolie o școală superioară de învățămînt religios, o facultate, academie, ori institut, cum i s-ar zice azi.

Așa ceva nu a luat ființă acum. Totuși ideea creării unei instituții de învățămînt teologic superior a rămas. Și în anul 1860, de pildă, cînd, de către Mitropolie, Eforia Școalelor și Ministerul de Culte s-a instituit o Comisie care să elaboreze un Regulament pentru «organizațiunea» unui astfel de învățămînt, i s-a cerut, între altele, să întocmească și un «program pentru Seminarul superior sau Central, carele fiind a se face numai unul aici la Mitropolie, acela va servi de Academie eclesiastică sau Facultate de Teologie pentru toate eparhiile din țară», dar, din cîte se cunosc, deși un asemenea îndemn pleca de la instituțiile competente, aci pomenite, nici de astă dată la București o școală de învățămînt teologic mai înalt nu s-a creat.

În timpul domniei lui Alexandru-Ioan Cuza (1859—1866), mai precis cu prilejul întocmirii Legii asupra Instrucțiunii din 1864 și a Ordonanței domnești din același an pentru înființarea Universității din București, cu toate că în unele proiecte de lege în legătură cu acestea, se prevăzuse și o Facultate de Teologie, totuși în forma finală a lor aceasta — Facultatea de Teologie — n-a mai apărut. Chiar și o astfel de situație n-a descurajat însă pe cei ce doreau să vadă o asemenea școală în Capitala tinerei României și de aceea strădaniile lor au continuat. În iulie 1867, de pildă, Sinodul General al Bisericii Române a votat un proiect de lege pentru înființarea Facultății de Teologie din București, pe care apoi l-a înaintat Ministerului de Culte, spre a fi investit cu aprobările legale. Poate că din pricina tulburărilor cauzate de cunoscuta luptă pentru canonicitate, însă, la așa ceva nu s-a ajuns nici acum. Stingerea acestei lupte în anii ce au urmat a adus Bisericii noastre o atmosferă de liniște, care i-a îngăduit să-și întocmească, în 1872, o Lege Organică și să-și institue un for central de conducere, Sinodul canonic, la cîrma căruia, după decesul, la 5 mai 1875, al mitropolitului Nifon, a ajuns mitropolitul Calinic Miculescu (1875—1886), om de acțiune și iubitor de cultură.

Acesta, dimpreună cu întreg Sfîntul Sinod, — avînd de multe ori și sprijinul unora din conducătorii Ministerului Cultelor și Instrucțiunii

Publice —, a intensificat lupta pentru înființarea Facultății de Teologie din București. Cu toate că o astfel de problemă s-a discutat deseori în Sfântul Sinod, cu toate că în câteva proiecte de lege pentru modificarea Legii asupra instrucțiunii din 1864, alcătuitoarii acestora au prevăzut și o Facultate de Teologie la București, cu toate că în noiembrie 1881 ministrul de Culte și Instrucțiune Publică, istoricul Vasile Alexandrescu-Urechia a întocmit în chip special chiar un proiect de lege pentru înființarea unei Facultăți de Teologie în Capitala țării, timp de peste șase ani însă primatul Calinic nu și-a putut vedea visul împlinit. Din această pricină, în acest ultim an, 1881, el a pornit la o acțiune personală: îndată înființare a Facultății de Teologie în București, cu profesori, care, deocamdată să predea în mod gratuit cursurile. Hotărîndu-se definitiv pentru așa ceva, în octombrie 1881, el, în numele Sfântului Sinod, a adresat un călduros apel arhierieilor Inochentie Moisiu Ploieșteanu, Silvestru Bălănescu Piteșteanu și Calistrat Orleanu Bîrlădeanu, arhimandritului Ghenadie Enăchescu și doctorilor în Filozofie Nicolae Nitzulescu, George Zottu și Barbu Constantinescu, cerîndu-le să se ofere «a preda pentru acest an cîte un obiect din studiul teologic gratis» la Facultatea de Teologie din București, pe care, neapărat, voia s-o vadă începînd cît mai de grabă.

Acești șapte bărbați, — clerici și mireni —, adevărați «doctori fără de arginți», — cum au și fost numiți —, s-au declarat de acord cu vîldiceasca propunere și astfel, — avîndu-se însă și asentimentul guvernului și al Ministerului, care și numise «în funcția de decan» pe profesorul dr. Barbu Constantinescu —, la 12 noiembrie 1881, — într-una din sălile Universității bucureștene, cu deosebită solemnitate, s-au deschis cursurile Facultății de Teologie din București, începîndu-se cu aceasta prima etapă a existenței sale.

Ca ori și ce început, și începutul ei a fost destul de greu: nu avea local propriu și, în acest caz, cursurile începute, luni 16 noiembrie 1881, se țineau numai după amiaza, între orele patru și șapte, în sălile libere ale altor facultăți din cadrul Universității, profesorii predau fără retribuții, studenții nu beneficiau de burse, iar ea — Facultatea — nu avea cancelarie și secretar și, pe deasupra, nici o situație clară legală. Cu toate acestea, în primul său an de activitate, s-au înscris 50 de studenți, printre care se aflau și viitorii ei profesori Constantin Chiricescu, Badea Cireșanu și Alexandru Mironescu — mai tîrziu primat al României —, precum și alte personalități de vază ale culturii românești de mai apoi, ca: Ilarion Velculescu, Ilie Nisipeanu, preoții Constantin I. Popescu, Ovidiu Mușceleanu, Ștefan Călinescu ș.a.

Pornită atît de modest la drum, Facultatea noastră s-a putut menține în această primă etapă de activitate pînă către sfîrșitul anului școlar universitar 1882—1883, — timp în care ea, în noiembrie 1882, și-a ales un nou decan, în persoana arhimandritului *Silvestru Bălănescu Piteșteanu*, și în care, din partea decanatului său și mai ales a Sfîntului Sinod, s-au făcut felurite demersuri către cei în drept cu privire la problema deplinei sale legalizări. Această clarificare întîrziînd, parte dintre studenți și chiar dintre profesori au început a părăsi cursurile, așa că, spre sfîrșitul celui de-al doilea an de funcționare, ea, — Facultatea —, și-a închis porțile.

A rămas în această stare pînă în noiembrie 1884, vreme, în care, de către Ministerul de Culte și Instrucțiune Publică, s-a prezentat Camerei un proiect de lege pentru înființarea Facultății de Teologie din București — rămas însă nevotat —, și în care, de către Sfîntul Sinod, în noiembrie 1883, s-a făcut o stăruitoare intervenție către Primul Ministru al țării, cerîndu-se și clarificarea situației Facultății. Urmare a acesteia, se pare, a fost introducerea în buget de către guvern, în primăvara anului 1884, a fondurilor necesare pentru Facultatea de Teologie, a cărei clarificare se solicitase. În vara aceluși an, și de către Sfîntul Sinod și de către Ministerul de Culte s-au făcut pregătiri pentru reînceperea cursurilor, purtîndu-se discuții cu privire la organizare, la internat, la local, la programa de studiu și în plus, ultimul — Ministerul —, prin decrete personale, numind profesori pe : *dr. Nic. Nitzulescu* și pe arhimandriții *Gherasim Timuș* și *Ghenadie Enăceanu*, acesta din urmă, primind și sarcina de decan.

De astă dată, avînd sprijinul material al Statului și un internat, instalat în casele bisericii Sf. Gheorghe Vechi din București, în care 20 de studenți erau bursieri, în ziua de duminică 4 noiembrie 1884, Facultatea de Teologie din București, în chip iarăși solemn, și-a redeschis cursurile. Se începea astfel cea de a doua etapă a existenței sale, în care, cu toate greutățile, ce uneori a întîmpinat, s-a menținut timp de 64 de ani, fără întrerupere în cadrul Universității bucureștene, adică pînă în anul 1948, cînd, — datorită noilor prefaceri din țara noastră din acea vreme — ea a fost transformată în Institutul Teologic Universitar din București, așa cum este și astăzi.

Nici în partea de început a acestei noi etape însă, ea n-a avut cancelarie, secretar și nici chiar ștampilă, căci nu i se repartizase decît o singură sală de curs în clădirea Universității din București, în care urma să-și desfășoare toată activitatea. Aici și-a redeschis cursurile în ziua de 16 noiembrie 1884, avînd acum doar trei profesori suplinitori cu remunerații destul de modeste și un număr de 35 de studenți înscriși, care, pe lîngă disciplinele specifice pregătirii lor, aveau obligația să frecventeze la Facultatea de Litere orele de Limbă latină, Limbă elenă, Psihologie, Pedagogie ș.a.

În acest fel, din nou pe încetul, Facultatea noastră și-a reluat mersul firesc. În anul 1885 a dobîndit încă un cadru didactic, în persoana *dr. Ioan Cornoiu*, profesor de Exegeza Noului Testament, dar în anul următor, 1886, pierzîndu-și ctitorul, primatul Calinic Miculescu, decedat la 14 august, și pe decan, arhim. Ghenadie Enăceanu, ales, la 10 noiembrie, episcop de Rîmnic, ea a trecut prin momente grele, fiind, afirmă unii, gata «să apună». A fost salvată însă de noul primat al României, *Iosif Gheorghian* (1886—1893), la a cărui intervenție, în ianuarie 1887, au fost numiți trei noi profesori : *Constantin Erbiceanu*, viitor membru al Academiei Române, ierodiaconul *dr. Pimen Georgescu*, ajuns mai apoi episcop și mitropolit și preotul *Alexandru Mironescu*, care mai tîrziu va urca și în scaunul de primat al României, sub numele de *Atanasie* (1909—1912). Tot la acest început de an, Facultatea și-a ales un alt decan, în persoana arhierelui *Gherasim Timuș Piteșteanu*, și, ca și Sfîntul Sinod, ea a început a face documentate intervenții și memorii către cei în drept, spre a-și căpăta «ființa legală». În anul școlar 1887—

1888, în care ea avea 98 de studenți înscriși, aceste intervenții au fost mai stăruitoare, deoarece acum se completa ciclul celor patru ani de studii și urma să fie promovată prima serie de absolvenți, cărora trebuia să li se ateste «un titlu de capacitate legal». Așa ceva însă, în situația în care se afla atunci Facultatea, nu se putea face. Din această pricină, Consiliul profesoral, al acesteia a elaborat primul ei *Regulament de organizare și funcționare, care a rămas în vigoare pînă în anul 1893*. Și tot în același an, 1888, cînd a apărut Regulamentul, crescînd numărul studenților, au fost numiți încă doi profesori suplinitori, *dr. Barbu Constantinescu* și preotul *Simion Popescu* și odată cu aceștia au început să se intensifice acțiunile pentru legalizarea Facultății și din partea acesteia și din cea a Sfintului Sinod, care în anul 1889 a elaborat și votat chiar un proiect de *lege organică pentru recunoașterea existenței legale a Facultății de Teologie din București*.

În acest din urmă an, 1889, Facultatea noastră a proclamat pe cei dintîi doi licențiați ai ei în persoana absolvenților săi *Ioan Popescu* și *G. G. Vîntu*, ambii ajunși apoi profesori secundari.

În anul 1890, ca urmare a stăruitoarelor intervenții ce se făcuseră pînă acum, Corpurile legiuitoare au votat *Legea privind Facultatea de Teologie din București*, publicat în «Monitorul Oficial» nr. 74 din 3/15 iulie 1890, prin care aceasta era recunoscută «ca făcînd parte din Universitatea din București» și «avînd aceleași drepturi și prerogative ca și celelalte facultăți și supusă la aceleași îndatoriri». Prin aceasta, Facultatea noastră de Teologie își căpăta baza legală pe care o aștepta de destul de multă vreme. În istoria ei începea acum o fază nouă mai bună: i se adăugau în programa de învățămînt noi discipline de studiu, în anul 1892, profesorilor ei, în număr de opt, li s-a recunoscut titlul de provizoriu și apoi cel definitiv, — îmbunătățindu-li-se, totodată, și situația materială. În același timp, ea și-a elaborat noi regulamente, — în cel din anul 1899, prevăzîndu-se și dreptul de a acorda titlul de doctor —, a început a-și organiza o bibliotecă și a beneficia, pentru unii din studenții ei, de burse peste hotare din partea Statului, în anul 1898 a fost inserată, cu toate formele legale, în noua lege asupra învățămîntului superior și totodată recunoscută persoană juridică —, puțînd, astfel, primi donații și legate —, prin dania generoasă a *Mariei Schiopescu* și a fratelui ei *Ioan Scorțeanu*, și-a îmbogățit patrimoniul cu un impunător local propriu pentru internat, clădit pe vatra fostei mînăstiri Radu Vodă din București ș.a. Dintre profesorii aflați în activitate la apariția legii din 1890, în anii ce au urmat, au dispărut preotul Simion Popescu, demisionat chiar în acest an, dr. Barbu Constantinescu, decedat în 1891, arhiereul Gherasim Timuș, numit în 1894 episcop de Argeș, economistul Alexandru Mironescu, ajuns episcop de Rîmnic în 1898, arhim. Pimen Georgescu, ales, în 1902, episcop al Dunării de Jos, Constantin Erbiceanu, retras la pensie, în 1903, și dr. Nic. Nitzulescu, decedat în 1904. În locul lor, însă, înainte de anul 1900, au fost numiți: *dr. Badea Cireșanu* și *dr. Dragomir Demetrescu*, în 1891, și *dr. Constantin Chiricescu*, în 1894, iar după acest an, preotul *Constantin Nazarie*, în 1901, la Catedra de Teologie Morală, *dr. Dimitrie G. Boroianu*, în 1902, la Catedra de Dogmatică, de unde, în 1904, a fost trecut la cea de Dreptul bisericesc, *dr. Ioan Mihălcescu*, în 1904, la Catedra de Dogmatică, diac. *dr.*

Ioan Popescu-Mălăești, în 1907, la Catedra de Vechiul Testament și *dr. Nicolae Dobrescu*, în 1906, la nou înființata Catedră de Istoria Bisericii Române. Mai cu seamă ultimii trei membri ai acestui colectiv, — care- unul din cele mai alese din istoria Facultății noastre —, au inaugurat în cadrul acesteia o eră de strălucire, creînd, pe lângă catedrele lor, ca în Apus, unde studiaseră, *seminarii*, adică «ore de curs practic», în care studenții, sub îndrumarea lor, alcătuiau lucrări «de seminar», care se citeau și se discutau public, și primeau informații și indicații în legătură cu tezele lor de licență sau doctorat.

Duhul cărturăresc, adus în Facultate de această pleiadă de profesori, s-a menținut progresînd clipă de clipă pînă în primii ani ai deceniului doi al acestui curgător veac, cînd Războiul balcanic, din 1913, pierderea, prin deces, în 1913 și 1914 a doi dintre membrii ei iluștri, *dr. Ioan Cornoiu* și *Nicolae Dobrescu*, și mai cu seamă izbucnirea primului război mondial, în 1914, și intrarea României în conflict, în 1916, nu numai că l-au stînjinit mult, dar, pentru cîtva timp chiar l-au întrerupt, căci din august 1916 și pînă în aprilie 1918 Facultatea însăși, practic, și-a încetat activitatea.

După reluarea, la 22 aprilie 1918, a cursurilor, una din primele griji ale Facultății noastre, — în această a patra fază din istoria ei —, a fost perfectarea formelor legale pentru conferirea titlului de doctor în Teologie, ajungîndu-se ca în ziua de 11 iulie 1919 ea, pentru prima dată, să acorde un asemenea «grad academic» tînărului *Vasile G. Ispir*, viitor profesor și decan al ei. În acest an însă, ea pierde pe încă două din cadrele sale didactice, *dr. Badea Cireșanu*, decedat la 5 iulie 1919, și arhiereul *Vartolomeu Stănescu*, numit locotenent de episcop la Argeș. Din această pricină, în cîtiva din anii care au urmat, ea a trebuit să se îngrijească a-și îmbunătăți organizarea, creînd noi catedre, și mai cu seamă să-și completeze vacanțele existente atunci în corpul profesoral.

Înfăptuind oarecari lucruri pozitive sub primul aspect, între anii 1922 și 1930, Facultatea a reușit să-și completeze, în chip fericit, și colectivul didactic. Cu paza tuturor formelor legale, în 1922, preotul *Nicolae M. Popescu* a fost numit la Catedra de Istoria Bisericii Române și *dr. Vasile G. Ispir* la cea de Îndrumări misionare, nou înființată; în 1927, *dr. Șerban Ionescu* la cea de Teologie Morală și *Teodor M. Popescu* la cea de Istoria bisericească universală, — aflate libere din anul 1926, prin decesul titularilor, preotul *Const. Nazarie* și, respectiv, *dr. Dragomir Demetrescu* —; în 1928, preotul *Petre Vintilescu* la Catedra de Liturgică și Pastorală; în 1929, preotul *Grigore Cristescu* la cea de Catehetică și Omiletică și în 1930, diaconul *Haralambie Rovența*, la cea de Noul Testament, toți figuri reprezentative ale învățămîntului nostru teologic superior dintre cele două războaie mondiale. Noile numiri, alături de vechile cadre, — dintre care lipsea doar *dr. Const. Chiricescu*, decedat în 1929 —, au constituit pentru Facultatea de Teologie din București un corp profesoral select, care i-a sporit prestigiul, atît în țară, cît și peste hotare.

Deosebit de aceasta, plecînd din anul 1923, Facultatea a primit printre studenții ei și tinere fete bacalaureate, iar din decembrie 1929, în locul spațiului restrîns, — numai o sală de curs —, de care beneficiase pînă atunci în localul Universității —, a început a funcționa în condiții

mai bune, punându-i-se la dispoziție de către rectorul din acel timp al acesteia, profesorul Nicolae Iorga, amfiteatrele și celelalte încăperi ale etajului II din noul palat al Universității din București, pășind astfel într-o nouă etapă a existenței sale. Tot în acest an, 1929, în cadrul Facultății noastre a luat ființă, o Bibliotecă Centrală pe specialități, profesorii ei au început să editeze revista «*Studii Teologice*» — existentă și azi —, iar studenții, prin societatea lor, constituită în 1887, revista «*Raze de lumină*», ambele elogios apreciate de lumea intelectuală română, laică și bisericească.

În deceniul următor, Facultatea a fost prevăzută în Legile învățămîntului universitar din anii 1932 și 1938, și-a modificat de mai multe ori Regulamentul, în anul 1932 și-a sporit numărul catedrelor cu cea de *Istoria Literaturii bisericești religioase moderne*, transformată mai apoi în catedra de *Teologie Mistică și Ascetică ortodoxă*, la care a fost numit, prin chemare, profesorul *Ion Nichifor Crainic*, în anii 1933 și 1934, profesori de ai ei au ținut prelegeri publice, cu prilejul ciclurilor de conferințe organizate atunci de fostul Consiliu Central Bisericesc, în anul 1935 au participat la Conferința română ortodoxă-anglicană, întrunită la București și în 1936 la primul Congres de Teologie Ortodoxă, adunat la Atena, iar către sfârșitul anului 1938, Decanatul și Consiliul ei profesoral s-au străduit să îndrepte starea ce i se crease prin aplicarea legii de «raționalizare» din acest an, prin care i se suprimaseră unele catedre.

Tot cam în acest timp, desființându-se Facultatea de Teologie a Universității din Iași, o parte dintre profesorii și studenții acesteia au fost transferați la cea a Universității din București, printre cei dinții fiind și: preotul *Grigorie Pișculescu*, alias *Gala Galaction*, arhimandritul *Iuliu Scriban*, *Ion Savin* și *Toma G. Bulat*.

După aceasta, prin Legea Învățămîntului Superior din 1942, reînființându-se unele din catedrele suprimate în 1938 și, în anii următori, vacantându-se și altele din cele existente, în noiembrie 1946, la cea de Exegeza Noului Testament a fost adus, prin chemare, profesorul *Iustin Moiescu*, — Patriarhul de azi al Bisericii Ortodoxe Române —, de la Facultatea de Teologie din Suceava, iar la cea de Teologie Ascetică și Mistică, preotul profesor *Dumitru Stăniloae* de la Sibiu. În vremea cînd își completa catedrele libere, Facultatea noastră a fost prinsă de *Legea pentru raționalizarea învățămîntului teologic superior*, — ori mai pe scurt: «*Legea nr. 87/1948*» —, din aprilie 1948, prin care ea se contopea într-una singură cu cea de la Suceava, avîndu-și sediul la București și rămînînd în continuare în cadrul Universității și, totodată, își sporea numărul de posturi didactice, pe care le-a și ocupat cu personalul de specialitate — și de la una și de la cealaltă —, existent deja.

Acest an universitar — 1947—1948 — în care se afla, însă, a fost pentru Facultatea noastră ultimul ei an de funcționare în cadrul Universității din București, calitate în care se găsea de 67 de ani și în care promovase 3159 licențiați și 70 de doctori în Teologie; ultimul titlu academic acordîndu-l la 30 iunie 1948. Căci în urma înnoirilor ce au avut loc în țara noastră, mai cu seamă după anul 1947, și potrivit *Legii învățămîntului* din 3 august 1948 și în conformitate cu cele înscrise în *Decretul pentru regimul general al Cultelor religioase* din 4 august 1948

și mai apoi și în *Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române*, ea a fost transformată în actualul *Institut Teologic Universitar din București* și, începând chiar cu următorul an școlar — universitar 1948—1949, a ieșit «de sub egida Universității și a Ministerului Învățămîntului» și a trecut sub conducerea directă a Sfintului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, așa cum de altfel se ceruse de mai multe ori în anii de mai înainte.

De acum începe o nouă eră în istoria învățămîntului teologic superior din țara noastră, deci și pentru cel universitar din București. Ajuns pe seama Bisericii, el stă sub îndrumarea și controlul Sfintului Sinod, în frunte cu Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române, «fiind reglementat prin dispozițiile unui Regulament special al învățămîntului teologic, conform căruia viitorii preoți sînt crescuți și educați avînd în vedere condițiile vremii de azi ale Bisericii, mai ales în contextul prefacerilor revoluționare ale societății românești de după al doilea război mondial». Deși în continuare, învățămîntul teologic «și-a păstrat... caracterul... și nivelul științific» universitar, totuși a căpătat «o nouă orientare mai practică și mai realistă decît pînă atunci, urmărind să promoveze și pregătirea teologică a viitorilor preoți, dar și îndrumarea clerului pentru apostolatul social, cerut de vremurile noi, prin cursurile de îndrumare pastorală și misionară a preoțimii noastre, care au fost înființate tot atunci și cad în sarcina Institutelor teologice», deci și a celui din București. Pentru aceasta s-au înființat unele discipline cu profil practic și de actualitate, cum este, de pildă, cea de Îndrumări misionare și Ecumenism.

Totodată s-au creat și «condiții materiale din ce în ce mai bune» și pentru funcționarea acestuia din urmă, — Institutul Teologic bucureștean —, «puse la dispoziția lui, prin bunăvoința și generozitatea Departamentului Cultelor, care plătește retribuțiile profesorilor și ale celei mai mari părți din personalul deservent, și prin chiriarii centrelor eparhiale, care dau dotațiile pentru întreținerea localului și burse pentru studenții pe care îi recomandă și îi trimit la studii și a căror educație preoțească o urmăresc și o îndrumază îndeaproape».

Odată cu ieșirea Facultății de Teologie din cadrul Universității, transformarea ei în Institut Teologic Universitar și trecerea pe seama Bisericii, ea n-a mai funcționat în spațiul, pe care, din anul 1929, îl avea în localul Universității și de aceea noua instituție de învățămînt teologic superior din București s-a stabilit în clădirile fostului Seminar Central din Capitală. Aceasta însă numai pînă la începutul anului școlar următor, 1949—1950, cînd Institutul s-a mutat în localul său propriu — fosta Școală Normală de băieți a «Societății pentru învățătura poporului român» — din str. Sf. Ecaterina, unde se află și acum, «dobîndit» prin bunăvoința conducerii de atunci a Statului nostru.

Ca și fosta Facultate de Teologie, Institutul Teologic Universitar din București conferă titlurile de licențiat și doctor în Teologie, precum și pe cel de *doctor honoris causa*.

Pînă acum, acest din urmă titlu a fost acordat în 1951, patriarhului *Alexandru III* al Antiohiei și al întregului Orient, în 1954, mitropolitului *Nicolae Krutișchi*, în 1977 fostului patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, *Justinian Marina* și la alte nouă personalități bisericesti remarcabile,

din lumea creștină contemporană de peste hotare și, în 1981, la alte două dintre acestea, cu prilejul serbării centenarului său.

Colectivul de profesori, cu care, în 1949, Institutul a început să funcționeze, prin activitatea sa deosebită a creat o nouă eră de strălucire a învățămîntului teologic de la noi. Prin truda acestuia s-au imprimat manuale de învățămînt, s-au publicat articole în revistele bisericești, s-a «promovat, sub îndrumarea conducerii Bisericii, o teologie ecumenistă» și o dată cu aceasta și «spiritul de apropiere și colaborare între toate confesiunile creștine și între popoarele lumii», mulți din membrii lui, «participînd ca delegați ai Bisericii noastre și ai teologiei românești, la toate congresele, consfăturile și întrunirile interconfesionale ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor, ale Conferinței Creștine pentru Pace (Praga), ale Conferinței Bisericilor Europene ș.a.».

Cu vremea, Corpul didactic al Institutului, aci menționat, «din mers» a cedat locul altei pleiade de profesori, de toate gradele, mai tineri, care, cu foarte puține excepții, în marea lor majoritate, sînt foști elevi ai lui, și care «se străduiesc să continue munca înaintașilor lor».

În luna noiembrie din anul 1981, împlinindu-se o sută de ani de la înființarea, — în forma ei cea dintîi —, a Facultății de Teologie a Universității din București, transformată în 1948 în Institutul Teologic Universitar de azi, acest moment din istoria învățămîntului nostru teologic superior a fost comemorat în chip deosebit în ziua de 24 noiembrie 1981. Cu acest prilej, pășindu-se în cea de a doua sută de ani a acestei înalte instituții de învățămînt religios din țara noastră, în istoria ei a început o nouă etapă, prin punerea, de către însuși Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin, a pietrei de temelie a noului său local, care se va înălța alături de cel existent, adică tot pe un codru de loc, care, în trecut, și el a făcut parte din vatra Mînăstirii lui Pană Vistierul, din secolul al XVI-lea, zisă mai apoi «Sfînta Ecaterina», ajunsă azi paraclis al Institutului.

Precum se exprima cu aproape un secol în urmă istoricul și arheologul Grigore Tocilescu, în cuvîntul rostit din partea Ministerului de Culte și Instrucțiune publică, cu prilejul redeschiderii, în noiembrie 1884, a cursurilor Facultății noastre, puterea și fala unei școli «atîrnă de valoarea profesorilor ei», căci, prin pregătirea, zelul și devotamentul lor, aceștia «îi dau măsură, aceștia îi dau viață», aceștia îi dau strălucire și-i sporesc prestigiul. Într-adevăr de felul acestora, în cele trei-patru generații de dascăli cîte au activat în această sută de ani, în cadrele fostei Facultăți de Teologie și ale Institutului nostru au fost destui. Căci mulți dintre aceștia au fost oameni de cultură, nu numai teologică, ci și laică; umanistă mai ales. Printre ei s-au aflat și unii dintre cei mai erudiți ierarhi ai Bisericii noastre, ca: actualul Patriarh, Prea Fericitul Părinte Iustin Moisescu, mitropolitul primat al României Atanasie Mironescu, mitropoliții Pimen Georgescu și Irineu Mihălcescu ai Moldovei, episcopii Ghenadie Enăceanu și Vartolomeu Stănescu ai Rîmnîcului, Silvestru Bălănescu al Hușilor, Gherasim Timuș al Argeșului, arhieriei Inochentie Moisiu și Calistrat Orleanu ș.a.; membri ai Academiei Române, cum au fost: Constantin Erbiceanu, Nicolae Dobrescu, — numai corespondent, — preotul Niculae M. Popescu, Ion-Nichifor Crainic și preotul Grigorie Pișculescu, alias Gala Galaction, dascăli renumiți

prin pregătire, metodă de lucru, interes pentru disciplina ce predau și dobândirea de temeinice cunoștințe de către studenții lor, ca : apreciatul pedagog Barbu Constantinescu, semitologul dr. Nic. Nitzulescu, Ioan Cornoiu, Badea Cireșanu, Constantin Chiricescu, Dragomir Demetrescu, Dimitrie Boroianu, Vasile Ispir, Șerban Ionescu, Teodor M. Popescu, Ion Savin, Toma Bulat, arhim. Iuliu Scriban, preoții Const. Nazarie, Ioan Popescu-Mălăești, Petre Vintilescu, Haralambie Roventă, Lazăr Iacob, Grigore Cristescu, iar dintre contemporani, preoții Dumitru Stăniloae și Liviu Stan, doctori honoris causa ai unor universități sau institute străine de învățămînt teologic superior, Ioan Coman, O. Bucevski, Alex. Elian, N. Chițescu, Iorgu Ivan, Pr. Vl. Prelipceanu, Pr. Gh. Moisescu, ș.a.

Pe lângă sarcinile didactice, pe care și le-au îndeplinit cu multă conștiinciozitate, unii dintre aceștia s-au distins și prin unele servicii deosebite aduse Bisericii și teologiei românești «în momente importante din istoria lor». Astfel, dr. Constantin Chiricescu, a avut rol de seamă în problema îndreptării calendarului la noi (1924), dr. Dragomir Demetrescu, în 1925, a primit sarcina de a stăruii pe lângă Patriarhia Ecumenică pentru recunoașterea Patriarhiei Române, în același an, dr. V. G. Ispir a participat la Congresul de la Stockholm al «Creștinismului Practic», iar preotul prof. Ioan Mihălcescu, în anul 1926, a fost delegat cu organizarea Facultății de Teologie a Universității din Iași, care atunci se înființa, fiindu-i și prim decan. Alți profesori ai Facultății și Institutului nostru au luat parte la Congresele de Teologie Ortodoxă de la Atena, din anii 1936 și 1976, la Conferințele teologice ale Bisericii noastre cu Biserica Anglicană, de la București, în 1935, și la toate congresele, conferințele interortodoxe și panortodoxe, ținute pînă acum la Constantinopol, Vatoped, Moscova, Rodos și Chambésy. Alții, din generația mai apropiată de noi, au contribuit și contribuie la «activitatea ecumenică a Bisericii române pe plan intern (ecumenism local) și pe plan extern, organizînd în țară conferințe teologice interconfesionale și participînd, peste hotare, ca delegați ai Bisericii și teologiei românești, la toate conferințele interconfesionale, simpozioanele și congresele organizate de Consiliul Ecumenic al Bisericilor, precum și la dialogurile teologice bilaterale sau generale ale Bisericii Ortodoxe cu celelalte confesiuni creștine», alții au, temporar, funcții de răspundere în cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor și al Conferinței Bisericilor Europene, iar alții au activat sau activează, iarăși vremelnic, la unele Institute străine de studii ecumenice.

În suta de ani, cît au funcționat pînă acum, în Facultatea și Institutul nostru Teologic s-au înscris peste 35.000 de studenți și studente, care, spre a-și forma o cultură generală și multilaterală cît mai temeinică, pînă după începutul acestui curgător veac erau obligați să studieze cursuri cu un astfel de profil — și chiar să dea examene —, la Facultățile de Filosofie și Litere, de Drept și, într-un timp și de Medicină ale Universității din București. Dintre aceștia, pînă acum, 5653 au obținut titlul de licențiat și 114 pe cel de doctor în Teologie. Cum a fost și este firesc, studenții teologi de la București, în marea lor majoritate, au fost și sînt români. Proveneau și provin din toate provinciile locuite de aceștia, — chiar și atunci cînd unele din ele se aflau încă sub stăpî-

nire străină, — și prin ei gândirea teologică a profesorilor Facultății și Institutului nostru a ajuns și încă ajunge prin toate aceste părți.

Vestea lucrului bun, ce se săvârșea în cadrul Facultății de Teologie din București, a făcut ca uneori cursurile sale să fie frecventate de unii clerici destul de vîrstnici și chiar de multe persoane cu rosturi deja aranjate în societatea românească, ca epigramistul Cincinat Pavelescu, magistrat și publicist, scriitorul Christ N. Dimitrescu — Cridim —, licențiat în Drept, Pamfil C. Georgian, profesor de Istorie și Geografie ș.a.

Mai mult, o astfel de faimă a trecut și peste hotarele patriei noastre și chiar din prima parte a existenței Facultății și Institutului și pînă azi printre studenții lor s-au aflat și se află și tineri din Bulgaria, Grecia, Albania, Serbia, Rusia, Polonia, Ungaria, Finlanda, Siria, Liban, Jordania, Etiopia, Kenia, India ș.a., dintre care unii întorși acasă, cu titlul academic de licențiat ori doctor în Teologie, au ajuns să aibă rosturi în cultura și administrația Bisericilor care îi trimiseseră să studieze Teologia la București. Toți aceștia «au făcut cunoscută în țările lor de origină țara noastră, Biserica și Teologia românească, constituindu-se în adevărate verigi de legătură între Bisericile lor și Biserica noastră, și promovînd astfel țelurile ecumenismului contemporan, ceea ce au făcut, de altfel, și tinerii teologi români trimiși, în ultima vreme de Biserica noastră la studii de specializare în diferite centre din străinătate».

Dintre miile și miile de studenți, pe care în cei o sută de ani de existență Facultatea și Institutul nostru din București i-au format atît din punct de vedere intelectual, cit și spiritual și patriotic, fie că au obținut sau nu un titlu academic, cei mai mulți — cum era și natural —, au intrat în cler, cinstind prin munca și rîvna lor numele școalei care îi instruiseră. Alții, însă, preoți ori numai laici, au ajuns profesori la înșeși catedrele lor ori la cele ale seminariilor teologice din țară, alții au făcut frumoasă carieră în diferite dregătorii ale administrației noastre bisericești, alții s-au dedicat literaturii, alții au ajuns oameni de știință de renume, alții compozitori și muzicologi, alții artiști, alții juriști de seamă, mulți alții au devenit oameni de cultură.

În afară de aceasta, în cursul sutei de ani mai sus amintită, mulți dintre titrații Facultății și Institutului Teologic bucureștean au ajuns în ierarhia superioară a Bisericii Ortodoxe Române. Azi, de pildă, cu puține excepții, prelații noștri sînt licențiați ori doctori ai lor; unul dintre licențiații celei dintîi, Justinian Marina urcînd chiar treptele scaunului patriarhal, iar alți doi dintre ierarhii Bisericii străbune — iarăși titrați ai lor —, Înalt Prea Sfințiii Mitropoliți Teoctist al Moldovei și Sucevei și Antonie al Ardealului —, au fost rectori ai Institutului.

Toate aceste realități, cu care Facultatea și Institutul nostru se mîndresc, precum și revirimentul în duh ortodox și românesc produs, de o sută de ani încoace, în toate colțurile țării, unde au ajuns întru slujirea Bisericii străbune și a Patriei, titrații ori și numai audianți ai cursurilor lor, sînt în măsură să probeze din destul rolul pe care și una și alta din aceste instituții de învățămînt teologic superior din București l-a avut și, respectiv îl are încă în viața bisericească și culturală a societății românești.

Preotul NICULAE ȘERBĂNESCU

BIBLIOGRAFIE

- Arhivele Statului București, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, *Dosarele nr. 522, 539/1864, 4341/1888, 181/1891.*
- Arhiva Sf. Sinod, *Dosarele nr. 58, 63, 72, 74, 75, 77, 88.*
- BULAT, prof. Toma G., și Conf. univ. Al. I. CIUREA, *Contribuții la istoricul Facultății de Teologie și Institutului Teologic Universitar din București*, în «Biserica Ortodoxă Română», 75, 1957, p. 1071—1251.
- BRANIȘTE, Pr. prof. Ene, *Cuvînt la Centenarul Institutului Teologic Universitar din București*, (24 nov. 1981), (mss.).
- CHIRICESCU, Dr. Const., *Trei instituții bisericești din România*, București, 1902.
- ENĂCEANU, Arhim. Ghenadie, *Cronica ecleziastică*, în «Bis. Ort. Rom.», 5, 1880—1881, p. 818—827.
- ENĂCEANU, Arhim. Ghenadie, *Facultatea de Teologie. Reînceperea cursurilor*, în «Bis. Ort. Rom.», 8, 1884, p. 851—863.
- * *Facultatea de Teologie*, în «Bis. Ort. Rom.», 14, 1890—1891, p. 77—99.
- MIRONESCU, Pr. Dr. Alexandru, *Memoriu asupra Facultății de Teologie*, București, 1887.
- POPESCU-MĂLĂEȘTI, Pr. Ioan, *Facultatea de Teologie din București. Scurtă schiță istorică*, în «Studii Teologice», 3, 1932, nr. 2, p. 3—11.
- ȘERBĂNESCU, Preotul Niculae, *Facultatea de Teologie a Universității din București. O sută de ani de la înființare 1881—1948—1981*, în «Bis. Ort. Rom.», 99, 1981, p. 1018—1093.
- VINTILESCU, Preotul Petre, *Facultatea de Teologie din București în ultimii zece ani (iunie 1930—iunie 1940)*, în «Bis. Ort. Rom.», 58, 1940, p. 360 ș.u.
-

STUDII ȘI ARTICOLE

DESPRE STILUL LUI SALVIANUS ¹

Istoricul francez Jérôme Carcopino, într-un articol despre vandali apărut postum în revista pariziană «Historama» și reprodus în traducere românească în numărul pe ianuarie 1980 al revistei «Magazin istoric», pe baza unor documente relativ recent descoperite și comentate de specialiști, afirmă că acești barbari «nu fuseseră atît de răufăcători pe cît ni-i închipuisem». Dacă traducerea românească redă tot articolul, este de mirare că, pentru a ajunge la această concluzie, Carcopino, care în alte lucrări are atîtea trimiteri la izvoare literare, nu folosește și tratatul «*De gubernatione Dei*», scris între 437 și 451 de către preotul Salvianus din Marsilia, tratat care conține unele informații destul de interesante despre viața și obiceiurile vandalilor, ca și despre ceilalți barbari cotropitori ai Imperiului roman în prima jumătate a secolului al V-lea.

Salvianus susține că vandalii, deși s-au dedat la jafuri, distrugerii și atrocități groaznice, erau totuși mai virtuoși decît romanii, că, de exemplu în Cartagina, unde și-au stabilit capitala regatului lor vremelnic, nu numai că n-au împrumutat viciile romanilor, dar chiar au căutat să-i îndrepte și pe aceștia, dovada cea mai evidentă fiind faptul că au desființat casele de toleranță și au încadrat femeile din ele în viața conjugală și de familie.

Dar cartea lui Salvianus este o mărturie demnă de luat în seamă mai ales pentru cunoașterea societății romane din Imperiul tîrziu și mulți istorici moderni și contemporani (Gibbon, Engels, Maschin și alții) care s-au ocupat de istoria Romei antice, l-au citat pe Salvianus în încercarea lor de a stabili cît mai exact cauzele care au dus la prăbușirea Imperiului roman de apus și la înlocuirea orînduirii sclavagiste cu cea feudală. Amintim că pe Salvianus, care zugrăvește în culori izbitoare depravarea, corupția și aspirările din Imperiul roman, existente de altfel și în secolele anterioare, îl citează și unii istorici ai noștri, ca de pildă C. C. Giurescu și Dinu Giurescu (Istoria românilor din cele mai vechi timpuri și pînă astăzi, ediția Albatros, București, 1975, în capitolul despre continuitatea daco-romanilor în ținuturile carpato-dunărene).

1. Comunicare ținută la Societatea de studii clasice, București, joi, 3 aprilie, 1980.

Salvianus demonstrează, cu argumente greu de combătut, că Imperiul roman a căzut în mâinile popoarelor migratoare datorită nu forței și vitejiei acestora, ci slăbiciunii legiunilor și descompunerii morale a lumii romane. Lăcomia celor bogați, birurile foarte grele și nedreptățile sociale de tot felul — arată el — au făcut ca marea majoritate a locuitorilor imperiului să trăiască în sărăcie și miserie, ceea ce a silit pe mulți cetățeni romani să treacă în rindurile țărănilor răsculați, numiți *barcauzi*, sau să fugă la dușmani, unde exploatarea și asuprirea erau mai ușor suportabile decât în imperiu.

De excepțională importanță ca document istoric, *De gubernatione Dei* are și o certă valoare literară care, din păcate, i-a fost prea puțin scoasă în evidență de-a lungul veacurilor. În istoriile literare autorii s-au mulțumit cu aprecieri fugitive asupra stilului, subliniindu-i succint aspectul retoric, fără vreo indicație de amănunt. În această privință Pierre de Labriolle observă în a sa *Histoire de la littérature chretienne*, Paris 1924, că «lipsește un bun studiu asupra limbii lui Salvian, care este foarte interesantă», despre stil mărginindu-se să-i remarce «elocința fugoasă, verva înaltă în culori, retorica tunătoare», deși ar fi fost necesar să aducă dovezi, chiar și sumare, în sprijinul acestor calificative.

Cu toate că informațiile necesare sînt insuficiente, se poate afirma totuși că situația a rămas aceeași și de atunci încolo, că n-a apărut încă, nici la noi nici în altă parte, vreun studiu deosebit asupra virtuților literare ale operei lui Salvianus, foarte puțin cunoscută la noi.

Cele ce urmează sînt răsărite din dorința de a atrage atenția asupra unor procedee literare din tratatul *De gubernatione Dei* în nădejdea că un specialist zelos, printr-un studiu mai dezvoltat, nu va întîrzia să restituie operei lui Salvianus valoarea pe care o merită și considerația de care este demnă sub raportul artei cuvîntului. Va fi avută în vedere în această mică analiză numai opera *De gubernatione Dei*, care este cea mai însemnată, lăsîndu-se la o parte cele 9 scrisori, precum și tratatul despre avariție «*Ad ecclesiam*», acestea neaducînd în plus aproape nimic important pentru scopul urmărit.

Există puține date biografice asupra lui Salvianus, căruia nici numele complet nu i se cunoaște. Din opera sa și dintr-un mic compendiu «*De viris illustribus*» al unui oarecare Gennadius, reiese că s-a născut într-o familie distinsă pe la sfîrșitul secolului al IV-lea, în nord-estul Galliei, la Treveri (azi Trier, în nord-vestul Germaniei Federale) unde și-a făcut studiile. Poate de teama barbarilor a plecat în sud, s-a căsătorit cu fiica unor păgîni, pe care a convertit-o la creștinism și, cu toate că au devenit și ei părinții unei fiice, amîndoi soții, prin bună înțelegere, și-au dăruit săracilor avutul și s-au dedicat vieții monahale. Preot al unei biserici din Marsilia, el a murit la o vîrstă foarte înaintată.

Salvianus este așadar contemporan gravelor evenimente determinate de marea invazie barbară de la începutul secolului al V-lea. Popoarele de neam germanic, împinse din spate de către hunii veniți din nordul Chinei, au copleșit Imperiul roman și n-au mai putut fi scoase peste hotare ca-n alte dăți. Vizigoții, conduși de Alaric, au pustiit în 408—410 de trei ori Roma, iar în 419 s-au fixat în sud-vestul Galliei, formînd acolo primul regat barbar în interiorul Imperiului roman. Van-

dalii au pătruns în Gallia, au trecut în Hispania, unde s-au oprit o vreme, și de aici în nordul Africii, unde au format, tot pe teritoriul imperiului roman, un regat al lor sub Genseric, care a debarcat apoi cu hoardele lui și în Italia, jefuind cumplit Roma în 455. Hunii, de asemenea, au devastat părți ale Imperiului roman, pînă în Gallia, unde au fost bătuți de generalul Aetius și pînă aproape de Roma, pe care însă au cruțat-o, iar după moartea lui Attila (453) s-au stabilit în Pannonia. Împărații romani au fost nevoiți să cedeze barbarilor provincie cu provincie, pînă ce, în 476, cum se știe, ultimul împărat roman, nevîrstnicul Romulus Augustulus, a fost detronat, luîndu-i locul Odoacru, șeful unei confederații germanice.

Uciderile, jaful și pustiirile lăsau în urma lor jale, lipsuri, sărăcie, iar în teritorile luate în stăpînire de asemenea, nemulțumire, umilințe, robie. De această stare de lucruri creștinii și păgînii se învinuiau unii pe alții. «Cînd aduceam sacrificii zeilor, Roma era puternică; acum, cînd sacrificiile ne sînt interzise, iată ce a devenit Roma», ziceau păgînii mai mult în șoaptă, pentru că prin lege păgînismul fusese desființat în mod oficial de la sfîrșitul secolului al IV-lea. Pe de altă parte, creștinii îi acuzau pe păgîni că nu se supun legilor și-și practică mai departe cultele lor. Mulți dintre creștini se plîngeau chiar împotriva providenței. Dacă există o dreptate în ceruri, ziceau ei, cum rabdă să se petreacă aceste nedreptăți pe pămînt? De ce răufăcătorii sînt puternici iar creștinii slabi, de ce barbarii înving iar romanii sînt învinși? Față de aceste stări de spirit Salvianus ia o poziție diferită și cu totul originală în raport cu contemporanii și predecesorii săi. El îi socotește mai puțin novați pe păgîni, fiindcă aceștia păcătuiau fără să cunoască religia creștină, ca și pe barbarii care îmbrățișaseră creștinismul sub forma ariană, fiindcă și aceștia fără știrea lor erau eretici; cei mai vinovați de nenorocirile timpului erau, după părerea lui Salvianus, creștinii: aceștia uitaseră de învățăturile lui Hristos și ale apostolilor, de persecuțiile și de martirii primelor veacuri și practicau viciile cele mai abominabile. Toți, sau aproape toți, călcau în diferite chipuri învățătura iubirii de aproapele, a vieții simple și curate, a iertării și a frăției universale. Barbarii, cu toată cruzimea lor erau în schimb virtuoși, aveau în general o morală austeră și aceasta îi întărea în lupte. Pe romani i-a învins deci nu nepăsarea divină față de ei, ei propriile lor păcate, prin care au devenit mai slabi decît barbarii. «Respublica romana aliquando patitur quod iam diu meretur» (VII, 88): Statul roman suferă în fine ceea ce de mult merită; «Nemo sibi aliud persuadeat, nemo aliud arbitretur; sola nos morum nostrorum vitia vicerunt» (VII, 108): Nimeni să nu caute alte pricini, nimeni să nu creadă că răul vine din altă parte; singure viciile noastre ne-au învins.

Aceasta este tema tratatului *De gubernatione Dei*, aceasta esența conținutului, dezvoltat pe parcursul celor opt capitole sau cărți, cu mijloacele de expresie pe care i le ofereau școlile retorice în care studiaseră scriitorii păgîni și creștinii pe care-i citise, temperamentul lui de luptător devotat trup și suflet apostolatului creștin și împrejurările social-politice ale vremii.

În legătură cu remarcă lui Labriolle din 1924 că pînă atunci n-ăpăruse un bun studiu asupra limbii operelor lui Salvianus, se cuvine să

atragem atenția că, din acest punct de vedere, poate fi de un oarecare folos indicele de cuvinte și de locuțiuni de la sfârșitul ediției din corpul vienez (*Corpus scriptorum ecclesiasticorum latinorum*, vol. VIII, Vindobonae 1883). În acest indice se găsesc trimiteri asupra vocabularului folosit de autor, cum sînt cuvintele ἄραξ ἐπιρρημένα, unele cuvinte folosite cu sensuri speciale, sau în opoziție de sens cu altele, precum și asupra unor construcții gramaticale mai puțin obișnuite, sau neuzitate de clasiici, ca indicativul în propozițiile interogative indirecte, de asemenea indicativul în locul conjunctivului în unele condiționale, încălcări ale concordanței timpurilor, complete cu *quod* și indicativul sau conjunctivul în locul construcțiilor infinitivale etc., deși în general regulile sintaxei clasice sînt respectate. De altfel opera se abate relativ puțin de la ținuta gramaticii ciceroniene, cu toate că este scrisă într-o vreme în care limba latină prezenta destule semne de evoluție aduse de trecerea secolelor. Tot în indicele pomenit sînt citeva trimiteri privitoare la stil, mai precis cele la anumite jocuri de cuvinte foarte cultivate în vechea retorică. Dar mai ales aceste jocuri de cuvinte sînt destul de săritoare în ochi la lectura cărții și pentru ele nu este nevoie de ajutorul indicelui, care nu le cuprinde decît în mică măsură.

Salvianus a fost preot, și ca structură tratatul *De gubernatione Dei*, cuprinzînd în ediția amintită 200 de pagini, pare un ciclu de predici cu aceeași temă, se înfățișează ca un neîntrerupt dialog polemic și apologetic purtat cu unul sau mai mulți colocutori, nenumiți dar posibili, cu acei creștini ale căror îndoieli cu privire la providență le combate, pentru a le demonstra și a-i convinge că providența este neîntrerupt prezentă în lume, că vede faptele oamenilor și le judecă, sancționîndu-le, în marea-i bunătate, mai blînd decît ar merita. Obiecție, contraobiecție, cu argumente furnizate de rațiune, de exemple din istorie, mai ales din istoria evreilor, întărite cu citate din Biblie, dar și de autoritatea vechilor filozofi și scriitori, iar la sfîrșit concluzia în sprijinul celor afirmate, cam aceasta este factura fiecărui capitol și structura întregii cărți.

Obiecțiile ce urmează a fi combătute sînt introduse prin: dicitur a quibusdam (I, 1), aiunt (I, 6), dixit quidam (I, 13), sed sînt fortasse alia maiora (I, 17) etc. Contraobiecțiile de asemenea încep cu: probamus (I, 1), primum reguiro (I, 17), respondeo (I, 14), verum est, sed quid facimus quod (I, 17), iar la sfîrșitul argumentației concluzia de rigoare: igitur necesse est (I, 4), nequaquam ergo (I, 8), haec ergo, ut dixi, est (I, 16), igitur stulte atque impie creditur quod (I, 26). Această schemă: afirmație, contrafirmație, argumente, concluzie, desprinsă din primele capitole ale cărții I, este urmată în tot tratatul.

Un prim aspect stilistic, care atrage atenția în textul lui Salvianus este cel oferit de abundența *propozițiilor interogative*. Directe sau indirecte, reale sau retorice, acestea, ca și în arta didactică, pun probleme, cer răspunsuri, țin atenția încordată și gîndirea sub tensiune continuă, ceea ce asigură cadrul psihic necesar procesului de comunicare a ideilor. În cartea I, de pildă, după ce arată că și Pitagora, Plato și stoicii au crezut în providență, după exemple din istoria Romei și a poporului evreu, concluzia despre cîrmuirea lui Dumnezeu este formu-

Iată la sfârșitul cărții astfel: «Ce înțelesuri nu cuprind toate acestea? Vrei să-l vezi conducător? Iată, îndreaptă pe cele prezente și le orînduiește pe cele viitoare. Vrei să-l vezi judecător sever? Iată, pedepsește pe cei vinovați. Vrei să-l vezi drept și milos? Iată, ocrotește pe cei nevinovați. Vrei să-l vezi în toate judecător? Iată, pretutindeni există judecata lui. Ca judecător cercetează, ca judecător conduce; judecător dă hotărîrea, judecător nimiceste pe cei vinovați, judecător răsplătește pe cei nevinovați»: Quid est quod in his omnibus non sit? Vis videre rectorem? Ecce, et praesentia corrigit et futura disponit. Vis videre severum iudicem? Ecce, noxios punit. Vis videre iustum et pium? Ecce, innocentibus parcit. Vis videre in omnibus iudicem? Ecce, ubique iudicium est. Nam et ut iudex arguit, et ut iudex regit. Iudex promit sententiam, iudex noxios perimit, iudex innoxios muneratur (I, 60).

În acest șir de întrebări și răspunsuri există și multe figuri retorice, dintre care remarcăm aici anafora, care constă în repetarea aceluiași cuvînt, sau acelorași cuvinte la începutul mai multor propoziții: vis videre, vis videre, iudex, iudex, ecce, ecce, precum și aliterația din vis videre, care cu siguranță că a fost căutată.

Interogațiile retorice însă sînt armele cele mai puternice și mai des folosite în opera lui Salvianus. Întrebările chiar cele reale, de bună credință, sînt mijloace eficiente pentru a reține atenția; dar cînd sînt puse numai formal, ca înțeles înlocuind propozițiile afirmative sau negative, efectul lor nu poate fi decît cel urmărit: autorul le folosește nu pentru a afla, ci pentru a impune un adevăr sau o opinie. Iată un asemenea procedeu, care-l ajută pe autor să formuleze acuzații ce n-ar părea poate atît de grave, dacă ar fi exprimate prin propoziții declarative. După ce spune că: «neamul saxonilor este sălbatic, al francilor nesincer, al gepizilor fără omenie, al hunilor fără rușine», se întrebă mai departe: «Dar au oare aceeași vinovăție viciile lor cum au ale noastre, este atît de condamabilă nerușinarea hunilor cît este a noastră, atît de demnă de osîndă viclenia francilor cît a noastră, atît de vinovată beția unui alaman cît a unui creștin? Dacă înșală un hun sau un gepid ce este de mirare aceasta, de vreme ce nu cunoaște în adîncime vina înșelăciunii? Dacă francul jură strîmb ce lucru mare face el, care socotește că jurămîntul strîmb e o vorbă, nu un păcat? Ce este de mirare că barbarii cred așa, dacă nu cunosc legea și pe Dumnezeu, de vreme ce aproape o mai mare parte cu nume roman păcătuiește conștient? «Sed numquid eundem reatum habent illorum vitia quem nostra, numquid tam criminosa est chunorum impudicitia quam nostra, numquid tam accusabilis francorum perfidia quam nostra, aut tam reprehensibilis ebrietas alamanni quam ebrietas christiani, aut tam damnable rapacitas alani quam rapacitas christiani? Si fallat chunus vel gipida quid mirum est, qui culpam penitus falsitatis ignorat? Si perieret francus quid novi faciet, qui periurium ipsum sermonis genus putat esse, non criminis? Et quid mirum si hoc barbari ita credunt, qui legem et deum nesciunt, cum maior ferme romani nominis portio ita existimet, quae peccare se novit? (IV, 68).

În atîtea propoziții interogative retorice se cuprind și multe alte elemente stilistice, precum anafore, unul din procedeele de a portretiza și

compara, sau exemple de epiforă, care, contrar anaforei, constă în repetarea unui cuvânt la sfârșitul mai multor propoziții (nostra-nostra, christiani-christiani).

Exclamațiile retorice, ironiile, apostrofa, sînt de asemenea mijloace stilistice des folosite de Salvianus în acuzațiile aduse împotriva celor ce erau creștini doar cu numele și-n exprimarea miniei împotriva lor :

O, mîndrie insuportabilă ! O, nebunie îngrozitoare ! O superbiam non ferendam ! (V, 48). O amentia monstruosa ! (VI, 24, 26 etc.). Desigur, urmele Mîntuitorului le căutăm în circuri, urmele Mîntuitorului le căutăm în teatre : Videlicet, vestigia Salvatoris, sequimur in circis, vestigia Salvatoris sequimur in theatris ! (VI, 29). Rușine să vă fie, popoare romane de pretutindeni, rușine să vă fie de viața voastră ! Pudeat vos, romani ubique populi, pudeat vitae vestrae ! (VII, 108). De remarcat și-n aceste exemple anafora și aliterația. De altfel întregul registru al vechii retorici se întîlnește în *De gubernatione Dei* și nu menționăm aici decît cîteva din figurile folosite de Salvianus.

În nararea unor evenimente din istoria poporului evreu, influențat și de textul biblic, din care citează frecvent, stilul său este concis, redus adesea la o înșiruire de verbe juxtapuse, la prezentul istoric. Iată un exemplu : Moise, așezat în deșert, paște turma, vede rugul arzînd, aude pe Dumnezeu din rug, primește învățăturile, se înalță în putere, este trimis la faraon, se duce, vorbește, este disprețuit, învinge : Moyses in deserto positus gregem pascit, rubum ardere conspicit, deum ex rubo audit, praecepta accipit, potestate exaltatur, ad Pharaonem mittitur, venit, lequitur, contemnitur, vincit (I, 40). Dar nu numai figura *asyndeton* din acest citat, ci și cea inversă acesteia, numită *polysyndeton*, este adesea întîlnită : Nu este oare Dumnezeu și observatorul și chemătorul și călăuzitorul și îngrijitorul, și promițătorul și răsplătitorul și verificatorul și înălțătorul și răzbunătorul și judecătorul ? Num deus non est et inspector et inceptor et ductor et sollicitus et sponsor et protector et munerator et probator et sublimator et ultor et iudex ? (I, 36). Se observă în acest citat nu numai folosirea conjuncției *et* fără necesitate gramaticală, ci și figura numită *homoeoteleuton*, care constă în înșirarea mai multor cuvinte cu aceeași *terminație*, în cazul de aici *sufixul — tor*.

Figurile retorice pentru care Salvianus, pe cît se pare, a avut o adevărată predilecție sînt jocurile de cuvinte. Mai ales acestea, deși în fond dovezi de măiestrie artistică, dau cîteodată — și nu numai la Salvianus — aspectul de lucru căutat și artificial, unul din cusururile care pot fi atribuite retoricii.

Jocurile de cuvinte poartă, ca și alte figuri retorice, denumiri grecești și constau de obicei în întrebuițarea mai multor cuvinte cu sunete asemănătoare în interiorul unei propoziții sau fraze, cum am văzut mai înainte figura *homoeoteleuton*, a cărei sonoritate este realizată prin sfârșitul cuvintelor.

Uneori astfel de structuri stilistice constau în folosirea de cuvinte din aceeași familie sau în folosirea aceluiași cuvînt la forme deosebite (*polyptoton*) : Orice *păcătos*, care *păcătuiește* astfel, încît prin *păcatul* său nu face totuși pe alții să hulească, își face numai lui rău prin *păcat*,

fiindcă numai el a *păcătuit*: *Quicumque peccator ita peccat, ut alios tamen peccato suo blasphemare non faciat, peccatum suum sibi obest tantummodo qui peccaverit* (IV, 89). Vorbind de un anumit soi de perversiune, practică mai ales de cartaginezi, spune: Dar aceste fapte *ingrozitoare* totuși nu le produceau *groază*, fiindcă pe toți îi infectase aceeași *grozăvie*: Sed horri eorum tamen horrida ista non erant, quia idem omnes horri infecerat (VII, 74).

Multe jocuri de cuvinte sînt folosite în alăturarea unor idei opuse (oxymoron), în antiteze: Credința fără fapte este un *rod neroditor, fructus infructuosus* (IV, 6). Altădată romanii erau cei mai viteji, acum sînt fără puteri. Vechii romani erau *temuși*, noi *ne temem*, lor le plăteau *biruri* popoarele barbare, noi sîntem *birnici barbarilor*: *Fortissimi quondam romani erant, nunc sine viribus. Timebantur romani veteres, nos timeamus, vectigalia illis solvebant populi barbarorum, nos vectigales barbaris sumus* (VI, 98).

Se întilnește foarte des și paranomaza (paronomasia), care constă în asocierea a două cuvinte asemănătoare prin sonoritate, dar deosebite ca sens: Văd un oraș fierbînd de tot felul de nedreptăți, plin de mulțimi, dar mai ales de josnicii, plin de bogății, dar mai ales de vicii, învinșându-se oamenii unul pe altul în netrebnicia și ticăloșiile lor, întrecîndu-se unii în a fi hrăpăreți, alții în necurăție: *Video urbem omnium iniquitatum genere ferventem, plenam quidem turbis, sed magis turpitudinibus, plenam divitiis sed magis vitiis, vincentes se invicem homines nequitia flagitiorum suorum, alios rapacitate, alios impuritate certantes* (VII, 70).

Nu lipsesc din opera lui Salvianus *comparațiile, metaforele, epitele*. Se observă însă că acestea sînt mai mult demonstrative decît ornate, intenția autorului fiind mai mult să illustreze o idee sau un fapt, decît să producă o emoție estetică. Grija divină este comparată cu grija medicilor pentru bolnavi, cu atenția stăpînilor față de slugi, cu dragostea părinților față de copii (VI, 91). Țăranii, care, pentru a scăpa de greutatea birurilor strivitoare, intrau sub protecția celor bogați, sînt comparați cu cei ce se închid în fortărețe de frica dușmanilor (V, 44): dar acești țărani — spune el mai departe —, venind pe moșiile celor bogați se schimbau ca și cum ar fi băut din paharul Circei, fiindcă se transformau în robi (V, 45). Și în alte părți anumite elemente de comparație sînt luate din mitologie: creștinii care nu respectă poruncile divine sînt ca giganții care s-au revoltat împotriva zeilor (VI, 23), orașul Treveri este comparat cu hidra din Lerna, pentru că, deși prădat și pustiit de multe ori de către barbari, viciile din el renășteau imediat, după cum hidra, dacă i se tăiau capetele nu murea, ci-i apăreau altele în loc (VI, 76).

Multe din comparații comentează sau imită pe cele din Biblie. Precum în ochi, zice el, dacă a intrat un gunoi, oricît de mic, se întunecă toată vederea, tot așa în corpul bisericesc, chiar dacă fac puțini lucruri josnice, acestea pătează aproape toată lumina strălucirii bisericești (VII, 81). Urmează, în sprijinul acestei comparații, citatul din Matei 6, 22: *Lumina corpului tău este ochiul tău; dacă ochiul tău va fi curat, tot corpul tău va fi luminat etc. Inel de aur în ritul porcului, așa.*

este femeia frumoasă și proastă, zice el citind din Pildele lui Solomon 11, 22 și adaugă: Numele de creștin ne este astfel ca o podoabă de aur: dacă-l purtăm nedemn, părem ca niște porci cu belgiuc de aur (IV, 2).

Stilul metaforic al lui Salvianus este plin de *imagini tari*: Aproape toate neamurile barbare au băut sînge roman, toate ne-au sfișiat măruntaiele: Omnes fere barbarae gentes romanorum sanguinem biberunt, omnes viscera nostra laceraverunt (VII, 29).

Ai putea numi Africa o Etnă a ficărilor nerușinării, căci precum Etna este încinsă în sînul ei de fierbințele naturale, la fel Africa a ars neconținut în focul ticăloșiilor celor mai josnice: Aetnam putes impudicarum fuisse flammaram, nam sicut Aetna intestinis quibusdam naturae ferventis ardoribus, sic illa abominandis iugiter fornicationum ignibus aestuavit (VII, 65). Remarcăm în comparația Africii cu Etna o melonimie și o sinecdocă: Africa în loc de Cartagina, un vulcan pentru un continent întreg. Asemenea imagini sînt uneori triviale și dezgustătoare, folosite mai ales în înfierarea viciilor.

Multe metafore sînt *peiorative* și *hiperbolice*, depășind măsura lucrurilor, exagerînd cu mult dimensiunile reale ale faptelor. Vorbind despre locuitorii din Aquitania, care erau tot atît de desfrînați ca și cartaginezii, spune între altele: Stomacul tuturor este aproape o singură prăpastie, viața tuturor este aproape o singură casă de toleranță: Paene unus gurges omnium gula, paene unum lupanar omnium vita (VII, 15). Se cade să atragem aici atenția că Salvianus îl acuză fără dovezi sigure pe Socrate. Spune despre el că a scris cărți (libros condidit, VII, 103), deși, după mărturiile contemporanilor lui Socrate, de la acesta n-a rămas nimic scris. În critica societății romane Salvianus a folosit mijloacele satirei, cu toate riscurile pe care le comportă sub raportul adevărului acest mijloc de prezentare a realității.

Mai rar ca epitet ornant, adjectivul este folosit mai adesea în caracterizări și antiteze: Neamul goților e viclean, dar cu rușine, al alanilor fără rușine, dar mai puțin viclean, francii sînt mincinoși, dar primitori, saxonii sînt groaznic de cruzi, dar minunat de neprihăniți; în sfîrșit, toate neamurile își au însușirile lor, și bune și rele. În schimb, la afri aproape că nu știu ce rău nu există deopotrivă la toți: Gothorum gens perfida, sed pudica est, alanorum impudica sed minus perfida, franci mendaces, sed hospitales saxoni crudelitate efferi, sed castitate mirandi; omnes denique gentes habent sicut peculiariora mala ita etiam quaedam bona; in afris paene omnibus nescio quid non malum (VII, 64). Mai departe cartaginezii, numiți metonimic afri (africani), sînt arătați inumani, bețivi, foarte vicleni, foarte înșelători, foarte lacomi, foarte perfizi: inhumani, ebriosi, fallacissimi, fraudulentissimi, cupidissimi, perfidissimi (VII, 64). Remarcăm, în fine, în acest șir de calificative, figura numită homoeoptoton, constînd aci într-un cumul de adjective la același caz și cu aceeași desinență.

Și arta descrierii este bine stăpînită de Salvianus. Ținutul Aquitaniei, succint descris, se prezintă ca un frumos tablou de natură: Pînă-ntr-atît acolo toată regiunea este plină de vie, de pajști înfloritoare și de felurite culturi, acoperită de pomi, de dumbrăvi răcoritoare, de iz-

voare zglobii, străbătută de râuri și împodobită de holde, încît pe drept posesorii și mai marii aceluia pămînt par a stăpîni nu o parte dintr-un ținut, ci grădina raiului : Ade illic omnis admodum regio aut intertexta vineis, aut florulenta pratis, aut distincta culturis, aut condita pomis, aut amoenata lucis, aut inrigua fontibus, aut interfusa fluminibus, aut crinita messibus fuit, ut vere possessores ac domini terrae illius non tam soli istius portionem, quam paradisi imaginem possedissee videantur (VII, 8).

În unele locuri elementul descriptiv se împletește cu cel narativ, cum sînt prezentate, de pildă, suferințele locuitorilor din Traveri, după cea de a treia devastare a orașului de către barbari : Cei pe care în timpul distrugerii orașului nu-i ucisese dușmanul erau loviți de nenorocire după aceea, cei care în dezastru scăpaseră de moarte, după dezastru nu scăpau de nenorocire. Astfel, unii mureau în lungi chinuri din cauza rănilor pricinuite prin țintiri de departe, alții, atinși de flăcările dușmanilor se zbăteau în chinurile morții, dacă nu muriseră în flăcări. Unii mureau de foame, alții cu trupurile goale, unii de nemîncați, alții de frig. Astfel, prin diferite feluri de moarte, toți aveau singurul sfîrșit al morții : Quos hostis in excidio, non occiderat, post excidium calamitas obruebat, cum id quod in excidio evaserat morti, post excidium non suprasset calamitati. Alios enim impressa altius vulnera longis mortibus necabant, alios ambustos hostium flammis etiam post flammam poena torquebat. Alii interibant fame, alii nuditate, alii tabescentes, alii rigentes, ac sic in unum exitum mortis per diversa moriendi genera conruebant (VI, 83). Tabloul este zguduitor, iar elementul narativ, deși de mică întindere, are tentă epică. Se observă și aici, în afară de unele figuri retorice bine folosite pentru a da relief celor povestite, efectul stilistic căutat, jocul de cuvinte, care poate că nu era cel mai potrivit pentru momentul tragic pe care-l prezintă narațiunea.

Dar ne oprim.

În cele de mai sus au fost arătate în schiță cîteva din trăsăturile stilistice ale operei lui Salvianus, pentru a se vedea că nu numai sub raportul conținutului, ci și al artei literare, opera este interesantă. Fără îndoială că aspectul cel mai caracteristic este cel retoric și merită să fie subliniat în zilele noastre, cînd teoria literară și-a îndreptat din nou atenția asupra tropilor și a figurilor retorice, cînd se vorbește chiar de o nouă retorică. «Teoria argumentării», «arta de a vorbi bine pentru a convinge», «arta de a distribui ornamente într-o operă în proză» sînt definiții sau denumiri ale retoricii și poate că n-ar fi rău ca în manualele școlare, care și așa se modifică destul de des, să fie reintrodus genul oratoric, alături de cele trei mari genuri literare. Este nevoie de anumite noțiuni pentru a înțelege și aprecia just o operă lirică, epică, dramatică, dar știința literaturii nu creează poeți, romancieri, dramaturgi, ci doar îi îndrumază în activitatea lor, pentru care este nevoie de talent, sau, după caz, chiar de geniu. În schimb despre orator se spune că se formează (Poeta nascitur, orator fit) și, alături de experiența vieții, preceptele oratorice îi învață pe vorbitorii în public să-și organizeze ideile și să le exprime într-o formă îngrijită — cerințe necesare și azi și întotdeauna.

La răscruce de drumuri istorice, Salvianus are meritul de a fi văzut prezentul în adevărata lui față, de a fi întrevăzut viitorul și de a-l fi indicat cu energie și hotărîre. Pentru el, ca și pentru ceilalți istorici din antichitate, predominant în ridicarea și decăderea popoarelor este factorul moral. Virtuțile îi întăresc pe oameni, iar viciele îi moleșesc. În lupta pentru existență înving statele întemeiate pe dreptate socială și pe respectarea principiilor etice și sînt învinse cele în care domină asupra, exploatarea și corupția — adevăruri sau opinii demne de amintit și de rețevat oricînd.

Interesantă așadar prin conținutul istoric și atrăgătoare prin forma literară, *De gubernatione Dei* poate oferi destule învățăminte de folos și cititorilor din vremea noastră.

Prof. David POPESCU

A DOUA VENIRE A MÎNTUITORULUI IISUS HRISTOS

(Parusia)

După învățătura Bisericii creștine, Dumnezeu a creat lumea cu tendința spre perfecționare sau desăvîrșire, ca scop ultim al creației. Așa după cum lumea a fost creată de către Dumnezeu și are deci un început și o cauză, tot așa ea are și un scop final spre care trebuie să se îndrepte și pe care trebuie să-l ajungă. Omul, creat după «chipul lui Dumnezeu» (Gen. I, 27), cu tendința spre «asemănare» cu Creatorul (Gen. I, 26), se integrează și el pe deplin în acest proces spre desăvîrșire. La stadiul de desăvîrșire sau îndumnezeire, de plenitudine a unei vieți veșnice în Dumnezeu, lumea va ajunge prin transformare sau înnoire, printr-o trecere din starea temporală și relativă într-o stare absolută și veșnică; iar omul, prin învierea sau preschimbarea trupului său din trup pămîntesc și muritor în trup duhovnicesc și nemuritor. Toate acestea se vor împlini, după învățătura creștină, la sfîrșitul veacurilor, odată cu a doua venire a Mîntuitorului Iisus Hristos.

Parusia Domnului este unul dintre adevărurile fundamentale ale Bisericii creștine, afirmat în Sfînta Scriptură și Sfînta Tradiție și mărturisit în toate Simboalele de credință ale Bisericii.

Cu toate că scrierile Vechiului Testament conțin multe proorocii despre venirea, viața și activitatea Mîntuitorului, totuși despre Parusie se vorbește mai puțin și în mod trecător (Is. 66, 15; Ioel 3, 3; 4, 2; Mal. 3, 23; Sof. 1, 14), ca evreii să nu înțeleagă greșit, mai ales că Mesia cel prezis de prooroci încă nu venise ca să împace pe om cu Dumnezeu.

În Noul Testament, însuși Mîntuitorul anunță în repetate rînduri a doua Sa venire, în special atunci cînd vorbește Sf. Apostoli, în «Cuvîntarea eshatologică» (Matei 24, 25; Marcu 13; Luca 21, 5—38), arătînd și evenimentele ce vor avea loc odată cu Parusia. Atunci Fiul Omului va veni în mod solemn și întru toată slava Sa cerească (Matei 24, 30; Glasul Bisericii

Marcu 13, 26), înconjurat de sf. îngeri (Matei 25, 31). Acest adevăr îl mărturisesc și sf. îngeri la Înălțarea la cer a lui Iisus Hristos (Fapte 1, 11). Vorbind despre Parusie, Mintuitorul încredințează pe Apostolii Săi că această venire a Sa într-o slavă are drept scop judecata universală, precedată de învierea tuturor celor adormiți împreună cu schimbarea trupurilor celor aflați în viață pe pământ; când se va produce și transformarea sau înnoirea acestei lumi; și statornicirea în lume a Împărăției cerești a lui Dumnezeu, în deplinătate, prin viața cea veșnică. Credința și adevărul despre Parusie și evenimentele ce se vor produce simultan la a doua venire a Mintuitorului au fost mărturisite și propovăduite și de Sf. Apostoli (Fapte 17, 31; 10, 42; Rom. 2, 3, 5; I Tes. 1, 5; 5, 2—6; II Petru 3, 1—18).

Dacă scrierile Noului Testament ne încredințează despre certitudinea Parusiei și a celor ce se vor petrece atunci, în ele nu găsim arătată și data precisă când toate acestea vor avea loc. Însuși Mintuitorul încredințează pe Apostolii Săi că timpul sau data Parusiei nu este cunoscută de nimeni, n-o cunosc nici sf. îngeri și nici Fiul Omului, decît numai Tatăl (Matei 24, 36; Marcu 13, 32). Sf. îngeri nu pot cunoaște data Parusiei, deoarece în calitate de slujitori și vestitori ai voii lui Dumnezeu în lume nu pot cunoaște decît ceea ce le este descoperit sau încredințat de către Tatăl. Dacă în textul biblic se menționează că nici Mintuitorul nu cunoaște data Parusiei, acest lucru nu trebuie înțeles în sensul că în calitate de Fiul al lui Dumnezeu, n-ar cunoaște acest lucru, ci în sensul că așa după cum Tatăl a hotărît mîntuirea omului prin trimiterea Fiului Său în lume, tot așa Tatăl va hotărî și data Parusiei. Mintuitorul însuși afirmă în acest sens că a venit în lume, nu ca să facă voia Sa, ci ca să îplinească voia Tatălui, care L-a trimis (Ioan 6, 38; 5, 30; 8, 28—29); și tot El spune că «anii sau vremurile» sînt în stăpînirea Tatălui (Fapte 1, 7).

A doua venire a Mintuitorului va fi pe neașteptate (Matei 24, 44; Luca 12, 40), Iisus Hristos va veni «ca un fur noaptea» (I Tes. 5, 2; II Petru 3, 10), sau ca un fulger care străbate de la răsărit la apus (Matei 24, 27), așa cum rezultă și din Pilda celor 10 fecioare (Matei 25, 1—13), de aceea cere tuturor să privegheze (Matei 24, 42; 25, 13; Marcu 13, 33; Luca 12, 40; 21, 36), pregătindu-se pentru ziua cea mare a judecării. În atotbunătatea și dragostea Sa nemărginită pentru om, Dumnezeu dorește ca toți să se mîntuiască, de aceea a trimis pe Fiul Său în lume (Ioan 3, 16; 6, 39—40) și a lăsat un timp mai îndelungat și nedeterminat pînă la judecata din urmă, ca omul să se pregătească pentru a ajunge la desăvîrșire, la viața cea fericită și veșnică, odată cu transformarea sau înnoirea acestei lumi. Deoarece Sf. Apostoli și primii creștini nu cunoșteau data Parusiei, au considerat uneori, datorită unor împrejurări locale, că a doua venire a lui Hristos este foarte aproape (I Ioan 2, 18; I Petru 4, 7; Iac. 5, 8), sau că este mai îndepărtată (II Tes. 2, 1—3; I Tes. 5, 1; II Petru 3, 8).

Dacă Mintuitorul a spus că nu se cunoaște data Parusiei decît numai de către Tatăl, totuși, pentru mîngîierea și liniștea sufletească a celor drepiți și îndreptarea celor păcătoși a arătat care sînt semnele ei premergătoare. După mărturiile Sf. Scripturi aceste semne sînt: 1. predi-

care Evangheliile lui Hristos la toate neamurile pământului (Matei 24, 14; Marcu 13, 10); 2. convertirea poporului evreu la credința în Iisus Hristos (Rom. 11, 25—26); 3. venirea lui Enoh și a lui Ilie, care vor mărturisi pe Hristos (Apoc. 11, 3—7); 4. venirea lui Antihrist (I Ioan 2, 18), fiul pierzării, omul nelegiurii, potrivnicul (II Tes. 2, 3—11) sau fiara apocaliptică (Apoc. 13, 1—18), care va căuta să amăgească pe oameni (Apoc. 20, 1—10), și substituindu-se lui Hristos va persecuta pe cei dreți și credincioși (Matei 24, 5, 11), puterea lui încetînd însă odată cu Parusia (II Tes. 2, 3—4.8; I Ioan 2, 18); 5. înmulțirea fărădelegilor (II Tim. 3, 1—5) și răcirea dragostei dintre oameni, astfel că ura și răzburarea vor crește (Matei 24, 10.12); 6. abaterea multora de la credința în Hristos, amăgiți de proorocii falși (Matei 24, 4; Marcu 13, 7—13; Luca 21, 9—19; I Tim. 4, 1—2); 7. înmulțirea războaielor și a veștilor despre războaie (Matei 24, 6—7); 8. apariția unor nenorociri sau catastrofe în natură (Matei 24, 7); 9. apariția unor fenomene cosmice deosebite (Matei 24, 7.9); 10. arătarea pe cer a «semnului Fiului Omului» (Matei 24, 30), adică a Sf. Cruci. În ce ordine se vor succeda aceste semne speciale și deosebite nu se știe, însă prin apariția lor se va putea cunoaște că Parusia este aproape (Matei 24, 32—33).

Pentru însemnătatea ei deosebită, măreția și specificul extraordinar al evenimentelor ce vor avea loc, ziua venirii a doua a lui Iisus Hristos a fost denumită: ziua cea mare (Iuda 6); ziua cea de apoi (Ioan 6, 39; 11, 24; 12, 48); ziua Domnului (II Cor. 1, 14; I Cor. 5, 5); ziua cea mare și slăvită (Fapte 2, 20); ziua Fiului Omului (Luca 17, 24); arătarea Domnului (I Tim. 6, 14; II Tim. 4, 1; Tit 2, 13; II Tes. 1, 7); descoperirea slavei (I Petru 4, 13); ziua venirii Domnului (Parusia) și a sfîrșitului veacului (Matei 24, 3; 13, 40; II Tes. 2, 1); ziua judecării (Matei 11, 22.24; II Petru 2, 9); ziua miniei și a dreptei judecări a lui Dumnezeu (Rom. 2, 5).

La Parusie Mintuitorul venind pe norii cerului întru toată mărirea Sa, înconjurat de sf. îngeri, se va așeza pe tronul slavei Sale pentru a judeca toate neamurile, răsplătind fiecăruia după faptele sale (Matei 16, 27; 25, 31). După porunca primită de la Mintuitorul sf. îngeri vor aduna la judecată pe toți, atît pe cei buni și aleși (Matei 24, 31), cît și pe cei păcătoși (Matei 13, 41), căci «toți trebuie să ne înfățișăm înaintea judecării lui Hristos» (II Cor. 5, 10; Rom. 14, 10; Apoc. 20, 12). Întrucît la această judecată vor participa atît cei vii cît și cei morți, în completul ființei lor de trup și suflet, judecata neamurilor va fi precedată de învierea tuturor celor adormiți și de transformarea tuturor celor aflați în viață. Adevărul despre învierea tuturor celor adormiți a fost anunțat încă de profeții Vechiului Testament (Is. 26, 19; Dan. 12, 2; Ez. 37, 1—14). În cuvîntările Sale, Mintuitorul afirmă în repetate rînduri că există o înviere a celor adormiți (Matei 22, 23.28.30—32; Luca 14, 14; 20, 27), după cum va spune direct că această înviere va avea loc la Parusie și va fi generală sau de obște, deoarece de ea se vor împărtăși toți, fie cei dreți și buni, fie cei răi sau păcătoși (Ioan 5, 28—29). Potrivit cuvintelor Mintuitorului, Sf. Apostoli vor mărturisi și ei adevărul despre învierea cea de obște, a celor buni și a celor răi, în ziua în care Iisus Hristos va veni să judece lumea (Fapte 4, 2; 23, 6;

24, 15 ; Apoc. 20, 13). Sf. Ap. Pavel în special vorbind despre învierea morților arată mai întâi că drept cea mai evidentă cheazăsie a certitudinii credinței creștine în învierea tuturor celor adormiți o avem în învierea Mântuitorului (I Cor. 15, 13—14), Iisus Hristos «fiind începătură (a învierii) celor adormiți» (I Cor. 15, 20 ; Fapte 26, 23 ; Col. 1, 18). Învierea morților va avea loc la auzul glasului Fiului Omului (Ioan 5, 28), la sunetul trâmbiței sf. îngeri trimiși să adune pe toți la judecată (Matei 24, 31), ceea ce va mărturisi mai târziu și Sf. Ap. Pavel (I Cor. 15, 52 ; I Tes. 4, 17).

După cuvintele Sf. Scripturi, trupurile celor înviați din morți la Parusie vor fi identice după ființa lor cu cele de dinainte, căci prin înviere ele nu-și pierd ființa sau substanța. Ele se schimbă numai după chip sau formă, fiind înzestrate cu unele însușiri deosebite, pe care nu le-au avut în viața pămîntească. Mântuitorul ne încredințează că trupurile înviate nu vor mai avea trebuință de mijloacele de existență pe care le-au avut în viața pămîntească, ci vor fi ca sf. îngeri din ceruri (Matei 22, 30). După mărturia Sf. Apostol Pavel, aceste trupuri vor fi asemenea trupului cu care a înviat Iisus Hristos (Filip. 3, 21), fiind înzestrate cu nesticăciune sau nemurire, încît nu vom mai avea nevoie de hrană materială, iar bolile și moartea nu le vor mai putea nimici ; vor fi preamărite sau îmbrăcate în slavă, prin îndumnezeire, asemenea sf. îngeri ; vor fi pline de putere încît permanent vor avea posibilitatea de realizare a binelui ; vor fi trupuri duhovnicești, spiritualizate, strălucitoare, împărtășindu-se de viața cea veșnică din ceruri, petrecînd în jurul tronului ceresc ca și sf. îngeri (I Cor. 15, 42—52). De aceste însușiri se vor împărtăși numai trupurile celor dreți, în timp ce trupurile celor păcătoși se vor învrednici numai de nesticăciune și nemurire, vor fi incoruptibile, avînd și ele o spiritualitate dar întunecată cu accentuată expresivitate a răutății și tristeții, capabile deci să simtă chinurile pedepsei celei veșnice. Dar nici trupurile celor dreți nu se vor împărtăși în egală măsură de toate însușirile. Între ele se vor deosebi întru strălucire sau mărire, după vrednicia pe care și-au agonisit-o în viața cea de aici (I Cor. 15, 41—42).

Deoarece data Parusiei nu se cunoaște, unii vor fi surprinși în viață la a doua venire a Domnului, participînd și ei la judecata din urmă. Sf. Apostol Pavel arată că odată cu învierea celor morți, va avea loc și transformarea trupurilor celor vii, care va fi asemenea transformării trupurilor înviate, fiind și ele înzestrate cu aceleași însușiri deosebite, schimbarea săvîrșindu-se «într-o clipeală de ochi la trâmbița cea de apoi» (I Cor. 15, 52), după care împreună cu cei înviați vor întîmpina în văzduh pe Mântuitorul (I Tes. 4, 17). Atît învierea celor morți, cît și transformarea celor vii se va face prin puterea lui Iisus Hristos, «care va schimba la înfățișare trupul smereniei noastre, întru asemănarea trupului slavei Sale» (Filip. 3, 21). Învierea celor morți și schimbarea celor vii la Parusie este un adevăr de mare importanță pentru religia creștină, întrucît se fundamentează pe credința în învierea Domnului și împlinirea nădejdiei creștinilor de a ajunge desăvîrșirea, viața sau fericirea cea veșnică (I Cor. 15, 14 ; I Tes. 4, 14). Acest adevăr este și un moment esențial în iconomia mîntuirii, deoarece Iisus Hristos a ve-

nit ca să ne mîntuiască și această mîntuire ajunge la deplina ei desăvîrșire la Parusie, cînd fiecare va primi răsplata cea dreaptă în completul ființei sale, de trup și suflet, cînd cel curat după chipul lui Dumnezeu va putea ajunge la asemănarea cu Creatorul, scopul final al creației.

După învierea celor adormiți și schimbarea celor aflați în viață va urma judecata tuturor pe care o va face Iisus Hristos, atunci, cînd șezînd pe tronul slavei Sale, înconjurat de sf. îngeri, înaintea scaunului de judecată vor fi adunate toate neamurile pămîntului. Despre o judecată a lui Dumnezeu vorbesc și unii din proorocii Vechiului Testament, arătînd că ea se va face după credința în Dumnezeu (Is. 1, 27—28), după faptele fiecăruia (Dan. 7, 10), avînd loc în «ziua Domnului» și în «valea judecării», la această judecată participînd toate neamurile (Ioel 4, 12—17).

Din scrierile Noului Testament rezultă cu evidență certitudinea acestei judecări, care va avea loc la Parusie. Adeseori, în cuvîntările Sale, Mîntuitorul, cu autoritatea Sa divină, vorbește despre această judecată, descoperind tuturor adevărul că va avea loc atunci cînd Fiul Omului va veni pe norii cerului cu putere și cu slavă multă, trimițînd pe sf. îngeri ca să adune la judecată toate neamurile (Matei 24, 30—31). Despre această judecată Mîntuitorul a vorbit și în unele dintre parabolele Sale, ca parabola neghinei (Matei 13, 24—30, 36—43), a năvodului (Matei 13, 47—50), a nunții fiului de împărat (Matei 22, 2—14), a celor zece fecioare (Matei 25, 1—2), a talașilor (Matei 25, 14—30), a minelor (Luca 19, 12—27), oferindu-ne nu numai mărturia despre existența unei judecări universale, ci și adevărul că la această judecată se va face o dreaptă și definitivă separare între cei buni și cei răi. În mod cu totul pregnant despre realitatea judecării din urmă, Mîntuitorul vorbește clar și determinant în cuvîntarea sa eshatologică, arătînd și modul ei de desfășurare sau realizare (Matei 25, 31—46). Credința sau adevărul divin că la Parusie va avea loc judecata tuturor, a fost mărturisit și propovăduit de Sf. Apostoli (II Cor. 5, 10; Apoc. 14, 10; I Cor. 3, 13), care, în predica lor, au subliniat că Dumnezeu a rînduit o zi în care «să judece lumea după dreptate» prin Fiul Său (Fapte 17, 31), la judecată înfățișîndu-se toți, cei vii și cei morți (Rom. 14, 10; I Petru 4, 5), fiecare fiind răsplătit după faptele sale (Rom. 2, 6—13).

Din cuvintele Sf. Scripturi, referitor la judecata universală, se desprinde mai întii adevărul că acestei judecări ca eveniment ce se va petrece la Parusie nu i se cunoaște data. Numai Dumnezeu cunoaște această dată pe care n-a descoperit-o nici sf. îngeri, nici oamenilor și nici chiar Fiului Omului, deși a hotărît o zi de judecată (Matei 24, 36; Marcu 13, 32; Luca 17, 20; Fapte 1, 7; 17, 31). De aceea, Mîntuitorul vorbind despre această judecată, îndeamnă pe toți la pregătire și priveghere spre a nu fi surprinși de ziua cea mare a judecării (Matei 24, 42). Este o zi solemnă, judecata împlinindu-se cu toată măreția, după cum și Iisus Hristos va veni în mod solemn, întru toată puterea și slava Sa cerească, înconjurat de sf. îngeri. Judecata are un caracter universal (de obște) și public, deoarece la ea participă toate neamurile, toți cei vii și cei morți. Toți vor fi judecați, atît cei buni cît și cei răi, chiar și duhurile rele vor fi judecate (II Petru 2, 4), numai sf. îngeri nu vor fi judecați, ei slujind pe Iisus Hristos (Matei 25, 31; 24, 31). În același

timp judecata va fi dreaptă, deplină și definitivă, fiind judecata cea din urmă. Fiecare va fi judecat după cele săvârșite în viața de aici, pentru a se vedea cum și în ce fel a folosit harul dăruit de Iisus Hristos și darurile primite de la Dumnezeu, după cum este arătat în Parabola talarților (Matei 25, 14—30). În ce măsură a împlinit fiecare porunca cea mai înaltă de a iubi pe Dumnezeu și pe aproapele său (Matei 22, 37—40; Marcu 12, 30—31), stabilindu-se un raport direct, drept și proporțional între faptele bune săvârșite și fericirea cea veșnică, precum și între păcatele săvârșite și pedeapsa cea veșnică.

Judecătorul este Dumnezeu, care judecă prin Fiul (Rom. 2, 16; Fapte 17, 31), căci «toată judecata a dat-o Fiului» (Ioan 5, 22; Fapte 10, 42). Așa după cum prin Fiul a izbăvit lumea de păcat (Ioan 5, 36; 6, 39—40), acum o judecă tot prin El. La judecată Mîntuitorul va fi însoțit de sf. îngeri ca martori și organe executive ale sentinței date (Matei 25, 31), de Sf. Apostoli (Matei 19, 28; Luca 22, 28—30) și de către toți sfinții (I Cor. 6, 2; Apoc. 20, 4). Din cuvintele Sf. Scripturi se desprind și criteriile după care se va face judecata. Cei ce nu sînt creștini și n-au auzit de cuvîntul lui Hristos, vor fi judecați după normele sau îndreptarul conștiinței dat în inimile lor prin legea naturală (Rom. 2, 14—16; I Cor. 4, 5; II Cor. 10, 48; Luca 12, 17—48); evreii după legea lui Moisi (Rom. 2, 12. 23. 26—29; Iac. 1, 22—23. 25); iar creștinii după Evanghelia lui Iisus Hristos (Ioan 12, 48; Marcu 16, 15—16; Luca 10, 16; Rom. 2, 16; Iac. 2, 12). Dacă la judecata din urmă, Mîntuitorul menționează drept criterii de judecată numai faptele îndurării trupești și sufletești (Matei 25, 34—45), aceasta se face numai pe motivul de a arăta în ce raport de referințe a fost fiecare față de semenii săi.

În Sf. Scriptură, în legătură cu judecata, se vorbește că ea se va face după ceea ce a fost scris în cărți (Dan. 7, 10; Apoc. 20, 10), aceasta este o expresie figurată prin care se arată că se cunoaște tot ce a făcut fiecare în viața de aici, iar cei judecați vor vedea clar și lămurit cele ce au săvârșit.

După judecată va urma sentința cea dreaptă și definitivă pe care o va rosti Mîntuitorul în deplina și divină sa autoritate de Fiu al lui Dumnezeu și Judecător al lumii. Această sentință are două părți, după cum se referă la cei buni sau la cei răi, iar răsplata sau pedeapsa rostită va afecta pe fiecare în completul ființei sale de trup și suflet. Cei dreپți și buni se vor împărtăși de viața cea fericită și veșnică în împărăția cerească, unde vor vedea pe Dumnezeu (Matei 5, 8; I Cor. 13, 12; I Ioan 3, 2) și vor fi împreună cu Iisus Hristos, cu sf. îngeri și cu toți sfinții (Ioan 14, 3; Evr. 12, 22) liberi de orice necazuri și de moarte (Apoc. 21, 4), bucurîndu-se de toate bunurile spirituale (Matei 25, 34), săvîrșind astfel binele, frumosul și adevărul (I Cor. 2, 9; Apoc. 21, 23; Matei 13, 43). Cei răi și păcătoși se vor face părtași de osînda cea veșnică, în care vor îndura suferințe și chinuri, muștrați și frămîntați de conștiința lor cea păcătoasă, fiind lipsiți de posibilitatea de a vedea pe Dumnezeu, întrucît vor petrece permanent în împărăția lui Satan (Matei 25, 46; 22, 11; 9, 43; 22, 13). Chinurile veșnice îndurate de cei păcătoși vor fi acum mai intensive și mai extensive, afectînd și trupul, decît cele îndurate de ei după judecata particulară. După cum

cei drepti nu se vor face toți părtași de aceeași mărire, fiecare împărțându-se de slava împărăției lui Dumnezeu după virtuțile și vrednicia sa (Ioan 14, 2; I Cor. 3,8; 15, 41; II Cor. 9, 6); tot așa pentru cei păcătoși intensitatea chinurilor va fi diferită după gravitatea păcatelor săvârșite (Luca 12, 47). După cuvintele Mântuitorului, atît viața cea fericită cît și osînda chinurilor sînt veșnice (Matei 25, 34.46; 18, 8; Apoc. 14, 11; 20, 10; Marcu 9, 44).

Separarea celor buni care vor trece de-a dreapta, de cei răi, care vor trece de-a stînga, o va face Iisus Hristos ajutat de sf. îngerii, după rostirea sentinței de judecată (Matei 25, 32—33; 13, 49). Locul de judecată va fi această lume, care prin puterea lui Dumnezeu se va schimba prin înnoire. După mărturia profetului Ioel, neamurile se vor aduna pentru judecată, la ziua Domnului, în valea lui Iosafat sau Valea Judecării (Ioel 4, 12.14).

În strînsă legătură cu învierea din morți și judecata din urmă este și schimbarea sau înnoirea acestei lumi. Sf. Scriptură vorbește adesea despre un sfîrșit al lumii actuale. În Vechiul Testament, proorocul David scrie despre o trecere sau un sfîrșit al cerului și al pămîntului (Ps. 101, 27). Mîntuitorul spune deseori în cuvîntările sale că «cerul și pămîntul vor trece» (Matei 5, 18; 24, 35; Marcu 13, 31; Luca 16, 17; 21, 33), că va veni «sfîrșitul veacului» (Matei 28, 20; 24, 14; 13, 40.49) sau «sfîrșitul lumii» (Matei 13, 39; 24, 14). Sf. Apostoli afirmă și ei adevărul că această lume va avea un sfîrșit (Matei 24, 3; I Cor. 10, 11), fața ei va trece (I Cor. 7, 31) și că se va transforma prin înnoire (II Petru 3, 13; Apoc. 21, 1). Dacă nu se cunoaște data transformării prin înnoire a lumii, se cunoaște însă modul prin care se va produce această transformare, focul curățitor (II Petru 3, 7.10). În general în Sf. Scriptură, focul este mijlocul de curățire, de purificare și înnoire, căci prin foc vor fi dovedite faptele fiecăruia, dacă sînt bune sau rele (I Cor. 3, 13), așa după cum prin foc se curăță metalul, ceea ce este bun rămîne, iar ceea ce este rău se arde. Dar așa după cum prin ardere și curățire metalul nu-și schimbă substanța, la fel și lumea aceasta la Parusie, prin transformare, nu-și schimbă ființa, ci numai chipul sau forma, devenind o lume nouă. Dacă Sf. Apostol Petru spune că stihiiile lumii se vor desface și pămîntul cu lucrurile de pe el vor arde, acest lucru nu înseamnă că în felul acesta lumea va fi nimicită cu totul și se va întoarce în neant, deoarece tot el vorbește despre un cer nou și un pămînt nou (II Petru 3, 13). Deci este vorba despre o schimbare sau transformare prin înnoire a lumii într-o nouă ordine, o ordine deosebită și o armonie perfectă. După învățătura Bisericii creștine înnoirea sau transfigurarea lumii actuale nu se va produce în urma unei distrugerii totale, încît să ia naștere o altă lume, deosebită de cea de astăzi, atît prin ființă sau substanță, cît și prin formă sau chip; ci numai printr-o transfigurare a formei, o schimbare a chipului, care va avea alte însușiri, potrivit cu deplinătatea ei desăvîrșită, pentru care a fost creată.

La început Dumnezeu a creat o lume bună (Gen. 1, 31), dar prin căderea în păcat a omului și natura înconjurătoare a fost influențată spre rău (Rom. 8, 20.22), de aceea la Parusie, cînd are loc schimbarea sau transfigurarea celor morți și a celor vii, se va petrece și înnoirea lumii. Astfel că înnoirea și restaurarea omului va influența și transfor-

marea lumii, încît lumea cea nouă, asemenea trupurilor înviate, va avea aceleași însușiri deosebite față de cele actuale, trecînd după chip sau formă, dar nu și după ființă, din temporalitate în eternitate. Ea se va «bucura de libertatea măririi fiilor lui Dumnezeu» (Rom. 8, 21), devenind o lume a binelui, a frumuseții pure și a armoniei perfecte, a dreptății depline și a adevărului, a strălucirii și a vieții, o lume incoruptibilă și îndumnezeită, străbătută peste tot de slava măririi iradiată din trupul lui Iisus Hristos.

Față de învățatura mărturisită și propovăduită de Biserica creștină pe temeiul adevărului de credință, aflat în Sf. Scriptură și Sf. Tradiție, despre Parusia Domnului, unele secte provoacă multe exagerări.

Dacă în general ele admit învățatura despre Parusie, în unele aspecte ale textelor din Sf. Scriptură care se referă la Parusie acestea învață cu totul altceva, în special referitor la data Parusiei; la data și existența unei împărății de o mie de ani (milenarismul) intercalată între învierea celor dreپți și învierea și judecata tuturor și a caracterului de veșnic al pedepsei primită de cei păcătoși la judecata din urmă.

a. Pe baza semnelor premergătoare și a unor calcule aritmetice în care se pleacă de la unele proorocii din epoca exilului babilonean, unele secte ca adventiștii reformiști, sau roweniști susțin teza că se poate calcula cu precizie data Parusiei Domnului. În sprijinul tezei lor aduc ca argumente și alte mărturii biblice, în sensul că la Cincizecime după cuvintele Mîntuitorului, Sf. Duh a arătat Sf. Apostoli tot adevărul (Ioan 16, 13; 14, 26); că cei credincioși avînd ungeri de sus sînt în lumină și pot cunoaște deci ziua Parusiei, încît nu vor mai fi surprinși de sosirea ei pe neașteptate (I Ioan 2, 27; I Tes. 5, 4—5); că semnele premergătoare Parusiei s-ar fi împlinit, deci Antihrist ar fi venit în lume prin anumite persoane.

Pentru calcularea datei Parusiei, aceste secte pleacă de la proorocia lui Daniel (8, 14), după care, pînă la curățirea templului, ceea ce ar însemna curățirea lumii la Parusie, vor trece 2300 zile, care în sens profetic ar reprezenta ani (cf. Num. 14, 34; Ez. 4, 2—6). Plecînd de la anul 457 î. d. Hr., cînd s-ar fi dat porunca de reclădire a templului, se ajunge la anul 1.843 d.Hr., adăugîndu-se cei 2.300 ani. Deoarece în acest an Iisus Hristos n-a venit, data Parusiei a fost amînată pentru anul 1844 și întrucît n-a venit nici la această dată, adventiștii nu mai vorbesc astăzi despre calcularea datei Parusiei, ci spun că ea este aproape și va putea fi cunoscută după semnele ei premergătoare.

Dacă unele secte, mai ales cele mileniste (în special Martorii lui Iehova sau iehoviștii), nu se ocupă direct de calcularea datei Parusiei, ele fac calcule totuși în legătură cu data de început a mileniului sau a împărăției de o mie de ani care, după concepția lor, va fi întemeiată de Iisus Hristos la Parusie. La calcularea datei începerii mileniului, unii pleacă de la anul jubiliar al evreilor, denumit și anul eliberării (Lev. 25, 10), care ar reprezenta împărăția de o mie de ani a lui Iisus Hristos. Începutul mileniului ar fi după $50 \times 50 = 2500$ ani, și cum ultimul an jubiliar al evreilor a fost la anul 625 î. d. Hr., mileniul va începe după

2500 ani, deci la anul 1875 d.Hr., după calendarul evreiesc la anul 1874. La această dată se mai adaugă încă cei 70 de ani care au trecut de la întruparea lui Hristos pînă la căderea Ierusalimului, din care se scad însă cei 30 de ani cît a durat activitatea pămîntească a lui Iisus Hristos. În felul acesta se ajunge la anul 1914, cînd ar fi început mileniul, care va dura deci pînă la anul 2914. După alții, perioada de 50 de ani a jubileului se multiplică cu cei 70 de ani ai exilului evreilor (cf. Ier. 25, 11 ; II Cron. 36, 17—21), încît mileniul ar începe după 3500 ani, care adăugați la anul 1575 în. d. Hr. cînd evreii au început să sărbătorească anul jubiliar, odată cu intrarea lor în Canaan, se ajunge la anul 1925 d. Hr. Deoarece în acest an Hristos n-a venit, data intrării evreilor în Canaan a fost mutată pentru anul 1452 î. d. Hr., iar a mileniului pentru anul 2048 d. Hr. (sau 2148 d. Hr.). Alții au calculat data mileniului plecînd de la cele 6 zile ale creației, luate drept ani, (cf. II Pt. 3, 8 ; Ps. 89, 4), deci mileniul va începe după 6000 de ani și întrucît Adam ar fi păcătuit în anul 4126 î. d. Hr., împărăția de o mie de ani ar începe în anul 1874 d. Hr. La care se mai adaugă apoi cei 40 de ani, ajungîndu-se tot la anul 1914 d. Hr. Deoarece calculul nu s-a adevărit, data venirii lui Hristos a fost amînată sau s-a afirmat că El ar fi venit, dar într-un trup spiritualizat, încît n-a putut fi văzut.

La cele susținute de sectele mileniste despre data Parusiei, se poate răspunde că după mărturia Mîntuitorului data Parusiei n-o cunoaște decît Tatăl, însă se cunosc semnele ei premergătoare. Dacă data Parusiei s-ar fi putut cunoaște sau calcula după unele indicații biblice, Iisus Hristos n-ar mai fi spus că nu este cunoscută. De altfel, nici calculele făcute de unele culte neoprotestante și secte nu sînt în acord, deci nu pot fi sigure. Sf. Scriptură a fost scrisă pentru a transmite cuvîntul lui Dumnezeu necesar mîntuirii, nu de a da indicații pentru anumite calcule cifrice, de aceea între datele biblice despre exilul babilonean și curățirea templului sau despre legea anului jubiliar și calcularea datei Parusiei nu se poate stabili nici o legătură. Dacă despre Sf. Duh se spune că la Cincizecime, pogorîndu-se a învățat pe Sf. Apostoli tot adevărul, vestindu-le cele viitoare, deci implicit și cele despre data Parusiei, acest lucru nu poate fi susținut. Mîntuitorul spune clar că Sf. Apostoli vor fi «călăuziți la tot adevărul» (Ioan 16, 13) în sensul că vor fi ajutați de Sf. Duh în mărturisirea, propovăduirea și apărarea credinței în Iisus Hristos, combătînd pe eretici, cunoscînd și cele viitoare. Dacă Sf. Duh ar fi avut misiunea de a descoperi Sf. Apostoli și data Parusiei, ar însemna că între cele spuse de Iisus Hristos despre pogorîrea Sf. Duh și cele despre data Parusiei ar fi o contradicție ; iar Sf. Apostol Petru n-ar mai fi scris că Parusia vine pe neașteptate, ca un fur noaptea (I Tes. 5, 1—3 ; II Pt. 3, 2—10).

Se afirmă apoi că cei credincioși pot cunoaște data Parusiei, prin ungera de sus, avînd lumina cunoștinței de la Sf. Duh. Chiar dacă creștinii sînt luminați prin botez și întăriți în credință prin darurile Sfîntului Duh, în Sf. Taină a Mirungerii, totuși potrivit cuvintelor Mîntuitorului ei nu pot cunoaște data Parusiei, ci cel mult adevărul că va veni prin surprindere și de aceea trebuie să stăruiască în priveghere și pregătire (I Tes. 5, 1—8).

b. După cuvintele din Apocalipsă (Cap. 20) pe care le interpretează strict literal și le aplică la Parusie, mai ales unele secte (iehoviști, penticostalii dizidenți, betaniștii, nazarenii sau pocăiții, secerătorii sau creștinii ultimelor zile și adventiștii reformiști sau roweniști) împărtășesc învățătura despre o împărăție de o mie de ani care va fi instituită de Iisus Hristos la Parusie, după învierea celor drepti și se va desfășura înainte de învierea celor păcătoși și judecata din urmă. Fiind vorba de o mie de ani, împărăția este denumită mileniu, iar învățătura milenarism sau hiliasm. În susținerea tezei lor despre o împărăție de o mie de ani, peste tot mileniștii afirmă că mileniul se deosebește, deci nu este identic, cu împărăția lui Dumnezeu, sau cu împărăția cerească, deoarece are loc în mod special la Parusie; așa că va fi precedată de învierea celor drepti care vor împărăți cu Iisus Hristos timp de o mie de ani, după care va urma învierea celor păcătoși, judecata din urmă și sfârșitul lumii. Toate acestea ar rezulta din Apocalipsă (Cap. 20) precum și din alte texte biblice. Din Apocalipsă rezultă că există două învieri, cea dintâi a celor drepti de la începutul mileniului, și cea de a doua, a celor păcătoși, de la sfârșitul mileniului (Apoc. 20, 4—5). În timpul mileniului activitatea diavolului va fi limitată pînă spre sfârșit, cînd, după o activitate intensă, va fi aruncat în iad împreună cu cei ce s-au lăsat amăgiți de el (Apoc. 20, 7—14) care vor învia (Apoc. 20, 5), vor fi judecați și pedepsiți cu osînda veșnică (Apoc. 20, 11) după ce mai înainte a avut loc sfârșitul lumii (Apoc. 20, 11). Se referă apoi la Sf. Apostol Pavel care vorbește despre două învieri cînd spune că mai întîi vor învia cei drepti (I Tes. 4, 14—16) sau cînd afirmă că fiecare va învia «în rîndul cetii sale» (I Cor. 15, 23), dreptii în ceata celor drepti, iar cei păcătoși în ceata lor.

Argumentele folosite de mileniști sînt însă în dezacord cu cele afirmate în Sf. Scriptură, ele avîndu-și originea într-o interpretare după literă și subiectivă a unor texte biblice scoase din contextul lor sau fără a se ține seama de textele paralele. În Sf. Scriptură se vorbește adesea despre împărăția lui Dumnezeu, anunțată de Sf. Ioan Botezătorul și de către Mîntuitorul că a venit (Matei 3, 2, 4; 4, 17; 10, 7; Marcu 1, 15; Luca 10, 9; 17, 21), împărăția harului (Matei 12, 28; 21, 31), a dreptății, păcii și bucuriei în Sf. Duh (Rom. 14, 17); ca și despre împărăția cerurilor, drept o comuniune a celor drepti cu Dumnezeu și cu sf. îngeri. (Efes. 5, 5; Col. 1, 13; II Tim. 4, 1; Apoc. 12, 10), pe care o moștenesc cei ce se pregătesc (Luca 18, 17); iar trupul tainic al lui Hristos unește ca într-o comuniune împărăția lui Dumnezeu de pe pămînt sau Biserica luptătoare, cu cea cerească sau Biserica triumfătoare (Ioan 3, 5). Deci nu se vorbește decît despre două împărății, una a harului de la întruparea lui Hristos pînă la Parusie și judecata din urmă (I Cor. 15, 25) și alta de la Parusie pînă în veșnicie (Luca 1, 33; II Petru, 1, 11), nu și despre o a treia împărăție intermediară, cea milenistă. Tot așa în Sf. Scriptură nu se vorbește despre două învieri separate și distincte care să se succedă în timp la un interval de o mie de ani, ci despre o singură înviere simultană a celor drepti și a celor păcătoși (Ioan 5, 28—29; 6, 40. 54). Dacă Sf. Apostol Pavel afirmă că dreptii vor învia mai întîi, (I Tes. 4, 14—16) și că fiecare va învia cu ceata lui (I Cor. 15, 23), înseamnă că

învierea celor morți se va face după o anumită rînduială și nu succesiv după timp. La Parusie totul se petrece în simultaneitate și nu în timp.

Contrar cuvintelor Mîntuitorului (Matei 24, 36. 44) mileniștii cunosc data judecății din urmă, deci și a Parusiei; iar dacă admit mileniuul, înseamnă că Iisus Hristos ar veni de două ori, însă după cuvintele Sf. Scripturi el vine o singură dată (Ioan 5, 28—29; Matei 25, 31. 46), după cum există o singură înviere și o singură judecată universală (Matei 13, 30. 42; 25, 1—13; 21, 33—41; 18, 23. 25—35; 25, 14—30).

Mileniștii își fundamentează învățătura lor în special pe Apocalipsa Sf. Ioan, dar pe care o interpretează după literă, fără a ține seamă că este o scriere profetică în care se întilnesc multe simboluri. În primul rînd, în Apocalipsă nu este vorba despre un timp determinat pentru împărăția lui Iisus Hristos, expresia de «hilia eti» sau «ta hilia eti», înseamnă «mii de ani», deci prin ea se înțelege un timp îndelungat și nedeterminat. După învățătura ortodoxă ea reprezintă împărăția lui Dumnezeu adusă de Iisus Hristos, care durează de la întruparea Sa pînă la Parusie, perioadă în care El a limitat puterea diavolului (1-a legat) asupra oamenilor. Din această împărăție fac parte toți cei dreپți, cei credincioși, care prin botez au renăscut la o nouă viață (Ioan 3, 5), cea în Hristos Iisus, această renaștere fiind «prima înviere» prin care sufletele lor trecînd în împărăția cerească petrec în jurul lui Iisus Hristos așteptînd judecata din urmă. Asupra lor «moartea a doua» sau moartea sufletească, de osîndă veșnică, nu are putere, întrucît sufletele lor au dobîndit viața cea fericită după moartea trupească sau «moartea cea dintîi» (Mt. 18, 8; 19, 17; Mc. 9, 43; Ioan 5, 24). Cei ce nu s-au învrednicit de învierea cea dintîi, adică renașterea prin botez, vor învia la Parusie, adică la «învierea a doua», iar după judecată, din cauza păcatelor săvîrșite, vor fi pedepsiți cu osînda veșnică sau «moartea a doua». Dezlegarea diavolului pentru o vreme (Apoc. 20, 7), înseamnă arătarea lui Anti-hrist înainte de Parusie, iar judecata care are loc asupra celor înviați din morți și asupra lui satan, este judecata din urmă (Apoc. 20, 7—14). De altfel, Biserica creștină a condamnat milenarismul la Sinodul II ecumenic (Constantinopol 381), odată cu erezia apolinaristă.

c. În legătură cu sentința rostită de Mîntuitorul la judecata din urmă, unele secte (în special iehoviștii) susțin că pedeapsa rostită asupra celor păcătoși nu este veșnică. Aceștia vor îndura suferințele sau chinurile osîndeii numai pe o perioadă de timp limitată în care se vor curăți prin suferințe și astfel se vor învrednici și ei de fericirea veșnică, încît pînă la urmă se va ajunge la o restabilire totală (apokatastasis ton panton). Se afirmă apoi că osînda veșnică a celor păcătoși ar fi incompatibilă cu bunătatea lui Dumnezeu, care iartă pe toți; cu dreptatea divină după care nimeni nu poate fi pedepsit pe veci; sau cu înțelepciunea lui Dumnezeu, care n-ar putea schimba scopul final pentru care a creat lumea. Alții susțin, după Apocalipsă (20, 14) că «moartea a doua» înseamnă o nimicire totală, sau că după judecata din urmă cei păcătoși vor fi nimiciți, numai cei dreپți vor viețui în fericirea veșnică. După alții, de fericirea veșnică se vor bucura numai «cei aleși», adică membrii comunității respective, deci nu există osîndă veșnică, iar viața cea veșnică le-ar aparține de drept și în exclusivitate numai acestora.

După cuvintele Mântuitorului, pedeapsa celor păcătoși este veșnică (Matei 25, 46) și conformă cu păcatele săvârșite (Luca 12, 47—48). Intensitatea suferințelor și a chinurilor este diferită, după gravitatea păcatelor, dar toate sînt veșnice (Matei 25, 46; 18, 8; Apoc. 14, 11; 20, 10; Marcu 9, 44). Este adevărat că în bunătatea și în îndurarea Sa, Dumnezeu dorește ca toți să se mîntuiască, (II Petru, 3, 15), de aceea a trimis pe Fiul Său în lume (Ioan 3, 16; 6, 39—40; I Ioan 4, 14), prin care harul mîntuirii a fost oferit tuturor, însă cei păcătoși au refuzat să-l accepte, ca astfel colaborînd cu harul să ajungă la comuniune cu Creatorul. De aceea aceștia își vor primi, după dreptate, răsplata cea vrednică și meritată după păcatele săvârșite. Dumnezeu iartă păcatele oamenilor după cum și Biserica se roagă, iar Maica Domnului și Sfinții intervin în acest scop la Dumnezeu. Însă, după cuvintele Mîntuitorului, există și păcate mari, păcate de moarte, care nu pot fi iertate, fiind pedepsite cu osînda veșnică (Marcu 3, 9; Matei 12, 31; Luca 12, 10). Astfel de păcate nu se iartă, deoarece cel ce le-a săvîrșit, stăpînit numai de rău în ființa sa nu mai are puterea de pocăință și îndreptare, îi lipsește total dragostea față de Dumnezeu și față de aproapele.

Creat după chipul lui Dumnezeu, omul trebuie să ajungă la asemănarea cu Creatorul, deci are un scop anumit, dar nu spre distrugere sau nimicire, cum se afirmă. Dumnezeu l-a înzestrat pe om cu deplină libertate în acest sens, astfel ca prin strădaniile sale, ajutat de harul divin, să se facă singur vrednic de soarta sa viitoare.

*

Parusia sau a doua venire a Mîntuitorului, cu toate cele ce se vor desfășura atunci, este cel din urmă act din chemarea mesianică, care va fi săvîrșită de Mîntuitorul Iisus Hristos. La Parusie, Mîntuitorul «va preda împărăția lui Dumnezeu și Tatălui» (I Cor. 15, 24), «ca Dumnezeu să fie totul întru toate» (I Cor. 15, 28), cele create de Dumnezeu ajungînd astfel la scopul lor final, viața cea veșnică din împărăția cerească.

Pr. Prof. onorar **Mircea CHIALDA**

ACTUALITATEA MESAJULUI PROFETIC VETEROTESTAMENTAR

PRELIMINARII

Înainte de a trece la tratarea propriu-zisă a subiectului ales, vom încerca să definim în cîteva cuvinte noțiunea veterotestamentară de profet (în ebr. **נביא**).

Așa cum ne arată și etimologia¹, profetul biblic este un mesager al Dumnezeului celui viu, misiunea sa fiind punctată de două momente esențiale: a) *chemarea divină*; b) *mesajul profetic*.

a) *Chemarea divină*. Textele extrabiblice mesopotamiene, egiptene, canaanite vorbesc adesea despre *văzători (baru, hazeyin)* și *extatici*

1. Cuvîntul *nabi* = *profet*, derivă de la verbul *naba* = *a vorbi în numele cuiva*, cf. H. Cazelles, *Introduction critique a l'Ancien Testament*, Paris, 1973, p. 340.

(*nahum*), pe care unii exegeți i-au și identificat cu profeții Vechiului Testament. Mai mult, Biblia însăși menționează câteva cazuri de profeți mincinoși (*nebiim seqer*), cf. Ier. 24, 14.

După Ier. 23, 16 și Iez. 13, 2, între cele două grupe de profeți există o deosebire fundamentală. Profeții lui Iahve sînt chemați și trimiși la poporul lui Israel de către însuși Dumnezeu, pe cînd pseudoprofeții își asumă această misiune din proprie inițiativă.

Așadar, chemarea divină constituie nota caracteristică a profetismului veterotestamentar. În acest context, reținem trei exemple de chemare divină la misiunea profetică. În cazul profetului Isaia (sec. VIII—VII î. d. Hr.), chemarea divină are loc în cadrul viziunii inaugurale (cap. 6). În fața Cuvîntului divin, Isaia dă dovadă de libertate personală, căci la întrebarea divină: «Pe cine îl voi trimite și cine va merge pentru Noi?», el răspunde imediat: «Iată-mă, trimite-mă pe mine!» (Is. 6, 8). Prin urmare, fiind chemat și trimis de Iahve la poporul Său, Israel, Isaia își asumă răspunderile acestei misiuni profetice care nu de puține ori s-a dovedit a fi extrem de dificilă.

Mai mult, profetul Ieremia (sec. VII—VI î. d. Hr.), chemat de Iahve la misiunea profetică încă din momentul zămislirii sale, fiind trimis de Același Dumnezeu la poporul Israel, primește din partea Lui asigurarea că Domnul nu-l va părăsi niciodată (Ier. 1, 8). În cazul profetului Iezechiel, (sec. al VI-lea î.d.Hr.) Iahve ține să-i atragă atenția că misiunea profetică e destul de dificilă. În primul rînd, mesajul profetic este adesea neluat în seamă de poporul Israel, acest auditoriu «îndărătnic» (Iez. 2, 5). În al doilea rînd, Iezechiel este îndemnat să-și ducă pînă la capăt misiunea, indiferent de riscurile pe care le implică: «Ci să le spui cuvintele Mele, ori te-or asculta, ori nu te-or asculta, căci sînt un neam de răzvrătiți» (Iez. 2, 7).

Din cele de mai sus rezultă că nota distinctivă a profetismului veterotestamentar este dată de chemarea divină. Totuși, unele «texte profetice» extrabiblice, cum ar fi de pildă stela regelui Zakir din Hamat, afirmă că: «văzătorii» sînt trimiși la rege de către zeul Baal Samin². Care este în acest caz criteriul adevăratei chemări divine? După părerea noastră, unitatea mesajului profetic veterotestamentar constituie criteriul adevăratei chemări divine. Deși deosebiți ca persoane istorice prin temperament sau grad de erudiție, profeții Vechiului Testament alcătuiesc o unitate de gîndire și simțire în ceea ce privește receptarea și transmiterea Cuvîntului divin.

Această unitate care ne dă dreptul să vorbim mai degrabă despre unul și nu despre mai multe mesaje profetice, implică firește o chemare divină adresată de Unul și Același Dumnezeu în toate momentele istoriei Vechiului Testament. Dumnezeu cel Viu constituie prin urmare unica sorginte a mesajului profetic veterotestamentar.

În spațiul extrabiblic, această unitate lipsește, iar așa-numitele profeții nu sînt decît apariții sporadice, fără vreo legătură între ele. Chemarea divină, despre care vorbesc textele extrabiblice, e un simplu

2. H. Cazelles, *op. cit.*, p. 338.

artificiu literar prin care «văzătorii» încearcă să confere mai multă autenticitate creațiilor lor fanteziste.

b) *Mesajul profetic*. A doua trăsătură fundamentală a mesajului profetic alături de unitate este dimensiunea sa istorică. Dacă «văzătorii» extrabiblici ca înalți demnitari la curțile regale își pun «profețiile» în slujba și spre elogierea suveranului, profeții Vechiului Testament, străini de un astfel de funcționarism, se manifestă ca slujitori ai Dumnezeului celui Viu, adică înrădăcinați în solul istoriei veterotestamentare. Profețiile lor constituie tot atâtea momente hotărâtoare în desfășurarea progresivă a revelației divine.

Dacă pseudoprofeții «aleargă» la îndeplinirea misiunii lor (Ier. 23, 21), care nu de puține ori reprezintă o sursă de câștig, profețiile Vechiului Testament încearcă din contra să se elibereze de această sarcină atât de dificilă. Ei nu sînt trimiși de Iahve să flateze pe «mai marii zilei», ci să mustre pe lucrătorii fărădelegii și să mîngîie pe cei necăjiți. În doar cîteva cuvinte, profetul Ieremia condensează întreaga problematică a misiunii profetice: «Dar Tu m-ai aprins și iată sînt înflăcărat; Tu ești mai tare decît mine și ai biruit, iar eu în toate zilele sînt batjocorit și fiecare își bate joc de mine» (Ier. 20, 7)³. Încercînd să scape de această povară, Ieremia constată: «În inima mea era ca un foc aprins (keeş boereth) închis în oasele mele. Și eu mă sileam să-l înăbuș, dar n-am putut» (Ier. 20, 9).

În sfîrșit, actualitatea mesajului profetic veterotestamentar este asigurată de Cuvîntul lui Dumnezeu (dabar Iahve), prezent în acest mesaj și adresat oamenilor de pretutindeni și dintotdeauna.

În cele ce urmează, vom încerca să prezentăm cîteva din cele mai actuale aspecte ale mesajului profetic veterotestamentar.

I. ASPECTE TEOLOGICE

Afirmațiile profetice de o certă valoare teologică privind Legămîntul veterotestamentar sau atributele Persoanei divine își păstrează și astăzi nimbul actualității.

În această ordine de idei, noțiunea de Legămînt (בְּרִית) este cea mai reprezentativă noțiune a Vechiului Testament. Despre Legămîntul lui Iahve cu poporul Său vorbesc toți aghiografii Sfintei Scripturi. Acest Legămînt nu-i altceva decît comuniunea dintre Dumnezeu și om, istoria veterotestamentară fiind astfel o istorie a chemărilor divine și a răspunsurilor umane. *Berith*-ul biblic nu-i o simplă alianță temporară, un contract formal, ci el implică din partea omului o anumită sete existențială după Creatorul său (Gen. 1, 27). Despre această sete vorbește aproape fără egal Ps. 41. Nicăieri, în spațiul extrabiblic nu vom întîlni o mărturisire atît de laconică, dar în același timp atît de pătrunsă de o ardentă religiozitate ca cea din Is. 26, 9: «Sufletul meu

3. În textul ebraic avem פתה — a seduce, care a fost tradus în Ed. 1975 a Sf. Scripturi prin a *aprinde*. Acest verb, folosit și în cazul seducerii unei fecioare (Ieș. 22, 15—16), evidențiază cu și mai multă claritate zbuciumul care are loc în inima profetului la impactul dintre înclinațiile sale pămîntești și Cuvîntul lui Dumnezeu, cf. S. Marrow, *Hamas in Ier. 20, 8*, în «Verbum Domini», 1965 (43), p. 247.

Te-a dorit în vreme de noapte, iar duhul meu de cum dau zorile spre Tine se îndreaptă».

Pentru a exprima cu și mai multă claritate caracterul vital al comuniunii divin-umane, profeții lui Israel întrebunțează o serie de termeni luați din sfera vieții conjugale. Astfel, comuniunea dintre Iahve și popor e prezentată ca o «logodnă veșnică» (Os. 2, 21), ca o unire conjugală a celor doi parteneri de dialog (Ier. 3, 14). În acest ultim text, profetul folosește verbul **לַיָּד** = a se căsători, pentru a descrie în limbaj metaforic comuniunea dintre Iahve și Israel.

În viziunea profeților Vechiului Testament, acest Legământ tinde spre o împlinire, adică spre o comuniune divin-umană tot mai accentuată, mai personală. Acest lucru se va petrece în ziua în care Iahve va revărsa Duhul Său asupra tuturor creaturilor (Iez. 39, 29), iar oamenii vor fi atins un nivel ridicat de spiritualizare (Iez. 36, 27; Ier. 31, 32).

Totuși acest apogeu al comuniunii divin-umane a fost atins anticipat de profetul Ieremia. Marele profet din Anatot, în «Confesiunile» sale (11, 18—12, 5; 15, 10; 21; 17, 14—18; 18, 18—23; 20, 7—18) reușește ca prin intermediul Cuvîntului divin să întretină un dialog personal și constructiv cu Ziditorul său. Ieremia este poate singurul profet care «vorbește» cu Iahve (Ier. 12, 1), meditănd pe marginea revelației divine. Acest dialog, după care tinjea și dreptul Iov (16, 21) constituie pentru profet suprema bucurie: «Aflat-am cuvintele Tale și le-am sorbit și Cuvîntul Tău a fost bucurie pentru mine și veselie pentru inima mea» (Ier. 15, 16). Prin experimentarea unei profunde religiozități, profetul Ieremia este considerat pe drept cuvînt înaintemergătorul comuniunii divin-umane noutestamentare cu pronunțatul ei caracter personal⁴.

Vorbînd despre Dumnezeu Vechiului Testament, profeții lui Israel exprimă cu claritate și conciziune principalele atribute ale ființei divine: transcendența, sfințenia, dreptatea, milostivirea, iubirea, atribute întîlnite și în kerygma aghiografilor Noului Testament.

Ceea ce caracterizează poate cel mai bine mesajul teologic al profeților Vechiului Testament este afirmarea repetată a unui monoteism riguros cu multiple implicații în sfera vieții morale. Expresia: «Eu sînt Dumnezeu și nu mai este altul» (Is. 46, 9) poate constitui leitmotivul monoteismului profetic, pus adeseori în relație cu tema creației «ex nihilo» (Is. 45, 12; 48, 13) și a providenței (Is. 45, 1. 13). În această ordine de idei, Dumnezeu cuprinde în planul său de mîntuire (atsath Iahve) și pe celelalte neamuri (goyim) pe care El le conduce spre descoperirea Slavei divine (kebod Iahve), cf. Ier. 51, 20; Iez. 29, 19; Avac. 1, 6. Mai mult, timpurile eshatologice vor fi dominate de scena Judecării universale desfășurată în valea lui Iosafat (Ioil 4, 2. 12; Zah. 14, 9). Ideea universalismului religios întîlnită la profeții Vechiului Testament, mai ales la Is. 40—55 este evidențiată și prin folosirea aceleiași terminologii atît în cazul istoriei israelite, cît și în cazul celei referi-

4. S. Marrow, *op. cit.*, p. 341.

toare la «neamuri» (goyim). Astfel, imaginile biblice ale Legământului, Exodului sînt întrebuintate de profeți în ambele cazuri ⁵.

Iahve este un «Dumnezeu sfînt» (el qados) ține să precizeze corul Serafimilor din viziunea inaugurală a profetului Isaia (cap. 6). Totuși, noțiunea veterotestamentară de «sfîntenie» nu e nicidecum o creație profetică; ea poate fi întîlnită și în textele mai vechi: Gen. 22, 14; 28, 16—19; Ieș. 3, 5; 19, 21; 33, 20; Jud. 6, 22—23, etc. și așa cum ne arată și etimologia, ea exprima la început ideea de «separație, ruptură» ⁶. Așadar, «sfîntenia» lui Dumnezeu se referă în primul rînd la transcendența ființei divine, la atotputernicia lui Dumnezeu. Păstrînd aspectul ontologic al «sfînteniei» (transcendența divină), profetii Vechiului Testament conferă acestei noțiuni o evidentă dimensiune morală ⁷. Astfel, conceptul de sfîntenie întîlnit în cărțile profetice cuprinde cele două aspecte fundamentale ale ființei divine: transcendența și manifestarea personală, plină de iubire a Dumnezeului celui Viu.

Pe de o parte, Dumnezeul Vechiului Testament locuiește într-un «loc înalt și sfînt» (marom veqados), cf. Is. 57, 15, fiind nevăzut (el mistater = Dumnezeu care Se ascunde), cf. Is. 45, 15. Privit sub unghiul transcendenței, Iahve este un Dumnezeu atotputernic (el șaday), o ființă redutabilă, în fața Căreia nu poți încerca decît un singur sentiment, recunoașterea nimicniciei proprii ființe. Profetul Iezechiel, folosind de 87 ori expresia בן אדם (ben adam) = fiul omului, sărman muritor, subliniază tocmai un astfel de sentiment pe care el însuși l-a experimentat în fața persoanei divine inefabile.

Totuși, Dumnezeul cel Sfînt, Sfîntul lui Israel este o Persoană deschisă comuniunii cu alte persoane. Slava divină (kebod Iahve) ca formă de manifestare «umple tot pămîntul» (Is. 6, 3). Mai mult, Dumnezeu privește întotdeauna spre cei amăriți și deznădăjduiți (veeth daka ufšal ruach), cf. Is. 57, 15.

În această ordine de idei, afirmația ioaneică «Dumnezeu este iubire» (I In. 4, 8) își găsește un reper veterotestamentar cel puțin sub aspect formal la Osea (sec. al VIII-lea î.d.Hr.). Mesajul acestui profet se identifică la un moment dat cu viața sa particulară. Părăsit de femeia iubită, Osea așteaptă totuși cu răbdare și delicatețe sufletească clipa reîntoarcerii sale. În cele din urmă, Osea își primește femeia infidelă cu aceeași iubire ca la început. Paralel cu viața particulară a profetului se desfășoară scena comuniunii dintre Iahve și poporul Său, în care Dumnezeul cel Viu Se îndreaptă cu milostivire și iubire spre fiii Săi neascultători. Pentru a descrie această iubire divină, Osea folosește cuvîntul חסד pe care unii traducători îl redau prin «milă». Dar asocierea lui cu רחם = a se milostivi, justifică traducerea lui חסד cu «iubire, bunătațe, ex. : רחמתיך וברסד עולם» «Și întru iubire veșnică Mă voi milostivi de tine» (Is. 16, 5).

5. W. Vogels, *L'Egypte mon peuple — L'Universalisme d'Is. 19, 16—27*, în «Biblica», 1976 (57), p. 514.

6. Rădăcina verbală קדש (qadas) desemnă la început ideea de ruptură, scindare sau separare, exprimînd întîi ideea de atotputernicie, de transcendență și apoi pe cea de puritate morală.

7. P. Auvray, *Isaie 1—39*, Paris, 1972, p. 31.

Așadar, Dumnezeuul Vechiului Testament este milostiv (racham), cf. Os. 6, 1—2; 11, 9; Ioan 4, 11; Avac. 3, 2; Zah. 1, 3 și iubitor (meaheb), ca un părinte față de copiii săi (Is. 63, 16). În plus, dacă mila este sentimentul nutrit de o persoană față de alta mai nenorocită decât ea, atunci iubirea implică o anumită admirație din partea subiectului. Iubind creaaturile Sale, Dumnezeu nu face altceva decât să-și admire «lucrarea»⁸. Iată cum descrie profetul Isaia această iubire divină: «Fiindcă tu ești de preț (iaqartha) în ochii Mei și de cinste (nikbadtha) Eu te iubesc (ahabthika), Is. 43, 4.

Se cuvine ca la sfârșitul acestor considerații teologice să spunem câteva cuvinte și despre rolul profetilor în conturarea imaginii mesianice veterotestamentare.

Credința mesianică, care-și are temeiul divin în Protoevanghelul din Gen. 3, 15 se îmbogățește prin predica profetilor cu noi elemente care descriu cu și mai multă claritate chipul viitorului Mesia (Mașiah). Aceste elemente sînt: nașterea lui Mesia dintr-o fecioară; Mesia-rege; suferința expiatoare a lui Ebed Iahve; Noul Legământ; Fiul Omului.

Profeția privitoare la nașterea lui Mesia dintr-o fecioară o găsim la Isaia 7, 14: «Iată fecioara va lua în pîntece și va naște fiu și va chema numele lui Imanuel».

Două lucruri se cuvin subliniate. În acest text se vorbește despre o anumită fecioară (הַעַלְמָה, *haalma*, cu articol ca și *haišah* = femeia, din Gen. 3, 16)⁹, care va deveni mama — după trup a viitorului Mesia. În al doilea rînd, numele lui Mesia, *Immanuel* (*Dumnezeu este cu noi*) exprimă apropierea lui Dumnezeu de persoana umană. În legătură cu Is. 7, 14 se găsește Iez. 44, 2 care vorbește în chip simbolic despre pururea-fecioria Maicii lui Mesia.

Immanuel va fi urmașul lui David (Mih. 5, 1), iar după Is. 9, 1—6 El va fi împodobit cu toate atributele Persoanei divine. După Is. 11, misiunea lui Mesia se va desfășura sub semnul puterii divine ilustrată aici prin cele șapte duhuri și în scopul reinstaurării dreptății și prosperității (cf. Is. 11, 6). Această «Odraslă» a lui David este numită de Ier. 23, 5—6: «Iahve dreptatea noastră», de Ioil 2, 23 — «Învățătorul dreptății», iar de Maleahi 3, 1 — «Îngerul Legământului». Scopul misiunii sale îl constituie încheierea unui nou Legământ (*berith hadašah*), cf. Ier. 31, 32, însoțită de efuziunea Duhului. «Dar după aceea vărsavoi Duhul Meu peste tot trupul și fiii și fiicele voastre vor profeti, bătrînii voștri visuri vor visa, iar tinerii voștri vedenii vor vedea» (Ioil 3, 1).

Alături de Mesia-Rege, întilnim la profetul Isaia, mai precis în «Cîntecele Robului» (Is. 42—50) un portret inedit al viitorului Mesia. Este vorba despre Ebed Iahve (Robul Domnului), trimis de Dumnezeu la poporul Său și apoi la «neamuri» (*goyim*), ajungînd în final «Lumina neamurilor» (leor *goyim*), Is. 49, 6, mai ales prin descoperirea dreptății

8. D. Barthelemy, *Dieu et son image*, Paris, 1964, p. 34.

9. N. Pamarini, *Emmanuelis prophetia et bellum syro-ephraimiticum*, în «*Verbum Domini*», 1958, p. 324.

divine (משד = dreptate; acest cuvânt poate fi redat și prin «Voia» lui Dumnezeu¹⁰).

În Is. 53, Ebed Iahve este descris ca «om al durerilor» (iș macoboth), «fără chip și frumusețe». Toți îl socoteau pedepsit de Dumnezeu, pe când el a luat asupra sa suferința și durerile semenilor, jertfa sa avind astfel un caracter substitutiv și expiator. «Prin suferința lui, Dreptul, sluga Mea (abdi), va îndrepta pe mulți și fărădelegile lor le va lua asupra sa» (Is. 53, 11). Despre moartea jertfelnică a lui Mesia vorbește și Zaharia (12, 10).

Tot la Zaharia (9, 9) întilnim și o interesantă sinteză a celor două imagini mesianice prezente la Isaia: Mesia-Rege și Robul Domnului: «Bucură-te fiica Sionului, veselește-te fiica Ierusalimului, căci iată Împăratul tău vine la tine drept (tsadiq) și mîntuitor (noșa), blind (ani) și călare pe asin, pe mînzul asinei».

După Dn. 7, viitorul Mesia va fi în același timp Dumnezeu și om. În scena Judecării universale, după dispariția celor patru fiare, simboluri ale puterilor pămîntești, își face apariția Cel căruia «Cel vechi de zile» (athiq iomin) îi va da toată puterea și stăpînirea. Iată ce spune Daniel: «Am privit în vedenia de noapte și iată pe norii cerului venea cineva ca fiul omului (בכד אנוש) și el a înaintat pînă la Cel vechi de zile și a fost dus în fața lui» (7, 13). Acest personaj misterios vine pe norii cerului, imagine poetică întilnită și în Ps. 19, 1, ea constituind fără îndoială un atribut al Persoanei divine¹¹. În plus această ființă are un chip de om (kebar enoș). Dacă, viitorul Mesia va întruni în propria persoană trăsăturile divine și umane.

Vorbînd despre divinitatea și omenitatea lui Mesia, despre domnia și suferința sa expiatoare, profeții Vechiului Testament pot fi numiți pe drept cuvînt «înaintemergători» ai Mîntuitorului Iisus Hristos.

II. ASPECTE MORAL-SOCIALE

Mai întii, trebuie să precizăm că profeții lui Israel, ca mesageri ai Dumnezeului celui Viu sînt în același timp păstori spirituali ai poporului ales. Dimpotrivă, profeții extrabiblici n-au fost niciodată interesați de redresarea vieții morale a poporului¹². Așadar, preocupîndu-se de profilul moral al poporului ales, profeții Vechiului Testament sînt și vor fi mereu actuali, mai ales prin aspectele moral-sociale ale predicii lor.

În acest context, este greșită concepția protestantă, potrivit căreia aspectul moral (etic) al religiei lui Israel apare de abia la profeți. După această concepție, profeții sînt primii mesageri ai lui Iahve care lansează, în epoca decăderii politice, ideea păcatului ca rădăcină a tuturor relelor. Așadar, după majoritatea bibliciștilor protestanți preocupările de ordin moral apar odată cu predica profeților. Totuși, textul din Deut. 4, 25—26 vădește aceleași preocupări de ordin moral cu mult timp în-

10. E. Dion, *L'Universalisme religieux d'Is.* 40—55, în «Biblica», 1970, p. 175.

11. A. Feuillet, *Le Fils de l'Homme de Daniel et la Tradition Biblique*, în «Revue Biblique», 1953, p. 187.

12. R. Follet, *De prophetismo semitico non hebraico*, în «Verbium Domini», 1953, p. 31.

inte de apariția profetilor scriitori, datînd din epoca mozaică (sec. al XIII-lea i.d.Hr.). Și în acest text mozaic, ca și în cele profetice de mai tîrziu, soarta poporului ales este condiționată de respectarea Legii divine.

Un alt aspect întilnit atît în predica profetilor cît și în Decalog este strînsa legătură dintre cinstirea lui Dumnezeu și slujirea semenului. Nu întîmplător Decalogul reunește porunci privitoare la relația omului cu Dumnezeu și la relația sa cu semenii. Profetii ca trimiși ai Aceluiași Dumnezeu, Care pe muntele Sinai a dat Legea Sa poporului prin Moise, conținută tradiția mozaică, în preocupările ei pe linie moral-socială. Profetul Ieremia, cu privire la permanența Legii mozaice în aspectul ei moral: «Așa zice Domnul Dumnezeul lui Israel: «Blestemat să fie omul care nu ascultă cuvintele acestui Legămînt pe care l-am dat Eu părinților voștri» (Ier. 11, 3—4).

Revenind acum la predica profetică, trebuie să amintim că unul din telurile misiunii profetice este și acela de muștrare a fărădelegilor săvîrșite de poporul biblic. În acest sens, sînt înfierate rînd pe rînd păcatele și fărădelegile care loveau cel mai adesea în cel sărman. Sînt demascate și condamnate: abuzurile judecătorilor (Is. 10, 2; Ier. 5, 29), exploatarea nemilosă a celor săraci de către cei avuți. Iată ce afirmă Domnul prin profetul Său Ieremia: «Vai de cel care își zidește casa din nedreptate și își face încăperi din fărădelegi, care silește pe aproapele său să-i lucreze degeaba și nu-i dă plata lui» (22, 13; cf. Am. 2, 6—8; Mih. 2, 2; Avac. 2, 9). Sînt înfierate apoi: laxismul moral (Is. 30, 10) și practicile oculte (Is. 47, 13; Ier. 10, 1; Mih. 5, 4). Într-o epocă în care poligamia reprezenta regula generală, iar monogamia doar o excepție, mesajul profetului Maleahi ni se pare pe cît de inedit pe atît de îndrăzneț, atunci cînd statuează indisolubilitatea căsătoriei, pornind de la Geneză, 2, 24. Iată și întrebarea centrală pe care o lansează Maleahi: «Oare nu i-a făcut El (Dumnezeu) ca să fie o singură făptură cu trup și suflet?» (Mal. 2, 15).

După profetii Vechiului Testament, izvorul fărădelegilor îl poate constitui întotdeauna o inimă vicleană (akob leb), cf. Is. 17, 9, iar redresarea moral-socială a poporului trebuie să înceapă de la acest loc tainic al persoanei umane. Acești «oameni ai Duhului» au evidențiat în repetate rînduri pericolul pe care îl reprezintă o viață imorală pentru stabilitatea Legămîntului cu Iahve. Faptele rele îl împing pe om la necredință (Ier. 9, 6), constituind un perete despărțitor în calea comuniunii divin-umane. În plus, luxul, lăcomia, desfriul sînt adesea corelate cu «uitarea lui Dumnezeu» (Os. 14, 6).

Dacă fărădelegile au la bază perversitatea inimii corelată cu uitarea lui Dumnezeu, faptele ce le bune izvorăsc din însăși dreptatea și sfințenia lui Dumnezeu (Is. 45, 24; 61, 8; Os. 14, 10). De aceea, omul trebuie să urmeze calea dreptății dacă vrea să se apropie mai mult de Dumnezeu. «Ți s-a arătat, omule, ceea ce este bun și ceea ce Dumnezeu cere de la tine: dreptate (mișpat), iubire (ahabah) și bunătate (hesed) și cu smerenie să mergi înaintea Domnului tău» (Mih. 6, 8).

După Osea, izvorul faptelor bune stă în «cunoașterea lui Dumnezeu» (בְּעֵינֵי אֱלֹהִים) (Osea 4, 2)¹³. «Daath elohim» este mai degrabă

13. G. von Rad, *Theologie des Alten Testaments*, München, 1960, vol. II, p. 153.

o recunoaștere a faptelor minunate săvârșite de Iahve în istoria Israelului biblic (Osea 8, 14) și totodată expresia comuniunii divin-umane în sfera Legământului Vechiului Testament.

Omul trebuie să știe că e responsabil de faptele sale (Ier. 31, 29—30), că pe baza acestor fapte va fi judecat de către Iahve și va fi sortit fericii sau osîndeii veșnice (Dn. 12, 2).

Tratînd probleme de ordin moral, profeții lui Israel țin să evidențieze întotdeauna primatul persoanei umane asupra bunurilor materiale¹⁴. În concepția Vechiului Testament, bunurile materiale sînt daruri ale lui Dumnezeu și nu scopuri în sine. Prin aceste daruri, omul biblic trebuia să ajungă la comuniunea personală cu Dăruitorul. Așadar, Iahve este considerat singurul Stăpîn și proprietar al pămîntului. În concepția Vechiului Testament și în structura limbii ebraice existența personală, persoana însăși ocupă primul loc în raport cu bunurile materiale (obiectele). Astfel, verbul «a avea» lipsește din vocabularul ebraic, iar pentru a exprima cu aproximație ideea de posesiune, fiii lui Israel foloseau o construcție specială: verbul «a fi + subiectul în cazul dativ (construit cu particula ל), care ilustrează ideea de mai sus. Dumnezeu ca Stăpîn absolut e Dăruitorul, iar omul își păstrează demnitatea de «chip al lui Dumnezeu» (Gen. 1, 27), doar atunci cînd consideră bunurile materiale drept daruri ale lui Dumnezeu. Deci, pentru a exprima: «Și el avea turme de oi», limba ebraică folosește construcția prezentată anterior: **יהי לו מקנה צאן** = tradus literal: «Și i-au fost lui (*dăruite*, *n.n.*) turme de oi» (Gen. 26, 24). Așadar, pe primul plan se află persoana umană (pronumele personal și verbul «a fi»), iar în planul al doilea bunurile dăruite de Dumnezeu (în cazul nostru: turme de oi). Prin acest mod interesant de a gîndi și vorbi, Vechiul Testament în general și profeții în special acordă un loc deosebit și o valoare inestimabilă demnității persoanei umane.

În această ordine de idei, omul este dator să se ridice din mocirla păcatelor. Între omul fărădelegilor și omul cel nou zugrăvit de profeți există trei punți de trecere: pocăința, rugăciunea și postul despre care vorbește ca nimeni altul profetul Isaia: «Nu știți voi postul care îmi place? zice Domnul. Rupeți lanțurile nedreptății, dezlegați legăturile jugului, dați drumul celor asupriți și sfărîmați jugul lor. Imparte pîinea ta cu cel flămînd, adăpostește în casă pe cel sărman, pe cel gol îmbracă-l și nu te ascunde de cel de un neam cu tine» (Is. 58, 6—7).

Omul virtuților descris de profeți este animat de iubire (bunătate), cf. Mih. 7, 18; Os. 2, 21; 10, 12, de căutarea neconținută a adevărului și păcii (emeth vașalom), cf. Zah. 8, 19; Is. 52, 17, cunoscînd voia lui Dumnezeu exprimată de profetul Miheia: «Căci iubire (hesed) voiesc și nu jertfă» (Mih. 7, 18).

În același timp, conturînd chipul omului nou, profeții Vechiului Testament insistă asupra unei anumite smerenii (anavah), cf. Sof. 2, 5, care departe de a înjosi persoana umană (nu e vorba aici de o umilitoare slugărnice) o face capabilă de a sesiza realitățile spirituale. Altfel spus, «smerenia» (anavah) veterotestamentară e totuna cu deschiderea persoanei umane spre comuniunea existențială cu Dumnezeu. În vi-

14. Br. Vawter, *De justitia sociali apud Prophetas preexilicos*, în «Verbum Domini», 1958, p. 97.

ziunea profeților, transformarea omului pe calea binelui implică în primul rînd o anumită spiritualizare a persoanei sale care în limbaj biblic e redată tocmai prin noțiunea de «smerenie» (anavah). Prin smerenie, omul încetează să mai asculte de vocea singelui, de patimile ce-l încolțesc, deschizîndu-se în fața Duhului și prin el în fața realităților spirituale, urmînd cuvîntului divin revelat de profetul Zaharia: «Nu prin forța armelor (hail), nu prin puterea brațelor (koah), ci prin Duhul Meu (ruhi)», Zah. 4, 6. Prin aceste cuvinte, Zaharia îl anticipează cu cinci secole pe Sf. Ap. Pavel: «De aceea mă bucur în slăbiciuni, în defăimări, în nevoi, în prigoniri, în strîmtorări pentru Hristos, căci, cînd sînt slab, atunci sînt tare» (II Cor. 12, 11).

În concluzie, profeții Vechiului Testament, ca păstori adevărați ai poporului biblic mustră neîncetat pe conducătorii lui Israel care s-au îndepărtat de scopul misiunii lor. Mustrarea profeților se împletește la un moment dat cu mustrarea divină: «Vai de păstoriile lui Israel care s-au păstorit pe ei înșiși» (Iez. 34, 2; cf. Zah. 10, 3; Ier. 23, 11).

Dîmpotrivă, profeții lui Iahve se comportă ca adevărați păstori spirituali ai fiilor lui Israel, luînd atitudine în fața nelegiuirilor chiar și atunci cînd acestea sînt săvîrșite de «mai marii zilei» (Is. 22, 15 u.).

*

În concluzie, aspectele teologice și moral-sociale întîlnite la profeții Vechiului Testament, și prezentate succint în rîndurile de mai sus se bucură și astăzi de o stringentă actualitate. Această actualitate este conferită tocmai de Cuvîntul lui Dumnezeu adresat oamenilor de pretutindenii și din toate timpurile.

Atributele Persoanei divine: sfințenia, transcendența, atotputernicia, iubirea, pot fi regăsite firește, într-o lumină nouă și în paginile Noului Testament, iar comuniunea divin-umană tinzînd spre împlinire, predicată de profeții lui Israel, devine realitate spirituală prin întemeierea Bisericii lui Hristos. Se impune o remarcă. În ceea ce privește morala veterotestamentară și cea nouotestamentară, profeții înregistrează un progres față de concepția mozaică, unde noțiunea de semen era limitată la conaționali. Vorbînd despre «chemarea neamurilor», profetul Miheia face următoarea subliniere: «Și în zilele cele de apoi muntele casei Domnului se va înălța peste virfurile munților și mai sus decît dealurile și către el popoarele vor curge; popoare multe se vor îndrepta spre el zicînd: «Veniți să ne suim în muntele Domnului» (Mih. 4, 1—2). Această formulare generală și cu tentă precumpănitor eshatologică este pe deplin concretizată și actualizată de Mintuitorul prin porunca iubirii aproapelui după pilda samariteanului milostiv.

Drd. Eugen PENTIUC

SĂVÎRȘITORUL SFINTEI LITURGHII ȘI PREGĂTIREA LUI PENTRU SLUJBA

1. Cine poate săvârși Sfânta Liturghie ?

Pot săvârși sfânta Liturghie numai *arhiereii* și *preoții* care nu sînt oprîți de a sluji, prin impedimente morale sau canonice.

Astfel, preotul nu poate săvârși sfânta Liturghie dacă se află sub blestem, dacă e afurisit de arhieru sau e oprît în chip expres de către autoritatea bisericească (prin caterisire sau numai prin oprire temporară de la slujire)¹, precum și dacă a săvîrșit vreun păcat de moarte. «Cel ce va fi vinovat de greșeli pe care Părinții le-au arătat că opresc de la sfânta Liturghie, să se păzească de a sluji. Că cel ce nu face sfânta Liturghie după așezămîntul Părinților, împotriva sa lucrează și vinovat va fi Tainelor lui Hristos; că de este vinovat cel ce se împărtășește cu nevrednicie, cu cît mai virtos va fi cel ce slujește (cu nevrednicie)», zice Simeon al Tesalonicului (*Despre preoție*, trad. rom. București, 1866, p. 354). *Preotul* poate sluji singur sau cu diacon (i), iar *arhierul* slujește de obicei înconjurat de sobor de preoți și diaconi.

Diaconul nu poate sluji singur sfânta Liturghie, după cum nu poate săvîrși singur nici o altă slujbă, ci numai cu preotul sau cu arhierul, executînd, cu delegația și binecuvîntarea acestora, unele lucrări mai mărunte din slujbă și rostind ecteniile.

2. Necesitatea pregătirii speciale pentru săvîrșirea Sfintei Liturghii.

Săvîrșirea Sfintei Liturghii este actul cel mai sublim pe care îl poate săvîrși preotul în cadrul misiunii lui sacramentale. Dacă celelalte slujbe, ca Vecernia sau Utrenia, pot fi oficiate de preot și fără o pregătire specială, lucrul acesta nu este posibil pentru Sfânta Liturghie.

În timpul slujirii sfintei Liturghii, preotul vine în contact nemijlocit cu însuși sfîntul Trup și Sînge al Domnului, pe care el îl atinge, îl poartă în mîini și îl consumă sau îl împarte credincioșilor. Este de la sine înțeles că, pentru o astfel de înfricoșătoare împreună-petrecere a omului cu Dumnezeu, preotul nu se poate înfățișa oricum ar fi. Oare cine ar cuteza să se prezinte în chip necuviincios în fața aceluia de care atîrnă soarta lui pe pămînt? Cu atît mai mult, nu ne putem înfățișa înaintea lui Dumnezeu fără convenita «haină de nuntă», pe care trebuie să o îmbrace tot cel ce e poftit la ospățul Stăpînului (comp. Mat. XXII, 11—12). Și dacă Pravila bisericească impune chiar credincioșilor de rînd o riguroasă și îndelungată pregătire trupească și sufletească în vederea împărtășirii cu Sfintele Taine, cu atît mai mult se impune deci slujitorilor de *colo Sfinte o asemenea pregătire*, deoarece ei sînt obligați să se împărtășească ori de cîte ori oficiază Sfînta Liturghie.

Tocmai de aceea, toată viața preotului ar trebui să fie o continuă pregătire și mulțumire pentru Sfînta Liturghie, a cărei săvîrșire constituie cea mai înaltă vrednicie cu care Dumnezeu a cinstit pe oameni și pe care nici îngerii din ceruri n-o pot săvîrși. Dar, pe lîngă sfîntenția și curăția morală ireproșabilă, prin care preotul trebuie să se distingă de restul credincioșilor în viața lui de toate zilele și pe care am putea-o numi *o pregătire îndepărtată sau permanentă*, el are nevoie, în plus, de *o pregătire apropiată sau nemijlocită*, adică de o purificare deosebită, expresă, ori de cîte ori trebuie să slujească sfînta Liturghie.

Strădania de purificare personală a preotului, premergătoare slujbei, a fost însă reglementată mai amănunțit și oarecum codificată în acele norme precise, formulate la începutul *Povățuirilor* din Liturghier, care nu reprezintă altceva decît sistematizarea

1. Can. 29 Cartagina (*Canoanele Bisericii Ortodoxe, Insoțite de comentarii*, trad. rom. de Dr. N. Popovici și Uroș Kovincici, II, 1, 186) și cap. 148—149 și 151 din *Notomocanonul slav* în 228 titluri.

unor sfaturi, îndrumări, canoane și hotărâri patristice, sinodale și chiriarhale mai vechi, date pe baza unei îndelungate experiențe în această materie. Aceste *Povățuiri* precizează de la început că pregătirea impusă preotului este îndoită: trupească și sufletească: «Pentru slujirea dumnezeieștei Liturghii, (preotul) dator este a fi curat, precum cu sufletul, așa și cu trupul...» (ed. 1937, p. 356).

Să vedem mai îndeaproape condițiile de ordin moral și fizic, pe care trebuie să le îndeplinească preotul care vrea să slujească, precum și impedimentele care îl pot face inapt pentru săvârșirea sfintei Liturghii, așa cum le găsim în *Povățuiri*.

3. Pregătirea sufletească-morală.

În ce constă în esență această pregătire, ne-o spun, pe scurt instrucțiunile de tipic tipărite în Liturghier, în fruntea rînduiei Proscomidiei: «Avînd să săvîrșească dumnezeiasca Liturghie, preotul dator este mai întîi să se fi mărturisit și împăcat cu toți, să nu aibă supărare cu nimeni, să-și păzească inima de gînduri rele pe cît va putea, să se înfrîneze de cu seara, să privegheze pînă la vremea sfintei Liturghii și să-și citească cele rînduite de sfintele Canoane...» (ed. 1937, p. 89). Pregătirea sufletească a preotului pentru săvîrșirea Liturghiei poate fi concretizată în împlinirea a trei condiții: pacea sufletului, mărturisirea păcatelor și rugăciunea personală.

a) *Pacea sufletului*. Conform poruncii Mintuitorului, care spune: «De-ți aduci darul tău la altar și acolo îți aduci amînte că fratele tău are ceva asupra ta, lasă acolo darul tău înaintea altarului și mergi mai întîi de te împacă cu fratele tău și atunci venînd, adu darul tău» (Mat. V. 23)², cea dintîi condiție de ordin sufletesc pentru cel ce se pregătește de slujbă este *pacea inimii*; el trebuie să fie împăcat cu toată lumea, să nu aibă nimic asupra cuiva și să nu intre în slujbă purtînd ură, minie sau gînduri de răzbunare împotriva cuiva. Precum spune Sf. Ioan Evanghelistul, «Dumnezeu este iubire» (I Ioan IV, 16) și cei ce îi slujesc nu se pot apropia de El decît tot prin iubire, iar nu cu sufletul încărcat de pizmă, vrăjmășie și răutate. Vechile Pravile prevedeau chiar canonisire pentru preotul care calcă această condiție: «Preotul, de va sluji cu vrajbă asupra cuiva, să fie oprit de la Sfînta Liturghie 60 zile»³.

Pentru asigurarea echilibrului și împăcării sufletești depline, preotul liturghisitor este dator ca, dimineața, înainte de slujbă, să se ferească de tot ce i-ar putea risipi sau măcar turbura dispoziția de liniște și seninătate, cu care trebuie să intre în biserică. Liturghierul înșiră cîteva păcate care ar putea să primejduiască această pace a inimii și de care preotul trebuie să se păzească măcar în ziua slujirii: supărarea gîndurilor de multe feluri, tulburarea lăuntrică sau înfrîstarea, mîhnirea și trîndăvia, isпита sau zburdăciunea trupească, ș.a.⁴. Nimic din cele ale lumeștilor griji nu trebuie deci să întunece sau să tulbure buna dispoziție cu care preotul se cuvine să intre în slujbă. «Nimeni din cei legați cu pofte ori cu desfătări trupești nu este vrednic să vie, sau să se apropie, sau să slujească Ție, Împărate al slavei» (Liturghier, Rug. în taină din timpul Herucivului). «Toată grija cea lumească să o lepădăm», cînd intrăm în biserică. De aceea, bine este ca toate treburile, grijile și nevoile de ordin gospodăresc din zilele de sărbătoare să fie satisfăcute din ajun sau să fie lăsate pe seama maicii preotese, ori a celorlalți membri ai familiei preotului.

b) *Spovedania*. Pacea inimii presupune nu numai relații normale cu semenii noștri, ci și liniștea sau curăția conștiinței, nu numai pacea cu alții ci și cu noi înșine. De

2. Comp. și Marcu XI, 25: «Și cînd stați de vă rugați, iertați orice aveți împotriva cuiva, ca și Tatăl vostru Cel din ceruri să vă ierte greșelile voastre».

3. Vezi Pravila de la Govora, gl. 139, al. 6 și *Moliftelnic*, București, 1832, p. 479. Comp. și *Moliftelnic*, București, 1937, p. 68: «Cel ce va avea vrajbă asupra cuiva, în biserică să nu intre pînă nu se va împăca, căci rugăciunea lui spre blestem și spre păcate se socotește, și să facă pe toată ziua cite 50 de metanii».

4. *Sfintele și dumnezeieștile Liturghii*, București, 1937, p. 351.

aceea, în cazul că preotul are pe conștiință vreun păcat mai mare, el nu trebuie să liturghisească pînă ce nu se va mărturisi la duhovnicul său și nu va lua canon și dezlegare de la acesta ⁵. *Mărturisirea preoților înainte de Liturghie* este deci obligatorie în astfel de cazuri. De altfel, chiar cînd preotul nu-și simte conștiința împovărată de păcate grave, i se recomandă spovedania cel puțin o dată pe an, în Postul mare, în fața părintelui său duhovnicesc (arhiereu, un preot sau călugăr mai bătrîn) ⁶.

c) *Rugăciunea*. Tot la pregătirea sufletească țintește și contribuie și altă condiție pe care preotul liturghisitor trebuie s-o îndeplinească, și anume săvîrșirea sau *citirea Pravilei de rugăciuni*, prin care preotul se pune în legătură cu Dumnezeu. Aceasta constă mai întîi din cele șapte Laude sau slujbe ale oficiului liturgic zilnic, care preced Liturghia (începînd cu Vecernia) și pe care orice slujitor al altarului ar trebui să le săvîrșească ori de cîte ori are de oficiat sfînta Liturghie, așa cum de fapt se și procedează la minăstiri sau la catedralele chiriarhale. La bisericile de mir, unde de obicei preotul nu face în biserică decît Vecernia și Utrenia (uneori Utrenia fiind precedată de Miezonoptică), el este obligat să le citească, cel puțin singur, și pe toate celelalte (Pavecernița, Ceasurile), de cu seară, sau la vremea rînduită pentru fiecare.

Pe lîngă cele șapte Laude, se adaugă și alte slujbe de devoție sau pietate personală, din Ceaslov, prescrise chiar pentru laici înainte de împărtășire, ca de ex.: *Canonul Îngerului păzitor*, *Acatistul Prea Sfîntei Născătoare de Dumnezeu*, *Acatistul Mîntuitorului* (care la unele minăstiri se citesc în biserică dimineața, înainte de Liturghie), dar mai presus de toate *Rînduiala Sfîntei Împărtășanii* (care se găsește atît în Ceaslov cît și în Liturghier). Aceasta este compusă din două părți: una înainte de împărtășire, în care intră Canonul împărtășirii și 12 rugăciuni pregătitoare, și alta după împărtășire (rugăciunile de mulțumire pentru împărtășire). Din prima parte se citește, de regulă, de cu seară, Canonul urmat de rugăciunile Pavecerniței, iar restul (adică rugăciunile) se citește dimineața, înainte de slujbă.

Îndeplinirea Pravilei acesteia de rugăciuni, pregătitoare pentru Sfînta Liturghie și mai ales pentru împărtășire, nu trebuie să se reducă însă la o simplă recitare seacă și mecanică a rugăciunilor respective, ca o obligație profesională, ci trebuie să fie însoțită de meditație, adică să constituie un prilej de gîndire și de înălțare a sufletului nostru la Mîntuitorul și la patimile Lui, precum și la toate momentele din istoria sfîntă, pe care aceste slujbe le amintesc și le simbolizează: «Spre vrednica slujire, mai nainte gătindu-se slujitorul Altarului, dator este, după rînduiala Bisericii, să săvîrșească seara *Vecernia*, la care, cu cucernicie să gîndească în sine, cu umilință să cugete, cum Domnul cu Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, după mîntuitoarele Sale patimi, vineri seara, pe Cruce, pentru păcatele noastre s-a răstignit...

Săvîrșind *Utrenia*, cu umilință să gîndească cum Domnul cu defăimări a fost dus de la Ana la Caiafa și cum acolo a suferit de bună voie palme peste obraz, scuipări, batjocuri și lovituri fără de milă, pentru păcatele noastre ⁷.

5. Vezi *Povățuirile din Liturghier*, București, 1967, p. 388—389: «Iar preotul, de-l va vădi pe el cugetul pentru păcate de moarte, să nu îndrăznească a sluji Sfînta Liturghie, pînă cînd nu se va curăți pe sine de păcatul în care se află, cu cîință și prin mărturisire cu gura înaintea părintelui său duhovnicesc, făgăduind că nu se va mai întoarce la păcat. Că de va îndrăzni a sluji, în păcat de moarte fiind, și nu va mărturisi și prin pocăință mai înainte nu se va curăți de el, alt păcat de moarte mai greu își agonisește și împărtășirea cu dumnezeieștile Taine, din pricina nevredniciei lui, îi va fi spre judecată și spre osîndă».

6. A se vedea mai pe larg, Pr. Prof. Ene Braniște, *Viața lăuntrică a preotului. Importanța ei în pastorație și mijloacele pentru cultivarea ei*, în rev. «Biserica Ortodoxă Română», an. 1956, nr. 1—2, p. 123—138.

7. *Sfintele și Dumnezeieștile Liturghii...*, ed. cit., p. 353—354.

La fel ne povățuiește Liturghierul, în continuare, pentru slujba Ceasurilor (I, III și VI), care se săvârșesc la mînăstiri între Utrenie și Liturghie, sfîrșind astfel: «La acestea, în scurt amintite, și la alte mintuitoare Patimi ale Domnului, cu cucernicie gîndind, întru zdrobirea inimii, cu osirdie, iar de va fi cu puțință chiar și cu lacrimi, rugăciunile Ceasurilor să le săvîrșească»⁸.

Citirea Pravilei de rugăciuni — și în primul rînd a Rînduiei pentru împărtășire — constituie o obligație atît de imperioasă în cadrul pregătirii pentru Liturghie, încît nerespectarea sau neîndeplinirea ei e considerată în *Povățuirile* din Liturghier ca un păcat de moarte: «Iar dacă preotul și diaconul pravila Bisericii de mai sus și cuviincioasa pregătire pentru dumnezeiasca Împărtășire, de bunăvoie, din lene sau din nepurtare de grijă o va lăsa cu totul sau numai o parte dintr-însa, de moarte va greși»⁹. Numai atunci cînd, din pricina unor lucrări urgente din obligațiile sale pastorale în vederea mîntuirii sufletelor (ca de exemplu spovedania și împărtășirea celor pe moarte, ș.a.), nu și-a putut îndeplini toată Pravila, preotul poate intra în slujbă cu obligația de a împlini, după Liturghie, cele de lipsă. Liturghierul precizează că «rugăciunile împărtășirii negreșit să le citească mai înainte de Liturghie» (ed. cit. p. 356).

4. Pregătirea trupească.

a. Aceasta începe, pentru preoții căsătoriți, cel puțin cu o zi înainte, prin *abținerea de la împreunarea trupeză cu soția*, măsură care țintește de altfel, tot la desăvîrșirea de ordin sufletesc-moral, a liturghisitorului. Liturghierul pretinde preoților căsătoriți abținerea chiar cu cîteva zile înainte: «Preoții și diaconii care au soții sînt datori să nu se împreuneze cu ele cîteva zile mai înainte de a sluji sfînta Liturghie, precum și în acea zi, căci cel ce nu se va înfrîna și va sluji, foarte greșește»¹⁰.

Simeon al Tesalonicului precizează că «...cel puțin în ziua și în noaptea cea dinaintea Liturghiei și cea de după Liturghie, trebuie neapărat a se feri»¹¹.

b. A doua condiție de ordin fizic este *ferirea de îmbuibarea pîntecului*. Știut este că sfînta Împărtășanie se ia pe nemîncate. Trebuie, deci, nu numai ca preotul să nu mănînce și să nu bea nimic în dimineața zilei cînd slujește, ci încă din ajun să nu-și îngreuneze pîntecul cu prea multă mîncare și băutură, căci aceasta pleacă trupul spre moleșală și desfriu și tulbură somnul de noapte cu visuri păcătoase. Liturghierul recomandă chiar ajunarea, adică, de se poate, să nu mîncăm nimic în seara dinaintea de slujire, așa precum — de altfel — impuneau vechile canoane¹²; pentru slăbiciunile firii, e îngăduit să gustăm ceva, dar în nici un caz după miezul nopții, cînd începe cursul zilei¹³. Prescripția de a ajuna de cu seara este de fapt întemeiată, dacă avem în vedere că ziua bisericească (liturgică) începe cu seara.

c. Cei ce nu se pot lăsa de uritul obicei de a fuma, să nu pună în gură țigara cel puțin în noaptea și în ziua slujirii. Căci cum vor îndrăzni să ia Sfîntul Trup și Sînge cu gura împuțită mai dinainte de buruiana diavolului?

d. În sfîrșit, pregătirea completă pentru Liturghie necesită și o *desăvîrșită curățenie corporală a preotului liturghisitor*, precum și luarea tuturor măsurilor menite să asigure sau să contribuie la buna desfășurare sau reușita slujbei. Baia sau spălarea în întregime a trupului, din ajun, constituia pentru preoții de odinioară o poruncă de

8. *Sfintele și Dumnezeieștile Liturghii*, ed. cit., p. 355.

9. *Sfintele și Dumnezeieștile Liturghii*, ed. cit., p. 356.

10. *Sfintele și Dumnezeieștile Liturghii*, ed. cit., p. 351.

11. *Răsp. la întreb. 14 și 15*, trad. rom. cit., p. 314—315.

12. Vezi Can. 41 Cartagina: «Sfintele Altarului să nu se săvîrșească decît de persoane cari au ajunat». Comp. și Can. 47 Cartagina și Can. 29 trulan (*Canoanele Bisericii Ortodoxe*, vol. II, part. I, p. 197, 203 și vol. I, part. II, p. 391—392).

13. *Sfintele și Dumnezeieștile Liturghii*, ed. cit., p. 351.

la îndeplinirea căreia nu s-ar fi sustras pentru nimic în lume. Ei respectau de altfel, o obligație prescrisă chiar în Sfânta Scriptură: «Avînd deci, fraților, încredere ca să intrăm în Sfînta Sfințelor prin singele lui Iisus..., să ne apropiem cu inimă curată în deplinătatea credinței, curățîndu-ne prin stropire inimile de cuget rău și spălîndu-ne trupul cu apă curată...» (Evr. X, 19—22).

Grija pentru o ținută vestimentară decentă și pentru tot ceea ce contribuie la o înfățișare cuviincioasă și vrednică de respect din partea credincioșilor, trebuie de asemenea să nu fie uitată.

De aceea, *Povățuirile* din Liturghier adaugă în chip expres că, «pentru slujirea dumnezeieștii Liturghii, preotul și diaconul este dator a fi curat, precum cu sufletul așa și cu trupul. Și precum trupul să-l aibă curat, așa și veșmintele cele de pe el se cade a le avea curate și întregi, căci de vor fi pătate foarte și rupte și va îndrăzni preotul a sluji cu ele, va greși de moarte, deoarece înaintea lui Hristos-Dumnezeu Care este cu adevărat în Sfintele Sale Taine, se arată cu nebagare de seamă. De aceea, slujitorii celor Sfinte sînt datori să stăruiască în tot chipul ca veșmintele sfinte, măcar de vor fi din materii simple, dar să fie cuviincioase și curate. Pe lângă aceasta, capul să fie pieptănat, lafa și gura spălate, unghiile curate și tăiate. Toate acestea pentru respectul și cinstea dumnezeieștilor Taine, ca și poporul ce-l privește să-i sărute mina, să nu se scandalizeze de ceva. Deci, bine va face de-și va curăți dinții de cu seară și gura și-o va spăla, ca nu făcînd aceasta a doua zi, să înghită cumva apă, și astfel să fie împiedicat de a sluji sau de a se împărtăși. Iar de-și va spăla gura și dimineața, negreșit că nu va fi rău, numai să facă aceasta cu luare aminte ca să nu înghită apă, și așa să slujească sau să se împărtășească» (ed. 1937, p. 356).

Deși în aparență neînsemnate, toate aceste prescripțiuni privitoare la înfățișarea externă și ținuta vestimentară a preotului liturghisitor își iau importanța lor, căci de respectarea sau împlinirea lor atîrnă o bună parte din succesul și reușita sfințelor slujbe săvîrșite de preot. Pe cît de mult impune și este respectat de credincioși preotul care se prezintă în fața lor într-o ținută îngrijită și curată, pe atît displace și este desconsiderat preotul cu o înfățișare exterioară neglijență, dezordonată sau displăcută; înfățișarea acestuia e în dezacord cu atmosfera și ambianța estetică (de frumos), în care trebuie să se desfășoare serviciul divin.

5. Rostul și folosul (efectele) pregătirii pentru slujbă.

Aceste măsuri de pregătire sînt menite să creeze, în ființa sacerdotului, acea ambianță, atmosferă sau dispoziție sufletească de evlavie, de smulgere din preocupările terestre și cotidiene; cu ajutorul lor, liturghisitorul se izolează oarecum de restul lumii, se dezlipește treptat de cele pămîntești, pentru a se putea apropia, în aceeași măsură de Dumnezeu, Căruia se pregătește să-I slujească. «Apropiîndu-se de altar și săvîrșind Taina (preotul) își dezbracă, ca să spunem așa, natura umană; luînd odăjdiile sacerdotale, se îmbracă cu ele și chiar prin aceasta se detașează temporar de această lume pentru a atinge sanctuarul Sinaiului»¹⁴.

Pregătit astfel sufletește și trupește, preotul poate pași împăcat spre sfîntul altar, spre a săvîrși, cu vrednicie și după cuviință, sfînta Jertfă.

Pr. Prof. ENE BRANIȘTE

14. S. Bulgakof, *Cerul pe pămînt*, trad. rom. de Șt. Dobra, în rev. «Raze de lumină» (București), an. V, nr. 1, p. 50.

COMEMORĂRI

CIPRIAN PORUMBESCU — DIRIJOR ȘI COMPOZITOR DE MUZICĂ CORALĂ PATRIOTICĂ ȘI RELIGIOASĂ (1883—1983)

Este știut că jumătatea a doua a secolului al XIX-lea nu este numai perioada marilor frământări social-politice ce au brăzdat viața României, ci și perioada de largă afirmare a muzicii corale românești laice și bisericești, ilustrată de muzicieni ale căror lucrări au fost și încă sînt nelipsite din manifestările vieții muzicale moderne și contemporane ale țării noastre.

Între personalitățile muzicale ce s-au impus în această frământată perioadă istorică, la loc de frunte se numără și dirijorul, profesorul, și mai ales compozitorul de muzică corală religioasă și patriotică, Ciprian Porumbescu.

Este bine cunoscut, de asemenea, tuturor muzicienilor și oamenilor de cultură din România că nu puține sînt lucrările în limba română care prezintă personalitatea artistică a mereu tinărului și talentatului muzician de la Stupca, a dirijorului, profesorului și compozitorului Ciprian Porumbescu.

Majoritatea lucrărilor însă, scot în relief contribuția hotărîtoare a compozitorului la cristalizarea genului coral patriotic, la crearea genului lirico-dramatic și la dezvoltarea mișcării corale de masă din țara noastră.

Incontestabil, Ciprian Porumbescu a fost considerat un adevărat fenomen muzical ale cărui lucrări — datorită cantabilității lor excepționale, — au devenit adevărate șlagăre încă din timpul scurtei sale vieți. Nu trebuie uitat însă, că autorul însuflețitorului «Cîntec de 1 Mai», al răscolitorului «Pe-al nostru steag» — devenit imnul F.D.U.S. și al zguduitorului «Trei culori» — devenit imnul de stat al R.S.R., era fiu de preot, teolog prin formație, dirijor de cor bisericesc, teoretician și compozitor de muzică corală religioasă.

Nimeni și niciodată nu a analizat în detaliu creația muzicală religioasă a lui Ciprian Porumbescu și nici contribuția sa la îmbogățirea și susținerea repertoriului coral liturgic, mult prea modest în acea perioadă și nu a scos suficient în evidență activitatea de dirijor al corului bisericii Sfîntul Nicolae din Scheii Brașovului.

Sporadicele referiri făcute la această latură a personalității sale de condeie prestigioase atît în revistele noastre bisericești cît și în cele de specialitate, nu au totuși menirea să completeze tabloul larg și impunător al activității de dirijor și în special cea de compozitor de muzică corală religioasă desfășurată de marele înaintaș al muzicii corale românești în Biserică și pentru Biserică.

Vom încerca în cele ce urmează, ca acum, când se împlinește un veac de la moartea sa prematură și când numele său, alături de alte nume românești de prestigiu, se omagiază pe plan internațional, să conturăm, pe cât ne va fi cu putință, această latură a captivantei sale personalități, care a determinat compozitori, muzicologi, dirijori și oameni de aleasă cultură să evoce permanent în lucrările lor, viața și prodigioasa activitate muzicală a autorului nemuritoare balade pentru vioară și pian, al cantatei vocale «Altarul Minăstirii Putna», al operei «Crai Nou» și al multor lucrări de o autentică valoare artistică.

Născut la 14 octombrie (2 octombrie pe stilul vechi) 1853 în satul Șipote, județul Suceava, ca al doilea din cei nouă fii ai preotului Iraclie și Emilia Porumbescu, micul Ciprian își începe la frageda vîrstă de șase ani atît pregătirea generală, cît și cea muzicală la școala populară română din Ilișești, unde trăia un învățător cu numele Simon Maier, care la rugămintea bunicilor săi după mamă, îl inițiază în tainele «violinei». «Acesta este primul dascăl de vioară al lui Ciprian, dar din păcate pentru foarte scurtă vreme...»¹.

Al doilea îndrumător al său — și cel mai competent — în tainele muzicii, ese profesorul, compozitorul și directorul Conservatorului din Lemberg, Carol Micui, de la care în patru zile cît a stat la Șipotele Sucevei în vacanță, «Ciprian ajunse a ști cînta terțele și quintele cu acuratețe și precisiune deplină»².

În 1863 după absolvirea a trei clase la Școala populară română și cu ajutorul învățătorului Dem Cernăuțeanu, trece la gimnaziul din Suceava, unde pe lîngă pregătirea liceală, își continuă și lecțiile muzicale cu un bun violonist al vremii, pe nune Schlötzer și cu organistul bisericii catolice din localitate, Valentin.

În 1873, Ciprian Porumbescu devine elev al Seminarului teologic din Cernăuți, care după doi ani se transformă în Facultate de teologie, unde are ca profesor de armonie și dirijat coral pe «reputatul compozitor de muzică corală laică și religioasă Isidor Vorobchievici»³.

Afirmîndu-se în timpul studiilor teologice ca un talentat dirijor dar mai ales genial compozitor, Ciprian Porumbescu cîștigă încrederea profesorilor Universității cernăuțene care-l propun pentru a pleca cu o bursă la Conservatorul de muzică din Viena unde, «perfecționîndu-se, fiind și teolog, ar putea deveni ușor profesor de muzică bisericească orientală la catedra de muzică la Universitatea din Cernăuți»⁴.

Activitatea sa social-politică desfășurată în calitate de președinte al societății «Arboroasa», dar, mai ales incidentul cu telegrama de compasiune trimisă de către comitetul primăriei Iașului care sărbătorea 100 de ani de la decapitarea lui Grigore Ghica Vodă, au făcut ca bursa trimisă de Mitropolia Bucovinei să fie retrasă, iar Ciprian Porumbescu să-și întrerupă studiile muzicale. Întorcîndu-se în țară, se stabilește la Brașov, unde ocupă postul de «profesor de muzică la gimnaziu și pe cel de dirijor al corului bisericii «Sfîntul Nicolae»⁵, întrucît era în tradiția timpului și a locului ca «aceiași oameni să conducă și școlile și bisericile»⁶.

1. Cionca, Nina, *Ciprian Porumbescu — o viață, o epocă, un ideal*, Ed. Muz. a Uniunii Compozitorilor, București, 1974, p. 10.

2. *România muzicală*, anul II, nr. 20, București, 15 dec., 1891, p. 105.

3. Rusu, Liviu, *Muzică în Bucovina*. Artă în Muzica românească de azi. Cartea sindicatului artiștilor instrumentiști din România, de Prof. P. Nițulescu, București, 1939, p. 809.

4. *România muzicală*, anul II, nr. 20, București, 15 dec., 1891, p. 106.

5. Cosma, Viorel, *Ciprian Porumbescu*, monografie, București, Ed. de stat pt. imprimare, 1957, p. 29.

6. Colan, Ion, *Ciprian Porumbescu și Brașovul*, art. în «Mitropolia Ardealului», an. IX, nr. 6—8, iunie-august, 1964, p. 448.

În acest vechi centru de cultură românească, înconjurat de prieteni devotați și admiratori sinceri, Ciprian Porumbescu — într-un timp relativ scurt — va crea o adevărată epocă ce se va înscrie cu litere de aur în istoria creației muzicale românești.

Ca dirijor de cor bisericesc, Ciprian Porumbescu se distinge prin concepția sa cu totul deosebită despre cor pentru acea perioadă, pe care-l consideră că, «reprezintă pentru o națiune și un instrument de culturalizare a maselor»⁷. Se constată apoi, că el dorește un cor stabil, format din elemente înzestrate din punct de vedere muzical și recrutate din popor, care să facă cunoscute credincioșilor noștri creațiile corale religioase ale compozitorilor români și străini.

Dragostea și atașamentul său față de corul bisericesc se vede și din faptul că în timpul studiilor muzicale de la Viena, «conduce corul bisericii «Sfintul Mihail» în prezența și în locul profesorului său de Conservator, Doctor Franz Krenn⁸. O altă preocupare pentru dirijatul coral se observă din interesul pe care-l manifestă compozitorul față de mișcarea corală din țara noastră, prin faptul că răspunde afirmativ invitației de a participa la sărbătorirea a 25 de ani de existență ai corului de la Chizătău, «care a avut loc între 8/20 septembrie 1882, unde, «a făcut parte din juriu cu vot decisiv împreună cu profesorul și compozitorul de muzică corală laică și religiosă Nicolae (Nichî) Popovici»⁹.

Întorcându-se de la această amplă manifestare artistică, «la care au participat 11 coruri sătești»¹⁰, se dăruiește cu timp și fără timp ridicării calitative a nivelului artistic al corului bisericii Sfintul Nicolae pentru recrutarea de noi elemente «din inima poporului», întrucât în intervenția scrisă către comitetul parohial, C. Porumbescu arată necesitatea măririi acestui cor care să redea în toată frumusețea și amploarea lor cântările corale religioase, pentru că, «așa cum se fac într-alte părți coruri de plugari, așa putem și noi crea un cor și încă puternic, din sînul poporului nostru, cu care cred că se va împărtăși cu plăcere, iar Biserica s-ar mîndri că a dat cultură și poporului celui matur înfiinșind un cor statornic din înșiși fiii săi»¹¹.

Spre deosebire deci de înaintașul său, George Ucenescu — ucenic al marelui A. Pann — care se preocupase de «formarea unui cor bisericesc din școlari»¹², Ciprian Porumbescu vede în corul bisericesc din acea perioadă, un ansamblu cu ample posibilități de manifestare religioasă și națională. Brașovenii, care au manifestat întotdeauna caldă înțelegere pentru compozitor îi aprobă mărirea corului și totodată îl numesc în Adunarea Generală din 14/26 februarie 1882, și viceconducător al Reuniunii române de cântări din localitate, care, după unii cercetători «a avut mai mult un caracter onorific»¹³.

Entuziasmul dirijoral al genialului compozitor va fi concretizat însă de vrednicii săi urmași la 31 martie 1932, care au adus un considerabil aport muzicii românești

7. *Ibidem*, p. 454.

8. Brinzei, Valerian Pr., *Centenarul nașterii lui Ciprian Porumbescu*, art. în «Mitropolia Moldovei și Sucevei», nr. 1—2/1954, p. 30.

9. *Gazeta Transilvaniei*, an. XLV, nr. 107, 15/27 sept., 1882, p. 2.

10. Ursu N., Dr., *La centenarul corului din Chizătău (1857—1957, 28—29 septembrie)*, art. în «Mitropolia Banatului», nr. 10—12/1957, p. 150.

11. *Acte, documente și scrisori din Șcheii Brașovului*, ed. Minerva, București, 1980, p. 406.

12. Vezi arhiva bisericii Sf. Nicolae din Brașov — scrisoarea lui G. Ucenescu din 17 mai 1859.

13. Zinveliu, Gemma, *Contribuții la cunoașterea activității lui George Dima și Ciprian Porumbescu la Brașov (1873—1883)*, în «Studii de muzicologie», vol. IX, Ed. Muz. a Uniunii Compozitorilor, București, 1973, p. 206.

prin reprezentarea operei «Crai nou», sărbătorind prin aceasta 50 de ani de la executarea sa pentru prima dată în istoria muzicii românești în sala primului gimnaziu român din Brașov, care a avut loc în anul 1882. Manifestarea artistică dedicată acestui eveniment de importanță deosebită pentru viața muzicală a României, «a fost pregătită de corul bisericii Sfântul Nicolae de sub conducerea profesorului Ioan Brînzea și dată sub conducerea maestrului Constantin Bobescu, care cu această ocaziune a publicat și calde pagini de apreciere a operei înaintașului său»¹⁴.

Activitatea dirijorală a lui Ciprian Porumbescu începută deci la Seminarul Teologic din Cernăuți, continuată la biserica Sfântul Mihail din Viena și apoi la corul bisericii Sfântul Nicolae din Schei, unde a fost întreruptă prin moartea sa prematură, va constitui — alături de activitatea celorlalți clasici ai muzicii corale românești laice și bisericești George Dima, Iacob Mureșianu și Timotei Popovici — foști dirijori ai acestui cor — «un apogeu al activității corale religioase desfășurate de marii înaintași ai muzicii românești la istoricul cor al bisericii din Șcheii Brașovului.

Nenumăratele greutăți întâmpinate de compozitor la înjghebarea muzicii corale amintite se pot constata nu numai din lipsa de elemente dotate muzical, ci și din lipsa unui repertoriu coral liturgic adecvat serviciului nostru religios. Din această necesitate stringentă se naște o a doua latură a personalității lui Ciprian Porumbescu, aceea de autentic compozitor de muzică corală religioasă.

Creația muzicală religioasă a lui Ciprian Porumbescu (70 de opusuri) în special cea pentru cor mixt, prezintă din punct de vedere muzicologic un interes mult mai mare decât cea pentru cor bărbătesc. Influențată puternic de romantismul italian și cel german, ea lasă însă puțin loc cîntecului bisericesc de strană. Deși format la școala compozitorului Isidor Vorobchievici care-l introduce «în stilul muzicii de cult, altul decât cel ce derivă din psaltichia pe care Iraclie o învățase de copil și o practica»¹⁵, totuși, lucrările corale religioase pentru cor mixt (unele în transpunere altele scrise direct) ale lui Ciprian Porumbescu destinate serviciului liturgic ca :

1. Hristos a înviat (triumfal) publicat în Ed. Societății muzicalo-dramatice C. Porumbescu din Suceava, Cernăuți, 1940, fasc. XVII, tip. Eremie Oprișeanu, lucrare pentru cor mixt în sol major, măsura 4/4.

2. Hristos a înviat (solemn), publicat în Ed. muzicalo-dramatică Ciprian Porumbescu din Suceava, Cernăuți, 1940, tip. Eremie Oprișeanu, lucrare pentru cor mixt în la major, măsura 3/4, fasc. XVI.

3. Hristos a înviat, publicat în Ed. muzicalo-dramatică C. Porumbescu din Suceava, Cernăuți, 1940, tip. Eremie Oprișeanu, lucrare pentru cor mixt, în Si bemol major, măsura 4/4, fasc. XVII.

4. Priceansa de Paști, lucrare tipărită în Ed. Societății muzicalo-dramatice C. Porumbescu din Suceava, Cernăuți, 1940, fasc. XVII, tip. Eremie Oprișeanu, originalul datat : Brașov, 4/4, 1882.

5. Tatăl nostru, lucrare tipărită pentru cor bărbătesc în La minor, măsura 4/4, dar transpusă pentru cor mixt în Fa minor de Marin Velea și publicată în rev. «Glasul Bisericii», anul XXXV, nr. 7—8 iulie-august 1976, pag. 1—4, sînt lucrări aproape nelipsite din repertoriul formațiilor corale bisericești din Banat, Ardeal, și chiar din capitala țării, lucrări ce invită pe ascultători la rugăciune și profundă meditație religioasă.

14. Banciu, Axente, *Familia Porumbescu și Brașovul*, art. în «Țara Birsei», anul V, sept.-oct., nr. 5/1933, p. 44.

15. Breazul, George, *Pagini din istoria muzicii românești*, Ed. muz. a Uniunii Compozitorilor din R.S.R., București, 1966, p. 307, citat după Cionca Nina, *op. cit.*, p. 42.

Frecvența folosire a intervalelor mari și mici, ascendente și descendente, contrapunctul imitativ, modulațiile melodice și armonice, septimele pregătite, semipregătite și nepregătite, omisiuni și dublări de sunete, etc. fac din lucrările corale religioase ale lui Ciprian Porumbescu adevărate monumente muzicale care trădează nu numai geniul muzical și pregătirea de specialitate a compozitorului dar și puternicul său sentiment religios format cu timp și fără timp în atmosfera de aleasă trăire religioasă din casa preotului Iraclie Porumbescu.

Toate aceste lucrări se caracterizează prin «melos cantabil plin de sensibilitate și fior poetic»¹⁶.

Astfel, Irmosul Învierii scris în luminoasa gamă Do major pentru cor mixt la patru voci este un exemplu tipic în acest sens.

Pornind dintr-un ison impresionant pe treapta a V-a a gamei compozitorul folosește pe parcurs o diversitate de procedee tematice și ritmice ca: întirzieri, dublări de voci, mesuri în sexte, isonuri, alterații accidentale, modulații etc., pentru a reda cât mai plastic sublimitatea marelui praznic al întregii creștinătăți, Învierea Domnului nostru Iisus Hristos.

Cît privește cele două axioane praznicale pentru cor mixt: al «Floriilor», scris în gama la minor, măsura 3/4, publicat în colecția muzicală «Făt Frumos» nr. 2, Suceava, 1933, precum și al «Rusaliilor» (Bucură-te, Maică) cor mixt la patru voci în gama la minor, măsura 3/4, publicat în colecția muzicală «Făt Frumos» nr. 2, Suceava, 1933 (revizuit de George Onciul), originalul datat și semnat: «21 mai 1882, C. Porumbescu, bolnav în pat, compozitorul utilizează cu fin discernământ isonul, mersul în sexte, imitații, variații ritmice, pasaje cromatice, nu abuzează de registrele extreme, folosește apoi corul mut, toate acestea, cu scopul de a reda cât mai fidel tabloul impresionant al celor două mari praznice împăratești: Intrarea Mîntuitorului Hristos în Ierusalim și Rusaliile.

Coarda vibrantă a sensibilității sale religioase o găsim însă atinsă la maximum, în următoarele două lucrări: 1. Tatăl nostru, tip. la Cluj, 1933, litografiat Schildkraut, (revăzut de Andreescu Schelety), lucrare pentru cor bărbătesc în La minor cu modulații în omonima sa La major, măsura 4/4.

2.«Adusu-mi-am aminte» tip. la Cluj, 1933, litografia Schildkraut (revăzută de Andreescu Schelety), concert religios pentru cor bărbătesc în do minor armonic, măsura 4/4.

În ambele lucrări sînt folosite cu subtilitate și dezinvoltură diverse procedee ale scriiturii corale clasice, fapt, ce dovedește o perfectă cunoaștere a ambitusului vocilor umane, a efectului sonor pe care-l creează mersul voielor în sexte și terțe, a întirzierilor, precum și a altor procedee tehnice de realizare artistică puse cu pasiune în slujba muzicii corale religioase de către marele compozitor. Ampla linie melodică, multiplele procedee folosite cu măiestrie precum și profunzimea și diversitatea tematică a lucrărilor amintite, așează pe autorul lor alături de marii precursori ai muzicii corale religioase: Gavriil Musicescu, G. Dima, D. G. Kiriac, Gh. Cucu, Timotei Popovici, I. D. Chirescu, N. Lungu.

Și în celelalte lucrări corale religioase — unele din ele netipărite — C. Porumbescu dovedește cu prisosință puternicul său talent creator și pasiune profundă pentru muzica Bisericii noastre Ortodoxe.

16. Popovici, Doru, *Muzica corală românească*, Ed. Muz. a Uniunii Compozitorilor din R.S.R., București, 1956, p. 34.

Între aceste lucrări — unele existente în biblioteca familiei, altele la cabinetul de muzică al Academiei R.S.R. * putem menționa: 1. Heruvicul în si bemol major, măsura 4/4, pt. cor bărbătesc, manuscris copie.

2. Cu vrednicie, lucrare în Si bemol major, măsura 4/4, pentru cor bărbătesc, manuscris copie.

3. Sfint, Sfint, Sfint Domnul Savaot, Si bemol major, măsura 4/4, cor bărbătesc, manuscris copie.

4. Pre Tine Te lăudăm, cor bărbătesc, în Si bemol major, măsura 4/4, manuscris copie.

5. Sfinte Dumnezeule, cor bărbătesc în La major, măsura 4/4, manuscris copie.

6. Condacul Maicii Domnului, tip. în colecția muzicală «Făt-Frumos», nr. 3, Suceava, 1933 (revizuită de George Onciul), originalul datat «Cernăuți, 17 martie 1876».

7. Rădicat-am ochii mei, psalm, tip. în colecția «Făt-Frumos» nr. 3, Suceava, 1933 (revizuit de George Onciul), concert religios în La minor armonic, măsura 4/4.

8. Cântările Sfintei liturghii pentru cor bărbătesc, în Do major, manuscris copie.

9. Antifon pentru Vinerea Paștilor, manuscris original în cerneală, datat «1 aprilie 1882», Biblioteca Universitară Cluj.

10. În mormint viață, manuscris original, în cerneală, Biblioteca Centrală Universitară, Cluj.

11. Pre Tatăl, manuscris copie.

12. Psalm (Dumnezeu este Domnul), tip. în colecția muzicală Făt Frumos, nr. 2, Suceava, 1933 (revizuit de G. Onciul).

13. Heruvic (Acum puterile cerești), pentru Postul mare, manuscris copie.

Toate aceste lucrări dovedesc nu numai serioasa pregătire teologică și de rînduială bisericească a compozitorului, dar și excepționala sa spontaneitate melodică cu tematică religioasă. Este adevărat că nu toate lucrările corale religioase ce poartă semnătura lui Ciprian Porumbescu — în special cele din manuscris — se ridică la existența artistică și tehnică cerută de arta compoziției, multe din ele rămînînd nefinisate și insuficient elaborate. Cu toate acestea, «Ciprian Porumbescu a fost unul dintre cele mai mari talente pe care le-a avut muzica românească pînă azi»¹⁷.

Lucrările corale religioase pentru cor bărbătesc și cor mixt amintite și altele care mai zac prin biblioteci particulare sau în arhivele unor biserici din țară, dar nedescoperite încă *, sînt rodul muncii sale de dirijor al corului studenților teologi din Cernăuți, al corului bisericii Sfîntul Mihail din Viena și al corului bisericii Sfîntul Nicolae din Scheii Brașovului.

O altă latură și cea mai importantă a personalității artistice a dirijorului și compozitorului de muzică corală religioasă C. Porumbescu, este aceea de creator de muzică corală patriotică.

Crescut în familia preotului Iraclie Porumbescu, în care sentimentul religios și cel național, era cultivat cu deosebită grijă, unde a cunoscut pe marii redeșteptători ai națiunii române: M. Kogălniceanu, Vasile Alecsandri, Costache Negri, George Ba-

* Aduc și pe această cale alese mulțumiri doamnei Nina Cionca, autoare a excepționalei cărți despre Ciprian Porumbescu, menționată în bibliografie, care mi-a pus la dispoziție un număr considerabil de manuscrise muzicale ce aparțin compozitorului.

17. Cosma, Viorel, *op. cit.*, p. 36.

* D-na Nina Cionca crede că există manuscrise și chiar părți din liturghiile lui C. Porumbescu publicate în arhivele unor biserici din Lugoj, Oravița, Arad, Șiria și Brașov. Domnia sa mai crede că la Cluj, în biserica fostă «a Mirăușilor» există un manuscris al unei liturghii de C. Porumbescu cu însemnarea «Mulțumesc că mi-ai publicat-o». Informația a primit-o de la Radu Homescu.

rițiu, Aron Pumnul, prieteni sinceri ai tatălui său, Ciprian Porumbescu avea să devină, încă din timpul studiilor seminariale, un fervent susținător și totodată înzestrat creator de cîntece corale patriotice.

Puternic legat de popor și de aspirațiile lui sociale, politice și culturale, C. Porumbescu lasă o frumoasă și răsunătoare moștenire muzicală patriotică care datorită bogăției conținutului de idei și a măiestriei formei, ocupă un loc de frunte în pantheonul culturii muzicale românești.

Patriotismul său fierbinte este sincer, direct, fără meandre și dogorește puternic în aceeași măsură atît pe interpret cît și pe ascultător. Corurile sale patriotice — aproape toate devenite imne naționale — sînt rodul unei puternice legături cu aspirațiile de libertate, egalitate și fraternitate ale națiunii române de totdeauna și de pretutindeni. *Imnul unirii* (Pe-al nostru steag) textul de A. Birseanu, publicat mai tîrziu în: «Colecțiune de cîntece sociale pentru studenții români», Viena, 1880, apoi republicat de către Reuniunea de cîntare, C. Porumbescu, Suceava, 1910, fasc. 1, p. 1, *Iuimă de român*, textul de C. Porumbescu, publicat în «Colecțiune de cîntece sociale pentru studenții români», Viena, 1880; *Altarul Mînăstirii Putna*, versuri de V. Alecsandri, pentru solo și cor cu acompaniament de pian, în Ed. Reuniunii de cîntare C. Porumbescu, din Suceava, 1913, fasc. XI; *Patria română*, tipărit în Ed. Reuniunii de cîntare C. Porumbescu, Suceava, 1910, fasc. II, 2 pag.; *Românul*, tip. în Ed. Reuniunii de cîntare C. Porumbescu, Suceava, 1911, fasc. II, 2 pag.; *Odă ostașilor români*, versuri de Vasile Alecsandri, tip. în Ed. Reuniunea de cîntare C. Porumbescu, Suceava, 1911, fasc. IV, 2 pag., sînt lucrări corale patriotice ce alcătuiesc un amplu și răsunător manifest social-politic al românilor din Bucovina, trecut prin sensibilitatea artistică a compozitorului, ridicat împotriva aprigei asuprii naționale a odiosului imperiu austro-ungar.

Atașamentul față de popor și de aspirațiile lui se constată nu numai din filonul creației sale corale, simfonice, vocale și vocal-simfonice care este cu siguranță melosul popular, ci și din însăși propria-i mărturisire publicată în urma concursului coral de la Chizătău, sub pseudonimul Longinus, în ziarul local «Gazeta Transilvaniei», care printre altele spune: «Și aici ca și în toate ale vieții sociale, nu trebuie să pierdem din vedere poporul din care ne-am ridicat»¹⁸. Tocmai de aceea bogata sa viață în fapte, atitudini și realizări artistice de o incontestabilă autenticitate, precum și profundul atașament față de aspirațiile națiunii române, concretizate în lucrările amintite, au făcut ca numele său să stea alături de al marilor creatori și luptători înflăcărați pentru libertate și independență națională.

Larga accesibilitate a corurilor sale patriotice — în special *Pe al nostru steag și Tricolorul* — s-au contopit total cu întreaga simțire românească, devenind imnele naționale ale întregului popor.

Ajungînd la capătul prezentării făcute vieții și activității creatoare a dirijorului și compozitorului de muzică corală, patriotică și religioasă, Ciprian Porumbescu, încheiem modesta analiză a creației lui Ciprian Porumbescu cu profeticele cuvinte scrise acum o sută de ani de către compozitor cînd cerea Comitetului parohial din Schei mărirea corului și menționate de noi în prima parte a lucrării.

Diac. prof. Marin VELEA

18. Gazeta Transilvaniei, 15/27 sept., 17/29 sept. 1882, p. 4.

CURSORILE DE ÎNDRUMARE PASTORALĂ ȘI MISIONARĂ

Potrivit dispoziției Cancelariei Sfântului Sinod, între 15 iulie și 14 august 1983 s-au desfășurat la Institutele teologice din București și Sibiu, Cursurile de îndrumare pastorală și misionară pentru preoții care au împlinit 5 și respectiv 10 ani de preoție.

Cea de a 69-a serie s-a deschis la București în prezența Prea Sfințitului Episcop Roman Ialomițeanul, Vicarul Sfintei Arhiepiscopii, printr-un serviciu religios oficiat în biserica Sf. Ecaterina, capelă a Institutului Teologic din București. Au fost de față, conducători și profesori ai Institutului Teologic.

Luind cuvîntul în amfiteatrul Institutului, P. C. Pr. Prof. Dumitru Radu, prorectorul Institutului Teologic, a evidențiat necesitatea acestor cursuri în opera de formare a tinerilor preoți. După contactul pastoral pe care îl realizează la parohiile unde au fost repartizați, venind la aceste cursuri, preoții cu cîțiva ani de activitate pastorală își pot diversifica activitatea și primesc îndrumările necesare pentru activitatea viitoare.

Din partea preoților tineri participanți la cursuri a luat cuvîntul Pr. Emil Ciomîrtan din Arhiepiscopia Iașilor, care a marcat rolul preotului, călăuză duhovnicească a credincioșilor.

În încheiere a luat cuvîntul Prea Sfințitul Episcop Roman Ialomițeanul care a adus participanților binecuvîntarea Părintelui Patriarh Iustin pentru deplina reușită a acestor cursuri. În continuare, Prea Sfinția Sa a arătat importanța pe care Biserica noastră o acordă acestor cursuri destinate să îmbogățească cunoștințele teologice primite teoretic în anii de studiu universitar, și îmbogățite acum cu experiență pastorală. Prea Sfinția Sa a evidențiat valoarea vocației preoțești și chemarea la care trebuie să se supună preotul de azi în a răspunde cu dăruire și competență nevoilor spirituale ale păstoriților săi. În același timp, preotul zilelor noastre nu poate fi străin de preocupările omenirii contemporane, el trebuind să fie de asemenea promotor și inițiator al înaltelor aspirații ale umanității.

ASISTENT

SFINȚIREA BISERICII DIN PAROHIA CEAUȘ RADU București

După cutremurul din anul 1977 o nouă biserică a fost redată cultului cu toată sfințenia.

Este vorba de biserica parohiei Ceaș Radu din București, păstorită de preotul Grigore Popescu.

Astfel, în duminica aceea frumoasă de vară, (29 mai) în haine sărbătorești, biserica aștepta pe delegatul Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, în persoana Prea Sfințitului Părinte Episcop Roman Ialomițeanul, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi de la Catedrala Patriarhală.

După ce s-a făcut sfințirea lucrărilor de reînnoire și pictură din nou a bisericii, prin stropirea ei cu aghiazmă și ungerea cu Sfîntul și Marele Mir, a continuat Sfînta Liturghie arhierescă la care au participat toți cei prezenți: P. P. C. C. Preoți consilieri Mihail Marinescu, Constantin Bădescu, Pr. David Popescu și Diaconul Constantin Popescu. Corul Bisericii Amzei din Capitală a dat cuvenitele răspunsuri liturgice, iar predica zilei a fost rostită de preotul David Popescu.

După serviciul divin a luat cuvîntul P. C. Preot Constantin Toma, protoiereu Circ. III Capitală, și P.C. Preot Grigore Popescu, parohul bisericii, care arată bucuria sa și a credincioșilor pentru că, prin ajutorul lui Dumnezeu au realizat aceste îmbunătățiri la biserica sa. Salută venirea P. S. Episcop Roman Ialomîțeanul și a soborului de preoți. După aceea arată cît de mare este puterea arhierului și darul de a propovădui Cuvîntul lui Dumnezeu. El curățește și sfințește lucrurile ce se aduc drept jertfă. Apoi prezintă o «Dare de seamă» asupra lucrărilor efectuate între anii 1973—1979—1982, care constau în reparații, restaurări și pictura din nou, prin pana pictorului profesor Costin Ioanid. Aduce mulțumiri Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, pentru ajutorul dat, Onor. Departament al Cultelor, parohiilor care i-au dat concursul material și tuturor jertfitorilor. De asemenea mulțumește P.S. Episcop Roman și soborului de preoți cu care a slujit Sfînta Liturghie — cel mai important moment din rînduile noastre bisericești.

P.C. Preot Consulier Mihai Marinescu felicită pe credincioși și pe preotul lor pentru această frumoasă lucrare de restaurare totală a bisericii, de care se bucură toți sfinții, și, mai ales, fericiții ctitori ai ei.

Prea Sfințitul Episcop Roman Ialomîțeanul, după ce aduce binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, spune printre altele: «Gîndul nostru se îndreptează către Bunul Dumnezeu, Care a îndreptat pașii noștri astăzi spre această frumoasă biserică, luînd parte la bucuria Dvs. care se dovedește împlinită și de alții, pentru că o bucurie este mai mare cînd o împărtășești și cu cei dragi și cu alții. Ceea ce facem noi acum cu puterile noastre și oferim lui Dumnezeu sînt primite și împodobite cu darurile Sale...».

Făcînd cîteva reflexii asupra textului evanghelic ce s-a citit azi cu «Vindecarea slăbănogului de la lacul Vitezda», arată că apa lacului făcea minuni atunci cînd ea era tulburată de un inger care cobora din cer. Numai atunci avea darul vindecării. Tot așa și Biserica este purtătoare de har, după ce asupra ei s-a coborît harul sfințeniei. În continuare P.S. Sa prezintă o frumoasă cateheză asupra sfintelor icoane. Pornește de la diferitele semne ce apar în Vechiul Testament, Arca alianței, heruvimii de aur și merge pînă la Mîntuitorul Iisus Hristos. Pomeneste despre năframa Sfîntei Veronica, a lui Avgar al Edesei și apoi întreaga tradiție milenară a Bisericii, ce face parte integrală din tezaurul ortodoxiei. Ele ne ridică cu mintea de la chipul pe care îl reprezintă la cel pe care îl venerăm. De aceea să le iubim, să le venerăm după cuviință ca pe niște comori ale sufletului creștinesc.

La sfîrșit P.S. Sa felicită pe preot și pe credincioși pentru realizările făcute și-i sfătuieste să păstreze frumusețea bisericii ca în ziua sfințirii sale.

Programul s-a încheiat cu pomenirea ctitorilor și tuturor binefăcătorilor bisericii.

ASISTENT

SFINȚIREA LUCRĂRILOR DE REÎNNOIRE A BISERICII DIN PAROHIA PRIBOIIENII DE JOS, JUDEȚUL ARGHEȘ

La mijloc de iulie este vară plină pe frumoasa Vale a Argeșului. Urcînd în sus, spre Pitești poposești în bogata regiune pomicolă a Topolovenilor, vestiți în culturile lor de mere, și — la dreapta, spre dealurile Dobreștilor, localitățile cu case de munte,

cele mai multe noi, — înconjurate de gospodării neîntrecute, ajungi la Priboienui de Jos, la Biserica din vale.

Aici, cutremurul din 1977 și revărsarea apelor, au făcut mari stricăciuni. A suferit mult și satul și biserica, precum și preotul, care a pierdut casa și întreaga gospodărie, luată de ape, numai în câteva minute. Cu toate acestea, cu ajutorul lui Dumnezeu și cu dragostea credincioșilor pentru biserica lor, s-au realizat mari lucrări. Iată acum biserica reparată, restaurată total și pictată din nou, înzestrată cu toate cele de trebuință, curată și împodobită cu icoane. Toate au fost refăcute prin grija preotului Roșescu Anton, parohul bisericii, a organelor parohiale și credincioșilor și cu sprijinul Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Astfel, cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin la 10 iulie 1983, s-a oficiat sfințirea lucrărilor de reînnoire și restaurare a bisericii de către P.C. Preot Octavian Popescu, vicarul Sf. Arhiepiscopii a Bucureștilor, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi de la Centrul Eparhial.

După sfințirea apei și ocolirea bisericii și ungera ei cu Sfântul și Marele Mir, a urmat săvârșirea Sfintei Liturghii, într-un cadru deosebit de solemn. Predica zilei a fost rostită de Preotul David Popescu, de la Centrul Eparhial, iar răspunsurile au fost date de credincioșii prezenți în cîntarea omofonă.

În continuare a luat cuvîntul P.C. Preot Gheorghe Dudu, Protoiereul Circ. Cîmpulung Muscel. După ce salută prezența P.C. Părinte Vicar Octavian Popescu, delegat al Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, a spus, printre altele :

«Ziua de astăzi va rămîne înscrisă nu numai în documentul care s-a citit, dar și în sufletele credincioșilor din parohia Priboienui de Jos, precum și în cele ale participanților la această frumoasă slujbă. Este cea de a 24-a sfințire ce se face în cei 17 ani de protopopiat». Subliniază efortul credincioșilor în frunte cu preotul paroh, pînă la refacerea și restaurarea bisericii, poate mai frumoasă decît pînă acum. Arată greutatea prin care a trecut preotul lor, mai ales după pierderea gospodăriei sale, luată de apă. Felicită pe credincioși și pe preot pentru frumoasa realizare. Roagă pe P.C. Preot Vicar să transmită Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin și Departamentului Cultelor mulțumirile credincioșilor pentru drepturile și libertățile acordate.

Pr. Anton Roșescu, parohul bisericii prezintă o dare de seamă asupra desfășurării lucrărilor, arătînd greutatea prin care a trecut în urma cutremurului și a inundației. Biserica a fost greu avariata, dar, cu încredere și cu muncă serioasă, s-a făcut tot ce se vede. Mulțumește credincioșilor, organelor parohiale, Centrului Eparhial, Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin și la toți care, într-un fel sau altul, au contribuit pentru reușita bisericii. Aduce mulțumiri P.C. Vicar, corpului clerical prezent și credincioșilor.

P.C. Preot Octavian Popescu, aduce binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin preotului și credincioșilor din parohia Priboienui de Jos. În continuare, într-un frumos cuvînt de învățătură, P.C. Sa arată însemnătatea bisericii și sfințenia ei și datorită de a o păstra totdeauna curată și încălzită de rugăciunea fierbinte a credincioșilor. Îndeamnă pe credincioși să respecte poruncile bisericii și, mai ales, porunca dragostei creștine care trebuie să ne unească pe toți, care avem «un Domn, o credință și un botez» și care sîntem fii ai Aceluiași Părinte.

Ceremonia sfințirii bisericii s-a încheiat cu pomenirea ctitorilor și înaintașilor adormiți în Domnul.

ASISTENT

PREOTUL ICONOM STAVROFOR ALEXANDRU MUNTEANU

Cînd a fost să moară... Sandu Munteanu, toate, dar poate nu chiar toate, însă multe clopote din Capitală au tînguit a jale. Pentru dînsul? Pentru moartea lui neașteptată? Sau poate că era într-o Duminică dimineață cînd dangătul clopotelor își cheamă preoții — și credincioșii — să porceadă pe cărările de ei știute spre Liturgia cea sfîntă pe care ei, preoții, o slujesc pentru prefacerea Sfintelor Daruri și pentru pacea lumii.

Dar Sandu Munteanu nu se mai ridica din patul său de suferință ca să se încadreze, aici, pe pămînt, celorlalți slujitori ai altarelor (el nici nu mai putea, avînd un picior amputat) și iarăși, nu mai putea, și nu mai voia, pentru că fusese chemat, în această duminică de iunie, să se încadreze și să slujească, Liturgia cea eternă, pe care și alți preoți sint chemați să o slujească, acolo sus, la tronul Arhiereului celui Mare.

Și iată așa, preoțimea din Capitală, credincioșii de la biserica Sf. Ioan-Piață, și chiar Biserica Ortodoxă Română, au pierdut un preot mare, un preot de elită, care — chip frumos din basmele moldovene și glas de înger în trîmbiță de argint — a făcut cinste Catedralei Spiridoniei din Iași, Institutului teologic din București, Catedralei Patriarhale din București și în urmă, vreme de 12 ani, Bisericii Sf. Sofia, reprezentanță a Bisericii noastre în țara vecină și prietenă.

Preotul Alexandru Munteanu s-a născut la 17 iulie 1917 la Ceplenița (aici venea pe vremuri Marele Voievod Ștefan, care îndrăgise gustul vinului de Cotnari, că nu o dată își cinstise conducătorii lui de polcuri, cînd, după multele lui victorii îi îndemna să meargă în podgoriile Cotnarului, cu cuvintele... «Hai să dăm un cep la Nița»; așa se numea frumoasa hangiță, de unde și numele de «Cep-la-Nița» — Ceplenița, de unde a rămas, pînă astăzi, numele comunei).

Născut dintr-o familie de preot, a îndrăgit strana și altarul și încă din fragedă vîrstă glasul lui îngereșc îl ajuta în cîntare pe tatăl său, și pe dascălul Gavrilă, în slujbele bisericesti. Și în mod normal, după aceea, s-a îndrumat către Seminarul «Veniamin Costache» din Iași, apoi la Facultatea de teologie din Cernăuți, iar la vîrsta de 22 de ani era deja sfînit diacon pentru Catedrala Sf. Spiridon din Iași, după ce se căsătorise cu Francisca, fiică de bucovineni din Vatra Moldoviței. La Iași, ca un prim solist de operă, fermeca slujbele divine cu glasul lui de excepție.

Cunoscut încă de la Iași, de răposatul patriarh Justinian, pe cînd era Mitropolit acolo, a fost adus în București și numit, în afară de concurs, diacon ceremonial, la Catedrala patriarhală, unde, alături de alți diaconi de excepție — mai ales de Proto-diaconul Anton Uncu — uimea lumea cu trîmbița lui dulce-cîntătoare.

Concomitent cu Catedrala patriarhală, diaconul Alexandru Munteanu lucra la Institutul teologic din București, unde vreme de 15 ani a slujit Secretariatul — și un timp biblioteca Institutului. De aici a fost evidențiat și prin «chemare» a fost hirotonit preot în 1965 și înălțat chiar în ziua hirotoniei, iconom stavrofor și protopop și trimis la Reprezentanța permanentă a Patriarhiei Române din Sofia, unde a trudit vreme de 13 ani.

La Institutul teologic (unde am fost colegi vreme de 15 ani) a fost iubit de recitori (care s-au mai schimbat), de profesori și de studenți. Și cred că, în această calitate și lucrare, a fost cunoscut de marea majoritate a preoților din țară, care au trecut pe aici ca studenți iar cei mai în vîrstă la cursurile de perfecționare a clerului. Cunoscut și din slujirea de la Catedrală, apoi la biserica Boteanu (unde a fost utilizat

un timp) și unde, alături de basul de excepție, pe nume preotul Tică Grigorescu, a fermecat, de asemenea, pe închinători.

Cunoscut și din lucrarea pe care, peste hotare, la Sofia, a săvârșit-o, reparând biserica românească a Coloniei române de acolo; înfrumusețind casa parohială, a fost, de asemenea, apreciat de către cei doi Patriarhi — Chiril și Maxim — care s-au succedat în timpul cât a reprezentat Biserica noastră; cunoscut de tot clerul sofiot și de mulți enoriași din afara Coloniei române, preotul Alexandru Munteanu este regretat, acum, din suflet, de toți.

Întoars în țară a fost numit preot slujitor la biserica Sf. Ioan-Piață, unde, vreme de opt ore pe zi, cu schimbul, a stat înaintea tuturor și numai în picioare, luând din mîna credincioșilor lumină cu care aceștia vin — și cu acatistul — la Altar, în șir nesfârșit, de dimineață pînă seară, trimițînd către Stăpînul cel de sus, rugăciunile și ale lui, și ale lor. Această muncă de stat în picioare, i-a șubrezit sănătatea și urmarea a unei tromboflebite i-a fost amputat un picior, în chiar Vinerea pătimirii Mîntuitorului, din pre-ajunul Paștelui anului 1982. Și gîndul că un preot nu va mai putea veni la biserică în cîrje și nu va mai putea sluji în pas liber în Sfîntul Altar, ca și suferințele trupești pe care le-a îndurat pe pat de spital, i-au declanșat rapid o boală necruțătoare la pancreas, care l-a doborît în cernita zi, pentru el, de 8 iunie 1982.

Vreme de 3 zile s-au perindat prin fața catafalcului din biserica Sf. Nicolae (fostă rusă), al cărei preot era după fuzionarea acestei parohii cu Sf. Ioan-Piață și unde slujea cu rîndul cu preoții de aici, mii de credincioși care l-au cunoscut, foști studenți de teologie, foști enoriași de la Catedrala patriarhală și mulți alții care, au ținut să-i sărute sfințita dreaptă a acestui «înger în trup de om», chip frumos și suflet blînd.

Slujba înmormîntării a fost săvîrșită de un sobor de peste 20 de preoți, avînd în frunte pe P. C. Episcop Vasile Tîrgovișteanul, Vicar Patriarhal, unul dintre foștii doctoranzi ai Institutului teologic din București. Litanile și cădelnițările cu tămîie au curs lin și din glasurile preoților slujitori lipsea tenorul răposatului, care stătea cuminte și tăcut pe catafalc, privind în sus, spre Ziditorul său și rostind: ...«Acum m-am odihnit și am aflat ușurare multă, căci m-am mutat din moarte, la viață».

Au cuvîntat, evidențiînd multiplele calități ale acestui preot de elită al Capitalei, Prea Sfințitul Episcop Vasile, părintele Paul Munteanu, parohul bisericii Sf. Ioan-Piață, părintele Stan Dimancea de la biserica Boteanu, preotul Anatolie Lefter, fost coleg vreme de 15 ani la Secretariatul Institutului teologic și un inginer din Colonia română din Sofia, venit special să aducă un ultim omagiu — în numele enoriașilor români din Sofia, aceleia care cu cinste și multă competență i-a slujit vreme de 13 ani.

La Tine, Doamne, s-a mutat sfințitul Tău slujitor... «Primește sufletul lui ca pe o pasăre în mîinile Tale, Mîntuitorule, și-l așează pe el în curțile Tale cu cetele îngerilor și-L odihnește, căci L-ai luat cu porunca Ta, pentru mare mila Ta, Doamne».

Purtat pe umeri de preoții din soborul de slujire, în litanile Canonului Sf. Andrei Criteanul... «Ajutor și acoperitor», cu care s-a înconjurat biserica, scriul cu trupul neînsuflețit al preotului-icomonom stavrofor Alexandru Munteanu, a fost smuls, pur și simplu, de la privirile soției sale Francisca-preoteasa, ale fiicei sale Doina, ale ginerelui și nepoților pe care, pe toți, i-a iubit cu caldă dragoste părintească, și din mijlocul nostru, al tuturor, colegi de slujire și de serviciu, și transportat la Cimitirul Belu, unde din timp și-a aflat loc de veșnică odihnă.

O lacrimă fierbinte și mii de regrete pentru Sandu.

Pr. An. LEFTER

DIN ACTIVITATEA CENTRULUI ARHIEPISCOPAL GALAȚI

1. *Prăznuirea Sfințelor Paști la Centrul arhiepiscopal*

Praznicul Sfințelor Paști de la 8 mai a.c., așteptat cu multă dorire duhovnicească de clerul și credincioșii eparhiei, în frunte cu I. P. S. Arhiepiscop Antim, a fost sărbătorit creștinește potrivit tradiției de veacuri a poporului nostru.

În prima zi a praznicului, la orele 24, I. P. S. Sa, înconjurat de clerul ajutător și în prezența unui mare număr de credincioși, a oficiat «Învierea», afară, în fața catedralei, după care a continuat slujba utreniei și a sfintei liturghii arhieriești înăuntru. În Pastorală la Învierea Domnului 1983, pe care a rostit-o cu acest prilej, între altele, I. P. S. Sa a subliniat importanța praznicului pentru viața spirituală a credincioșilor, ca «Ziua răscumpărării neamului omenesc de osînda cea veșnică și a împăcării noastre cu Tatăl ceresc», dar în același timp și ca «un prilej de a ne înnoi gândurile bune spre cele de trebuință ale obștei poporului nostru, precum și ale lumii întregi» — a spus I. P. S. Sa.

«Credincioșii nu se pot despărți de preocupările de mai bine ale societății în care trăiesc. Insuși Mîntuitorul a venit pe pămînt, a pățimit și a înviat «ca lumea viață să aibă și din belșug să aibă» (Ioan 10, 10).

«Biserica noastră, întotdeauna legată de viața și năzuințele poporului român, sprijină și în prezent opera de înfăptuire a vieții noi, care se împlinește în țara noastră de toți cetățenii, precum și acțiunile spre destinderea relațiilor dintre popoarele lumii, pentru pace și cooperare internațională».

La sfîrșitul slujbei, credincioșii au primit tradiționala pască.

În aceeași zi, la orele 12, I. P. S. Sa a oficiat slujba vecerniei, cînd pericopa evanghelică se citește în mai multe limbi.

De asemenea, la orele 17, I. P. S. Sa a primit vizita preoților din Galați și a ostenitorilor de la Centrul eparhial, la reședință. Preotul Vasile Berezescu, de la parohia Sf. Vasile, a prezentat un scurt cuvînt omagial și felicitări I. P. S. Sale, în numele celor de față și al clerului și credincioșilor din eparhie.

I. P. S. Arhiepiscop, luînd cuvîntul, a rostit între altele :

«Sînt deosebit de bucuros de acest cadru festiv al Sfințelor Paști. O tradiție veche face ca Ierarhul să se poată întîlni cu clerul, să-și exprime gândurile și să își împărtășească simțirile, bucurîndu-se împreună de harul sărbătorii. Sărbătoarea de astăzi a fost o revărsare de sentimente de bucurie pentru credincioșii Bisericii noastre care au gustat din plinătatea harului sînt al credinței.

Doresc să subliniez aspectul practic pe care îl oferă Învierea Domnului, care a creat bazele Bisericii. Apostolii, purtătoarele de mir și ucenicii au fost martorii și mărturisitorii Învierii. Prin adevărul Învierii ei au dobîndit credință puternică și curaj și au plecat în lume să vestească acest eveniment.

Sf. Apostol Andrei a propovăduit cuvîntul Evangheliei în părțile noastre. În Dobrogea sînt numeroase urme ale vieții creștine din secolele IV—VI, mărturii fixate pe pietre, în basilici, în cetăți vechi, în martirioane și alte documente care dovedesc că Învieea a fost mult cinstită de strămoșii noștri.

Pentru harurile deosebite, Învierea trebuie să fie un factor dinamic care să ne îndrume în viața noastră. Ca păstori de suflete, preoții au o mare datorie față de buna stare a sfințelor locașuri; și dacă în anii aceștia s-au reparat multe biserici, prin rîvna clerului și a credincioșilor, mai sînt totuși unele care au rămas în urmă și trebuie să ne ajungă.

O mare răspundere avem și pe latura misionară. Aproape în fiecare lună preoțimea este solicitată în întruniri și conferințe preoțești, administrative, misionare

pentru a primi îndrumări și sarcini pentru lucrarea pastoral-misionară. Acestea sînt necesare pentru că Biserica noastră are o răspundere religioasă și socială.

Trebuie să ne străduim ca enoriașii noștri să cunoască mai bine adevărurile de credință ortodoxă și să păstreze legătura spirituală cu Biserica noastră strămoșească și cu conducerea acesteia.

Față de societatea în care trăim, de asemenea avem o seamă de răspunderi gospodărești mai ales, la care preoții sînt chemați să dea concursul. Și, constatăm cu bucurie că preoții răspund la aceste sarcini sociale, sprijinind diferite acțiuni obștești pe plan local».

În încheiere, I. P. S. Sa a mulțumit preotului Berezescu Vasile pentru cuvîntul adresat și a exprimat urări de sănătate și de bun spor celor de față. Tuturor le-a împărțat arhierestii binecuvîntări.

Preoții au executat unele cîntări ale Învierii, după care I. P. S. Sa a ciocnit cîte un ou roșu cu fiecare dintre cei de față, după obiceiul nostru creștinesc, rămas de la înaintași. Cu aceasta vizita a luat sfîrșit într-o atmosferă de bucurie duhovnicească.

În ziua a doua și a treia de Sfintele Paști, la catedrala arhiepiscopală, s-a oficiat sfînta liturghie în sobor.

În bisericile din eparhie, preoții și credincioșii au sărbătorit Sfintele Paști cu aceeași bucurie duhovnicească și s-au îndulcit de harul slujbelor tradiționale cu mulțumire și pace, ca fii ai Bisericii noastre Ortodoxe.

2. Sfințiri de biserici

Sfințirea bisericii din parohia Oancea, județul Galați

La 22 mai a.c., I. P. S. Arhiepiscop Antim a oficiat sfințirea mare a bisericii parohiei Oancea, din protopopiatul Galați, pămîntă de preoții Checicheș Viorel, paroh și Novac Costache. Din soborul slujitorilor au făcut parte: p. c. pr. Ioan Teoharie, consilier administrativ bisericesc, fiu al satului, p. c. protoieru Mălăia Stanciu, p. c. pr. Pavel Ionel, secretarul protoieriei Galați, cei doi preoți ai parohiei și diaconii Munteanu Marian și Stavără Mihael de la catedrala arhiepiscopală Galați.

După sfințirea bisericii, la sfîrșitul sfîntei liturghii, preoții Checicheș Viorel și Novac Costache au fost hirotesiți sachelari.

Au rostit cuvîntări p. c. protoieru Stanciu Mălăia, p. c. consilier Ioan Teoharie și preotul paroh Checicheș Viorel.

I. P. S. Arhiepiscop Antim, luînd cuvîntul, a încheiat șirul cuvîntărilor, spunînd între altele:

«Sufletul nostru este astăzi plin de bucurie, cînd cu ajutorul lui Dumnezeu am reușit să oficiem sfințirea acestei biserici închinată Sf. Mare Mc. Gheorghe, și să o redăm cultului, după ce timp de aproape 43 de ani, adică de la cutremurul devastator din 10 noiembrie 1940, ușile ei au stat închise, iar zidurile zdruncinate. În anii din urmă însă ați depus aici stăruințe deosebite și ați reușit să refaceți biserica, să o pictați și să o înzestrați cu cele necesare. Prin această lucrare ați dovedit că sînteți cu adevărat urmași ai răzeșilor lui Ștefan cel Mare, avînd credință vie și spirit de buni gospodari.

Doresc ca această comună cu oameni așa de vrednici să fie totdeauna o unitate pilduitoare în județul nostru, în toate privințele, pentru care vă fac îndemnul părintesc să vă siliți de a împleni credința voastră cu dragostea de neam și de țară».

Încheind cuvîntul I. P. S. Sa i-a binecuvîntat pe toți cei de față și le-a făcut urări de sănătate și de prosperitate în activitatea lor din prezent și viitor.

— *Slujba de deschidere a bisericii din parohia Băleni, județul Galați*

La 29 mai, I. P. S. Arhiepiscop Antim a săvârșit slujba de deschidere a bisericii din parohia Băleni, protopopiatul Galați, păstorită de preotul Dobre Ioan. La această biserică s-au făcut în anii aceștia lucrări de reparații capitale, pictură nouă și s-a confectionat mobilier nou.

Din soborul clericilor participanți au făcut parte: p. c. pr. Igor Jechiu — consilier cultural eparhial, p. c. pr. Eugen Drăgoi, secretar eparhial, p. c. protoiereu Mălăia Stanciu, pr. Nistor Nicolae — Tulcea, fost preot la această parohie, pr. Băbeanu Dumitru de la catedrala arhiepiscopală din Galați, pr. Pelin Octavian de la parohia Grivița și diaconii Stavără Mihai și Popa Ștefan.

După sfințire, la sfânta liturghie arhierescă, a fost hirotonit diacon candidatul Mocanu Ioniță, iar preotul paroh Dobre Ioan a fost hirotesit sachelar. Predica zilei a fost rostită de p. c. preot Eugen Drăgoi.

La sfârșitul Sfintei liturghii au rostit cuvântări adecvate solemnității p. c. protoiereu Mălăia Stanciu și preotul paroh Dobre Ioan, care între altele au adus mulțumiri I. P. S. Arhiepiscop Antim și celor care au sprijinit lucrările la această parohie.

I. P. S. Arhiepiscop, în cuvîntul pe care l-a rostit, printre altele și-a exprimat sentimente de plăcută amintire că, în urmă cu 33 ani, pe cînd se afla ca Episcop locotenent al eparhiei Dunării de Jos Galați a oficiat sfințirea acestei biserici. Iar acum se bucură cînd vede că enoriașii acestei parohii au rămas aceiași rîvnitori fii ai Bisericii și ai scumpei noastre patrii.

I. P. S. Sa i-a îndemnat să stea totdeauna strîns uniți în jurul Bisericii noastre strămoșești și să păstreze aceeași dragoste față de poporul nostru și de tradițiile lui frumoase, prin care fiecare cetățean devine mai bun și mai unit cu semenul său.

În încheiere, I. P. S. Sa a felicitat călduros pe membrii consiliului parohial, ai comitetului parohial și pe toți credincioșii, în frunte cu preotul paroh, care, strîns uniți au realizat o lucrare așa de folositoare și le-a împărțit arhieresti binecuvîntări. Credincioșii la rîndul lor au mulțumit Înalt Prea Sfinției Sale pentru darul ales al sfințirii lăcașului lor de închinăciune.

— *Slujba de deschidere a bisericii din parohia Berești Sat, jud. Galați*

La 5 iunie a.c., I. P. S. Arhiepiscop Antim a oficiat slujba de deschidere a bisericii Sf. Voievozi, din parohia Berești Sat, protopopiatul Galați, păstorită de preotul Chiculiță Gheorghe.

Acest lăcaș de cult, ridicat cu circa 100 de ani în urmă, din vălătuci, a fost recent subzidit cu centuri de beton, pictat și înzestrat cu mobilier nou.

Din soborul clericilor au făcut parte: p. c. arhim. Teofil Pandele, fiul satului, p. c. pr. Dumitru Găureanu, inspector bisericesc, p. c. protoiereu Mălăia Stanciu, p. c. pr. Dumitru Tofan, misionar protopopes, pr. Cudrițescu Teodor din parohia Berești-Tîrg și diaconii Munteanu Marian și Stavără Mihai.

La sfânta liturghie arhierescă, diaconul Mocanu Ioniță a fost hirotonit preot pe seama parohiei Cataloi, județul Tulcea. Predica a fost rostită de p. c. pr. Dumitru Tofan.

La terminarea sfintei liturghii p. c. protoiereu Mălăia Stanciu și preotul paroh Chiculiță Gheorghe au rostit cuvinte de mulțumire adresate Arhipăstorului și celor care au mijlocit și au sprijinit această lucrare de zidire și de sfințire.

I. P. S. Arhiepiscop, răspunzînd și-a exprimat satisfacția sufletească pe care o are, că după ce de curînd a săvârșit și alte sfințiri de biserici ca la Oancea și Băleni, sate răzășești, acum a venit rîndul să sfințească și această biserică ai cărei enoriași provin de asemenea din urmașii răzeșilor marelui Ștefan Vodă. Ca strănepoți

ai celor care au apărat țara și poporul în vremuri de glorie dar și de primejdie, I. P. S. Sa i-a îndemnat să iubească patria pînă la jertfelnicie, ca și strămoșii lor și să muncească cu elan pentru propășirea ei, alături de întreaga noastră națiune. Totodată să păstreze cu sfințenie dreapta credință a Bisericii noastre și să împlinească poruncile ei sfinte, care ne aduc fericire și mîntuire.

Apreciînd frumoasa lucrare a preotului paroh, a organelor parohiale și a credincioșilor, I. P. S. Sa i-a felicitat și le-a urat bun spor mai departe și noi înfăptuirii în slujirea Bisericii și a poporului nostru.

Cu aceasta ceremonia a luat sfîrșit într-o atmosferă de multă bucurie duhovnicească.

— *Slujba de deschidere a bisericii din parohia Smulți II, jud. Galați*

La 19 iunie a.c., I. P. S. Arhiepiscop Antim a săvîrșit slujba de deschidere a bisericii din parohia Smulți II, protopopiatul Galați, păstorită de preotul paroh Melu Ilie. La acest sfînt lăcaș s-au executat lucrări de reparație capitală și pictură nouă în frescă.

Alături de I. P. S. Arhiepiscop au coliturghisit în sobor: p. c. pr. Constantin Lungu, consilier economic eparhial, p. c. protoiereu Mălăia Stanciu, p. c. pr. Gheorghe Buruiană, misionar protopopes, pr. Totolici Ioan — Smulți I, preotul paroh Melu Ilie și diaconii Stavără Mihai și Opricescu Iorgu de la catedrala arhiepiscopală.

Predica zilei a fost rostită de p. c. pr. Gheorghe Buruiană. La sfîrșitul slujbei preotul paroh Melu Ilie a fost hirotesit sachelar.

Au rostit cuvîntări ocazionale cu acest prilej p. c. protoiereu Mălăia Stanciu și preotul paroh Melu Ilie, prin care au exprimat sentimente de recunoștință și mulțumire Înalț Prea Sfințitului Arhiepiscop, care cu multă dragoste și-a luat osteneala de a binecuvînta strădania depusă de vrednicii enoriași ai parohiei pentru repararea și înfrumusețarea sfîntului locaș.

I. P. S. Arhiepiscop, luînd cuvîntul, a arătat între altele că aceeași bucurie a credincioșilor parohiei o trăiește și I. P. S. Sa, de cîte ori are prilejul de a oficia sfințiri de biserici și de a se întîlni cu evlavioșii creștini care iubesc buna podoabă a Casei lui Dumnezeu, ajută la întreținerea ei și se îngrijesc de sufletul lor.

În încheiere a îndemnat pe cei de față ca, pe lîngă podoaba bisericii parohiale să se îngrijească totodată și de împodobirea bisericii interioare a fiecăruia, adică a sufletului și trupului, ca acestea să fie lăcaș al Sfîntului Duh, precum arată Sf. Ap. Pavel (I Cor. 6, 19). Unirea, pacea și înfrățirea în tot ceea ce ține de binele obțesc și de prosperitatea patriei noastre să ne fie sarcină și călăuză permanentă în viața spirituală și socială.

Tuturor le-a împărtășit binecuvîntarea arhierescă și urări de sănătate și de bună sporire în toate cu darul lui Dumnezeu.

3. Conferința preoțească pe trim. II/1983

În zilele de 24—25 mai a.c., la cele șase sedii protopopești din eparhie s-au desfășurat lucrările conferinței preoților pe trim. II al anului în curs, cu tema: «Aportul României la efortul comun al popoarelor pentru dezarmare și pace în întreaga lume, pentru cooperare și securitate europeană. Contribuții ale Bisericii Ortodoxe Române».

Conferințele de la protoieriiile Constanța și Medgidia au fost prezidate de I. P. S. Arhiepiscop Antim asistat de p. c. inspector bisericesc Dumitru Găureanu. Conferința de la Tecuci a fost condusă de p. c. consilier adm. bis. Ioan Teoharie, cele de la Tulcea și Babadag de p. c. vicar administrativ, arhim. Ieronim Motoc; iar cea de la Galați de p. c. consilier cult. Igor Jechiu.

Spicuim din cuvîntarea I. P. S. Arhiepiscop Antim rostită la deschiderea conferinței de la protoieria Constanța :

«Imi exprim deosebita satisfacție — a spus I. P. S. Sa, de a fi prezent la această conferință de orientare dedicată unei teme majore care interesează întregul nostru popor, lumea întreagă, cît și Biserica și slujitorii ei.

Pacea interesează în aceeași măsură întreaga comunitate umană pentru că de ea ține însăși viața. Problema păcii a devenit îngrijorătoare datorită amploarei ce a luat-o cursa înarmărilor, criza economică mondială etc. Țara noastră prin conducătorul ei și prin glasul întregului popor deține un rol deosebit în ceea ce privește împăcarea conflictelor dintre oameni, iar Biserica, în frunte cu P. F. Patriarh Iustin și-a arătat atașamentul și adeviziunea față de toate problemele care frămîntă omenirea, dar mai ales față de cea a păcii. Constituită pe principii pașnice, Biserica se roagă neîncetat pentru pacea a toată lumea, iar prin întrunirile care au avut și au loc periodic și prin Apelurile și Chemările lansate și adresate tuturor Bisericilor și-a arătat adeviziunea față de aceste probleme cu care este confruntată lumea noastră».

Referenții principali care au dezvoltat tema și au prezentat-o în ședință au fost : la Galați pr. Prescură Laurențiu — Măcișeni, la Tecuci pr. Ramfu Vasile — Tecuci, la Constanța, pr. Herghelegiu Nicolae — Constanța, la Medgidia pr. Costan Dănuț — Viișoara, la Tulcea pr. Cîrlan Ștefan — Smîrdanul Nou, iar la Babadag pr. Pencu Georgică — Ciucurova.

Tema a fost tratată cu competență de toți referenții, iar preoții care s-au înscris la cuvînt au evidențiat cu exemplificări efortul popoarelor iubitoare de pace pentru destinderea internațională și încetarea cursei înarmărilor nucleare care prezintă un mare pericol pentru viața omenirii. De asemenea au subliniat aportul pe care îl aduce poporul nostru în frunte cu Domnul Nicolae Ceaușescu — președintele țării noastre, care este cunoscut pe plan mondial ca stegar al păcii.

La eforturile poporului nostru pentru apărarea păcii, dezarmarea nucleară și a altor probleme care frămîntă omenirea și cer soluționare, participă și Biserica Ortodoxă Română și cultele religioase. Problema păcii este legată ființial de activitatea Bisericilor noastre în ce privește învățătura de credință, cultul și disciplina bisericescă. Iar pe linie socială Biserica sprijină activitatea Comitetului Național pentru Apărarea Păcii din România, organism obștesc de îndrumare a mișcării pentru pace din țara noastră, afiliat Consiliului Mondial al Păcii.

De asemenea colaborează cu organele de Stat și cu organizațiile obștești în problemele de interes general.

Pe plan interreligios Biserica noastră colaborează cu celelalte culte din țara noastră și cu marile organizații religioase creștine pe plan mondial : Consiliul Ecumenic al Bisericilor, Conferința Bisericilor Europene, Conferința Creștină pentru pace etc.

Preoții, bine orientați în problemele sociale și-au luat angajamentul de a da tot concursul la înfăptuirea vieții noi din patria noastră și la apărarea păcii ducînd muncă de lămurire în mijlocul credincioșilor.

La concluzii s-a arătat de către delegații eparhiali că vremea de astăzi este deosebit de favorabilă pentru clerul și credincioșii noștri, ca și pentru întreaga națiune de a sprijini acțiunile poporului nostru și ale întregii omeniri pentru dezarmare și pace. La aceasta ne îndeamnă conștiința noastră cetățenească, precum și învățătura noastră de credință ortodoxă, pentru a căuta cele ale păcii și ale progresului general.

În partea a doua a acestor conferințe, din rapoartele de activitate socială prezentate, s-a desprins că preoțimea și credincioșii noștri participă la eforturile poporului pentru progresul țării și împlinirea cerințelor obștești.

Prin dezvoltarea temei despre aportul României la efortul comun al popoarelor pentru dezarmare și pace și prin rapoartele de activitate socială prezentate au fost abordate probleme deosebit de importante și de stringentă actualitate care servesc preoțimii în activitatea pastorală și socială.

4. *Cursuri misionare preoțești*

Între 6—11 iunie a.c., la protoierile Galați și Constanța s-au ținut cursuri misionare cu preoții din parohiile misionare din protopopiatele Galați pe de o parte, iar pe de alta Constanța și Medgidia împreună. Programul cursurilor pe zile, pe teme și persoane a fost întocmit de sectorul cultural al Centrului eparhial și transmis din vreme preoților cursanți, pentru a se pregăti.

Cursurile de la protoieria Constanța au fost conduse de p. c. arhim. Ieronim Motoc, vicar administrativ, iar cele de la protoieria Galați de p. c. pr. Igor Jechiu, consilier cultural, asistați de p. c. protoierei respectivi și misionarii protopopești.

I. P. S. Arhiepiscop Antim a inspectat cursurile de la protoieria Galați și a dat prețioase îndrumări preoților cursanți, în legătură cu activitatea pastoral-misionară din parohiile noastre. Această primă serie de cursuri din anul curent s-a desfășurat în bune condițiuni. Preoții le-au acordat toată atenția și le-au considerat ca foarte necesare pentru reînprospătarea și adâncirea cunoștințelor pastoral-misionare.

Arhim. Ieronim Motoc

